

S smučmi po poteh Kokrškega odreda

V Dupljah so dobili priznanja tudi učenci osnovnih šol, vendar ne za tekaške dosežke, ampak za spise in likovna dela na temo S smučmi po poteh Kokrškega odreda. Najboljši avtorji so za svoja dela prejeli knjižne nagrade.

Ena od oblik negovanj in ohranjanj revolucionarnih izročil so prav gotovo številne športno rekreativne prireditve, ki jih je vsako leto več. Tako so se smučarji tekači minulo nedeljo udeležili že desetega teka Po poteh Kokrškega odreda. Duplje in sosednje krajevne skupnosti so že vrsto let znane kot dobri organizatorji te množične prireditve, zadnja pa bo mnogim ostala še posebej v prijetnem spominu.

»... In podobno kot je iz majhnih skupin nastajalo partizanstvo in z njimi tudi Kokrški odred, so dupljski zagnanci 1976. leta začeli z majhno skupino smučarjev tekačev. V prve smučine Po poteh Kokrškega odreda je šlo prvih 77 udeležencev. Večina je bila utrjena, na to pripravljena, le kdor res ni zmozel, je moral odnehati. Podobno kot prvi partizani, se

veda zdaj brez smrtne nevarnosti.

Že drugi maraton je bil znanovan s tromestnim številom, saj se je v Dupljah pognalo na progo 387 udeležencev. Iz prve »četice« je nastal krepak »bataljon«. Seveda v glavnem mladih »borcev«, kajti boj vseh vrst je zadeva mladih. Starejših in tudi nekdanjih borcev Kokrškega odreda je bilo le za sol. Popolnoma normalno. A vsi so premagovali kilometre – in tudi samega sebe. Tekle so tudi dekleta in žene. Dupljski maraton je že prestopil občinske meje. Postajal je izziv tudi drugim in vznikali so novi maratoni.

Vztrajni dupljski organizatorji, duša in motor vsega tega, so nato leto za letom pripravljali januarske smučarske maratone. Četrto leto je bilo število udeležencev že treba zapisati s štirimestno številko: bilo jih je

1.270. Spoštljiva številka. Dupljski smučarski maraton je postal znan, slovenski. V vseh naslednjih letih se je po poteh Kokrškega odreda okoli Udinega boršta vselej merilo prek 2.000 udeležencev. V letih 1980 in 1981, ko so bile ustrezne snežne razmere, se je število približalo trem tisočem.

Pri tem so vedno sodelovali skoraj vsi Dupljanci podobno kot med vojno s partizani. Največji sovražnik pri tem je edino le pomanjkanje snega, slabe negorenske zime, ki se kažejo v vlogi nekakšnega neprijemljivega, a zahrbtnega izdajalca! Čisto drugače kot v partizanih. Partizanom je bil sneg velik sovražnik...« je med drugim ob 10-letnici dupljskih tekov zapisal tudi Ivan Jan. Več o tej množični prireditvi v Dupljah berite na 16. strani.

Jože Čurin

Tudi zveza komunistov bo spregovorila o kulturi

»Eden temeljnih pogojev za uspešno delovanje in nadaljnji razvoj samoupravne socialistične samoupravne demokracije je prav visoka raven kulture v širokem pomenu besede.« je zapisano v izhodiščih za razpravo na majski seji CK ZKS in podčrtano, da naj bi obravnava narodove kulture zajela najširše razsežje, in ne le ozkega kroga poklicne ter ljubiteljske umetniške ustvarjalnosti. Razprava bo torej segla (vsaj v gradivu je tako zastavljen predvideni potek dela) tudi na področje kulture dela, na vlogo estetskega doživljanja in ustvarjanja v neposredni proizvodnji kot enega vse pomembnejših dejavnikov produktivnosti dela, na odnos do dela nasploh, zlasti pa še na odnos do ustvarjalnega in inovativnega dela pa do kulture medčloveških odnosov (od družine do odnosov pri delu, v javnosti, v odnosu do okolja in varstva narave). Vse, kar določa kulturno raven posameznega naroda in družbe ter političnega sistema, je torej snov, ki sodi na sejo CK ZKS o kulturi.

Kolikor pomembnejši postajata v družbi in njenem razvoju ustvarjalnost in inovativnost, z njima pa neločljivo – domišljija, toliko pomembnejša postaja tudi vloga kulture in umetnosti znotraj tega procesa.

V zgodovini slovenskega naroda, to ponavljamo na vseh ravneh, ko se pogovarjamo o slovenski kulturi, je bila kultura v svojih najboljših dosežkih vedno tudi nosilka osvobodilnih prizadevanj. Takšna se je slovenska kultura kazala tudi v predvojni protifašistično usmerjeni inteligenci, ki se je vezala s komunistično partijo v boju proti vladajoči reakcionarni politiki. In prav komunistični partiji gre zasluga, da je znala in mogla v usodnem narodovem trenutku pod vodstvom Osvobodilne fronte slovenskega naroda zbrati tudi vse napredno slovensko izobraženstvo – mimo svetovnonazorskih razlikovanj. Tako je njegova udeležba vtisnila narodnoosvobodilnemu boju enkratni kulturni pečat.

Nadaljevanje združevalne vloge je danes naloga SZDL, hkrati pa je naloga te organizacije tudi, da zavrta takšna izhodišča razprav, ki skušajo zanikati vrednote preteklega in prihodnjega razvoja naše samoupravne socialistične družbe. Smer boja na tem področju je v tem, da postaneta kulturna dediščina in ustvarjalnost zares last delavskega razreda, je zapisano v izhodiščih za razpravo, zato moramo komunisti delovati in se bojevati za to, da bodo ustvarjalci in »porabniki« o potrebi po kulturi odločali samoupravno, na osnovi svobodne menjave dela, s samoupravnim dogovarjanjem in sporazumevanjem.

Univerzalne vrednote, na katerih temelji zamisel enotnega slovenskega kulturnega prostora – z osvobajanjem dela in človeka, s humanizmom in ustvarjanjem socialističnih odnosov, s policentričnostjo kulturnega razvoja, narodovo enakopravnostjo in svobodo umetniškega ter širše kulturnega ustvarjanja in nenazadnje s pluralizmom samoupravnih interesov, so zapisali sestavljavci izhodišč k slovenski partijski razpravi o kulturi, so izhodišča za vključevanje naše kulturne ustvarjalnosti v širši okvir snovanj človeštva.

Od kulture dela, prek vprašanj kulturnega interesa, organiziranosti kulturne ponudbe in njenega materialnega položaja bo zagotovo na vrsti še množica vprašanj, pri čemer pa bo morala obravnava slovenske kulture upoštevati tudi vzajemno razmerje z razvojem in bogatitvijo kultur drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti in prispevati k razvijanju bratstva in enotnosti ter uresničevanju humanistične vizije jugoslovanske samoupravne socializma.

Predsedstvo CK ZKS je na svoji lanski oktobrski seji sklenilo, da bo posvetilo na eni svojih prihodnjih sej (kot že zapisano – predvideni majski seji) pozornost problematiki kulture, pred njo pa naj se organizira široka javna razprava o vseh bistvenih vprašanjih s tega področja. V vseh organizacijah: SZDL, ZSMS, ZZB NOV in v sindikatih naj bi bili tudi spregovorili o naši kulturi. Razprava in seja naj bi bili tudi priprava na prihodnji partijski kongres in prispevek k skupnim družbenim stabilizacijskim prizadevanjem.

B. Ž. J.

Razpis nagrad Četrty julij za leto 1985

Svet sklada zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Četrty julij razpisuje jugoslovanski natečaj za podelitev nagrade Četrty julij za letos.

Nagrada se podeljuje ob dnevu borca za znanstvena in umetniška dela in stvaritve s tematiko narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije v književnosti, tudi za mladinsko in otroško literaturo, publicistiko, zgodovinskih in drugih družbenih znanosti, vključno z učeniki, likovni umetnosti, glasbi, filmu, odru, radiu in televiziji. Na natečaj lahko prijavijo dela, ki so bila objavljena ali narejena v letu 1984.

Denarne nagrade bodo podeljene posameznikom ali skupini avtorjev, listine pa znanstveni ali strokovni ustanovi, družbe-

nopolitični ali družbeni organizaciji, organizaciji združenega dela, združenju in društvu.

Delo lahko predlagajo za nagrado občani, organizacije združenega dela, znanstvene in druge ustanove, družbenopolitične in družbene organizacije in združenja.

Ob predlogu za nagrado mora predlagatelj poslati obrazložitev. Dela s področja književnosti, publicistike in zgodovinskih znanosti pa morajo biti dostavljena v najmanj treh izvodih.

Predloge je treba poslati do 1. marca 1985 na naslov: Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije, Bulevar Lenina 6, Beograd, s pripisom za Svet sklada Četrty jul.

Reševanje družbenih protislovij

Na 13. seji CK ZK Slovenije je sodeloval tudi član predsedstva CK ZKJ Hamdija Pozderac, ki je ob razpravi o značilnosti našega sedanega položaja med drugim opozoril na nujnost reševanja protislovij s samoupravnim združevanjem celotnega družbenega dela in z razvijanjem samoupravnih odnosov na vseh ravneh organiziranosti družbe.

»Zato moramo,« je dejal tovariš Pozderac, »v prihodnjem obdobju nameniti več pozornosti kot doslej zlasti silam v zvezi komunistov in v vsej družbi, ki vztrajajo pri socializmu in samoupravnih temeljih, jih opogumljati in vključevati v fronto proti tem prizadevanjem, veliko nevarnejšim od prizadevanj, ki delujejo onstran ideologije zveze komunistov.«

Sile, ki v imenu socializma vztrajajo pri separatističnih in unitarističnih težnjah, učinkujejo iz zveze komunistov, iz gibanja samega, zato jih je tem težje odkriti, še posebej tiste sile, ki jih v določenem trenutku podpirajo.

Če so oni, bomo tudi mi

Januar je priljubljen mesec. Mesec razprodaj, čas, ko začnemo vse na novo, in to celo ceneje. Vsaj običajno smo se pohvalili, da smo prihranili. Letos pa smo že doživeli nekaj neobičajnih presenečenj: znižani čevlji so si nadeli višjo ceno, kot so jo imeli, preden so jih znižali, ker so trgovce presenetili novi temeljni prometni davki; v hudem mrazu smo se greti z dražjo elektriko, avtomobile smo polnili z bencinom po novi ceni... in začeli že pred sredino meseca poslušati, kako kvarne so hitre spremembe cen za naše gospodarjenje. Naj se vendar organizacije združenega dela zamislijo, preden brezglavo dražijo svoje izdelke, je klic, ki so ga izrekli partija, fronta pa sindikat.

Vse glasnejša pa so tudi vprašanja, kdo je začel. Kdo je bil učitelj, ki ga sedaj učenci tako dobro posnemajo.

Plaz novoletnih podražitev, ki se je sprožil z odlomkom zveznega izvršnega sveta o zvišanju prometnega davka, je bil po mnenju prvih pač znanilec višjih cen, opravičilo in spodbuda hkrati. Drugi pravijo, da je bil le slab izgovor za izdatne apetite vseh, ki sedaj polnijo svoje blagajne, da bi se tako na stari način izognili izgubam in vse večjim stroškom. Inflacija da ni vstopila na vlak, v drncu se je pognala in sedaj grozi, da nam bo letos dala vetra.

Kljub obljubam, da bomo začeli vse na novo, se je znova pokazalo, da papir veliko prenese. Zvezni proračun naj bi se zvišal za 56 odstotkov. Delegati slovenske skupščine so se pred sprejemom spraševali, zakaj vlada noče upoštevati stabilizacije, ki jo predlaga drugim, zahtevali večjo racionalnost pri porabi in dvignili roke. Blagajna se mora

napolniti, prav tako ostale blagajne. Če ne bo šlo drugače – kljub višjim prometnim davkom, zvišanim deležem republik in pokrajin in drugo – pač z novim prelivanjem tiskarske barve po dragocenem papirju, imenovanem denar. Pa dolgovi tujini, tečajne razlike, izgube, notranja plačilna nesposobnost...

Da naj gospodarstvo resnično vzame glavo v svoje roke, pravi tudi zakon o sistemu družbenega nadzora cen. Po petkratnem odtajanju cen v zadnjih štirih letih naj bi sedaj spregovorile tržne razmere. Organizacije združenega dela presoajo skupaj z drugimi organizacijami, brez katerih tudi ne bi bilo njihovih izdelkov, koliko trg prenese. In se je pokazalo, da prenese zvišane marže, ker gre trgovini že dolgo hudo za nohte, že pred novim lestom dražje meso in pijačo, tudi višje stanarine, sedaj baje še dražjo moko in seveda kruh. Spet drugi ugotavljajo, da bodo na trgu dobrodošle, vsaj v očeh proizvajalcev, še nekatere višje cene osnovnih življenjskih potrebščin in živil. Sezname zahtevkov, tistih, o katerih morajo organizacije obveščati mesec dni pred novo ceno, so se kopičili že pred novim letom in se še. Tudi za izdelke, ki jih je v skladiščih preveč in bi se morali po oceni razmer na tržišču prej poceniti, kakor podražiti. Pa smo slišali le za razprodaje tekstila, in to tudi še zelo modnega, obutve in primer, ko so neodgovornim zviševalcem cen pač prepovedali podražitev.

Pri nas glasovi o neposrednem nadzoru niso tako zelo glasni. Bolj pogosta so »priporočila« izvršnega sveta, da naj s cenami počakajo. Tudi tja do polletja, sicer jih ljudje

ne bodo zmogli. Svoboda pri pripisovanju cen, naštevanju novih odstotkov naj bi bila izraz resničnega gospodarskega položaja tako v organizacijah združenega dela kakor na trgu. Potrebna je, vendar je ne velja brezglavo izrabljati.

Cene bodo torej hitele navzgor. Sedaj je neuradno slišati o osmih odstotkih, ko pa bo povedala svoje statistika – inšpekcije šele ugotavljajo, kdo je dražil, če je delal pošteno, torej po črki zakona in za koliko – bodo na poti verjetno že podražitve, ki jih terja višja cena elektrike, goriva in drugega.

Če bo spregovoril trg, bomo morda pričakali tudi dan, ko se bo kaj pocenilo. Morda, kajti letos in prihodnje leto lahko izgubari še zmeraj računajo na rešilna vrata (pokri vanja dolgov iz skladov skupnih rezerv), četudi so jih priprli toliko, da naj bi se zrinilo skoznje le polovico toliko dolgov kot lani. Napake iz preteklosti, blaženja in svojevrstne prizanesljivosti najodgovornejših za lepšo pot v uspešni gospodarski jutri, je, kot kaže, pač težko kar nenadoma presekati in reči ne. Priporočila, naj delavci bolje in več delajo, da bodo več zaslužili, bodo morali slišati tudi tisti, ki priporočajo. In če bi se dogovorili kaj pred udarcem na gong, kakšno gospodarsko leto hočemo imeti, bi bile tudi sedanje črnooglede januarske perspektive o tem, da bo inflacija manjša kot lani, da osebni dohodki nikakor ne bodo padli, bolj svetle.

Jelka Zupanič

Sosed sosеду – sosеду

Že staro in dostikrat preizkušeno in potrjeno pravilo je, da je mogoče pozitivno stran zunanje politike neke države v celoti ceniti in vrednotiti po stanju njenih odnosov s sosednjimi državami. Ti odnosi so in ostajajo najbolj zanesljivo merilo zunanjepolitičnih ciljev vsake države.

Če za kakšno, potem to pravilo še posebej velja za našo državo. Vsaj dva razloga gresta temu na roko. Prvi je ta, da sodi Jugoslavija med tiste države, ki ima okoli sebe izjemno veliko število sosedov. Drugi razlog je pa ta, da se je Jugoslavija že zdavnaj uvrstila med tiste države sveta, ki so vgradile v svojo mednarodno politično usmerjenost najbolj napredna, najbolj demokratična in s tem hkrati najbolj miroljubna načela politike neuvrščenosti, ki ji je temelj aktivno miroljubno sožitje.

Pri ocenjevanju sosedске politike Jugoslavije pa je seveda treba izhajati tudi iz dejstva, da je za izvajanje vsake politike te vrste potrebna pripravljenost in volja obeh sosedov, kar pomeni, da so konkretni odnosi med dvema sosedama vedno rezultat politike, prizadevanja ter postopkov obeh. To dejstvo je treba upoštevati še posebej v primerih, ko obstajajo med posameznimi sosednimi državami bistvene razlike, najsi gre za drugačnost družbenega sistema, mednarodne usmeritve, stopnje gospodarskega in kulturnega razvoja in podobno. V zvezi z Jugoslavijo še posebej velja opozoriti, da sodi med redke države – ali pa je tako rekoč edina v Evropi – ki ima okoli sebe tako pisano družbo sosedov, najsi gre za njihovo družbeno ureditev, mednarodno usmeritev,

nacionalno pripadnost, stopnjo gospodarskega razvoja, različnost zgodovinskih izkušenj in podobno. Jugoslavija meji na kapitalistične in socialistične države, na članice zahodnega in vzhodnega bloka in na blokovo nevezane ter nevtralne države. Torej so ob naši meji države z vsemi obstoječimi mednarodnimi usmeritvami, ki dajejo pečat sodobnemu mednarodnemu življenju. Ne gre spregledati še enega izjemno pomembnega in občutljivega dejstva, ko govorimo o sosedski politiki Jugoslavije: med našimi sosedami ni nobene, ki ne bi v njih živele bodisi naše narodne manjšine ali njihove na ozemlju naše države. Jugoslovanske manjšine so dejansko v vseh sosednih državah, od sosed pa edino Avstrija in Grčija nimata svojih manjšin na ozemlju naše države.

Samo po sebi je umevno, da sodi manjšinsko vprašanje med tista, ki se jim v medsebojnih odnosih ni mogoče izogniti (Bolgarija si sicer prizadeva tako, da je makedonsko manjšino preprosto zbrisala in skuša to celo z ustavo potrjevati) in ki je stalno navzoče v celotnem sklopu vprašanj, ki sodijo k vsebini medsebojnih odnosov sosednih držav. Jugoslavija že dalj časa uresničuje stališče, da manjšinsko vprašanje ni in ne more biti pogoj za sodelovanje med sosedmi. Drži pa, da položaj neke manjšine nujno pozitivno ali negativno vpliva na stanje teh odnosov. Praksa reševanja manjšinskih zadev izpričuje, da je to vprašanje spriču njihove narave šteti med dolgoročno, se pravi, ni jih mogoče rešiti čez noč, pač pa je zanje primerna in potrebna politika majhnih korakov, postopnosti. Nemogoče in zgrešeno pa bi bilo zatajiti

obstoje manjšine. Vsak napredek pri urejanju položaja neke manjšine pa je eden najbolj občutnih prispevkov k poglobljanju in krepitvi odnosov in sodelovanja med državami.

Nikakor ne bi kazalo prezreti še posebne značilnosti, ki velja za odnose med sosednimi državami. Ti odnosi se nikakor ne morejo skriti samo na raven meddržavnega sodelovanja, na sodelovanje med vladami, pač pa morajo zajeti vse možne oblike in vključiti najrazličnejše subjekte. Primer takega, vsestranskega, poglobljenega in raznovrstnega sodelovanja med sosedmi so odnosi med Jugoslavijo in Italijo. V te odnose in sodelovanje se vključujejo najrazličnejši dejavniki od zveze do občin, od gospodarskih do kulturnih, prosvetnih, športnih in drugih organizacij pa vse do neposrednega sodelovanja in stikov samega prebivalstva z obeh strani meje. Vsako krčenje takega sodelovanja, najsi gre za depozit ali administrativne omejitve maloobmejnega prometa, je v nasprotju z načeli o nenehnem poglobljanju sodelovanja ljudstev z obeh strani meje. Le taka politika, ki spodbuja široko, demokratično, z ničemer administrativno utesnjevano in oteževano sodelovanje obmejnih območij, šele ustvarja ugodne razmere za tak razvoj odnosov med sosednimi državami, ki omogočajo, da postane sosed sosеду resnično sosed v pravem pomenu besede. Taki sosedski odnosi pa so najboljši prispevek k utrjevanju politike miru in sožitja med narodi.

Drago Košmrlj

Zgodovinopisna dejavnost o NOB še vedno pastorka

Že leta 1982 je predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije obravnavalo vprašanja o težavah in dosežkih zgodovinopisja in zgodovinskih prispevkov na temo NOB na Slovenskem.

Pregled tega dela je pokazal, da je bilo v dvajsetletnem raziskovalnem in publicističnem delu veliko doseženo. Številke objavljenih knjig Knjižnice NOV in POS prese-gajo šestdesetico, drugih monografij pa je tudi veliko – po krajih, predelih, po dejavnostih...

Če so začetni obeti Knjižnice NOV in POS objubljal do petdeset del, danes vse kaže, da gre to delo naprej s takšnim ritmom, da bo najverjetneje končano pri zbirki stotih knjig. Z mrtve točke in začetnega stopicanja je krenila tudi Knjižnica OF, pri čemer

gre največ zaslug za spravljane stvari v tek pripisati predvsem odborom enot in služb NOV in POS ter odborom OF; ti so znali preraščati formalno delo, poiskati in spodbujati avtorje, hkrati pa v veliko primerih tudi prek pridnih in anonimnih borcev in aktivistov priti do gradiv, dokumentov in drugih podatkov za to pisanje.

Ker pa pregled dejavnosti nima namena varljivosti hvale, je treba povedati tudi nekatere grenke resnice o stvareh, ki se še vedno zatikajo, prepočasno urejanje in zapostavljanje: zaostajanje pri pisanju zgodovine OF je še vedno očitno, kakor tudi pisanje o množičnih organizacijah zaledne oblasti in graditve nove ljudske oblasti; zaostaja pisanje o kontrarevoluciji, o odporu proti okupatorju in iz-

dajalcem v mestih, o delovanju Vosa, Ozne, Skoja, ZMS... Tudi koordinacija med vsemi, ki jih zaposluje to delo, ni zadovoljiva. Če temu dodamo še vedno aktualno zgodovinopisje, kadrovsko vprašanje, je jasno, da z vsem pač ne moremo biti zadovoljni.

Poglavje zase pa je nagrajevanje avtorjev, ki se lotevajo tega težavnega in največkrat dolgotrajnega dela. Če opustimo druge primerjave, ki so jih izračunali nekateri avtorji zgodovinopisnih del na temo NOB in ostanemo le pri dejstvu, da dobi avtor takšnega dela osem do deset odstotkov celotne vrednosti (cene) knjige, medtem ko dobi aktivisti dvajset odstotkov te vrednosti (!), se nad razmerji lahko zamislimo. Pri tem je seveda treba zanemariti nekoč sicer

dogovorjeno obljubo založb, da bodo skušale zagotavljati avtorjem knjig plačilo enomesečne uradniške plače za avtorsko delo.

Institucije, katerih osnovna ali dopolnilna dejavnost je raziskovanje zgodovine NOB in revolucije, bi morale, tako menijo borci, posvečati več pozornosti raziskovalnemu in tudi mentorskemu delu (pri slednjem naj bi bili večje pomoči deležni tudi amaterski zgodovinopisci). Zaželen bi bil tudi dejanski dogovor z založbami, s katerim bi realno ovrednotili delo avtorjev monografij. Zaradi specifičnih delovnih nalog si nekateri avtorji tudi želijo, da bi ustanovili posebno sekcijo teh pisateljev.

Nekaj pripomb je veljalo še možnostim za po-

nitev knjig iz Knjižnice NOV in POS. Ob sredstvih, ki jih v ta namen izloča proračun RO ZZB NOV Slovenije, so menili, bi morale del stroškov za posamezne monografije (domicilnih enot npr.) pokrivati tudi samoupravne interesne skupnosti občin in bolje kot doslej Kulturna skupnost Slovenije.

O pridobivanju avtorjev za pisanje manjših, lokalnih tem so na predsedstvu RO ZZB NOV menili, da bi jih morali poiskati in k delu privabiti občinski odbori ZZB NOV, pri čemer bi lahko pritegnili krog mlajših sodelavcev (učiteljev, profesorjev zgodovine, sociologov, muzejskih kustosov in politologov). Za tovrstno delo pri RTV in večjih novinarskih hišah pa bi morali, tako

so prepričani borci, zaposliti kvalificiranega novinarja-zgodovinarja, ki bo lahko strokovno in argumentirano pripravjal prispevke s tematiko NOB in socialistične revolucije.

Za konec zapišimo še eno od ugotovitev, ki jo je izrazila komisija za ohranjanje in razvijanje tradicij pri RO ZZB NOV Slovenije v zvezi s štiri-desetletnim izhajanjem zgodovinskih in literarnih del na temo NOB: pravijo, da je na tem področju vse več komercializma. Zato bi zlasti uredniški odbori v založbah morali poskrbeti za bolj dolgoročno načrtovanje, sodelovanje in sofinanciranje med založbami in – ob izdajanju del s tematiko NOB.

Bojana Žokalj-Jesih

Vprašljiva »otoplitev« na Korejskem polotoku

Vlada Demokratične republike Koreje je obnovila poziv ZDA in Južni Koreji za trojna pogajanja o mirni združitvi obeh Korej. Sporočilo navaja, da bi morale ameriška administracija in južnokorejske oblasti za popuščanje napetosti na Korejskem polotoku in za mir v Koreji spremeniti dosedanja stališča, ki onemogočajo trojna pogajanja.

Natanko pred letom dni je Demokratična republika Koreja predložila prvi krog pogajanj, Južna Koreja pa je takšen predlog zavrnila in predložila navezavo neposrednih razgovorov med korejskim Severom in Jugom. V Pjongjangu zdaj vztrajajo, da takšna pogajanja spriči načrtovanih ameriško-južnokorejskih vojaških vaj niso možna. V začetku februarja se bodo pod nazivom »Skupni duh 85« začele sedemdesetdnevne ameriško-južnokorejske vojaške vaje, v katerih bo sodelovalo več kot 200 tisoč vojakov.

Napovedana »otoplitev« na Korejskem polotoku se je še bolj odmaknila, kajti v Pjongjangu so odpovedali tudi pogajanja o gospodarskem sodelovanju in sodelovanju organizacij Rdečega križa obeh Korej. Toliko bolj, kajti gre že za drugo odpoved v minulih dveh mesecih. Samo nekaj dni potem, ko je visoki funkcionar severnokorejske Delavske partije So Jun Sok napovedal »iskrenost in potrpežljivost« v pogajanjih z Južno Korejo, so le-ta v Pjongjangu za nedoločen čas odpovedali.

Omenjene novice torej otoplitev na Korejskem polotoku postavljajo ponovno pred velik vprašaj. To je toliko bolj presenetljivo, kajti svetovno javnost je pred tremi meseci obšla in presenetila novica, da sta namreč dr-

žavi na Korejskem polotoku za spremembo od preteklih let izmenjali nekaj povsem drugačnega, kot so bile običajne svinčene krogle in plazovi srditih besed. Oblasti Demokratične republike Koreje so južnokorejskemu ljudstvu ob pomoči tamkajšnjih organizacij Rdečega križa dostavile precejšnjo materialno pomoč, ki naj bi prispevala k odpravi škode po veliki povodnji na ozemlju Južne Koreje. 370 severnokorejskih tovornjakov in štiri ladje so v Južno Korejo prepeljale štirinajst tisoč ton riža, sto tisoč ton cementa, pol milijona kvadratnih metrov platna, zdravila in medicinsko opremo. Nemajhna pomoč je bila brez dvoma dobrodošla, sam dogodek pa je bil toliko bolj spodbuden, kajti odnosi med državama so zaostreni že skoraj štirideset let, srečanje predstavnikov obeh držav, čeprav le funkcionarjev Rdečega križa pa je bilo prvo v minulih sedmih letih.

Dejanje, ki so ga številni označili kot znak dobre volje, ni bilo naključno. Ravno temu vprašanju je bilo namenjeno srečanje predstavnikov obeh strani, ki so se na večer pred obiskom južnokorejskega predsednika Čun Do Hvana v Tokiu srečali v obmejnem mestu Panmundžom. Severnokorejski predstavniki so takrat vztrajali, naj bi materialno pomoč

dostavili v samo glavno mesto Seul, vendar južnokorejska vlada na takšno, sicer dobrodošlo, a vseeno močno propagandno akcijo ni bila pripravljena. Tako je pomoč romala deloma po morju in sicer so tovornjaki zapeljali svoj tovor z jasno označenim »Izdelano v Demokratični republiki Koreji« v ozko obmejno in demilitarizirano vasico Taesong Dong, ki je dobrih štiristo metrov od razmejitvene črte. Vozniške tovornjakov so nato povabili v Seul, tovor pa pretovorili na južnokorejske tovornjake. Sprejem blaga na morju je prav tako potekal na razmejitveni črti, ki označuje teritorialne vode ene in druge države.

Dejanje je brez dvoma pomenilo novost v formalno neobstoječih odnosih med državama, na nasilo razdeljenem polotoku, vendar bi bilo prezgodaj in neutemeljeno sklepati o kakršnikoli dejanski otoplitvi med Pjongjansom in Seulom. Želje po združitvi so namreč še vedno minimalne v primerjavi z dejstvi, ki tako ali drugače preprečujejo izbris meje vzdolž 38. vzporednika. Demokratična Koreja oziroma njen državni in partijski voditelj Kim Il Sung že dobrih trideset let aktivno zagovarja ponovno združitve in pravi, da razlike v ideologijah in sistemih ne morejo ovirati sprave dveh različnih političnih sistemov.

Že leta 1971 je Kim Il Sung objavil načrt osmih točk, ki ga je leta 1980 razširil na deset. Združeni državi naj bi po tem predlogu o ustanovitvi

Konfederalne države Korio obdržali svoji avtonomni vladi, družbenopolitični sistem, ideologijo, vojsko in druge značilnosti. Vrhovno telo naj bi sestavljali predstavniki obeh držav. Ti naj bi določali smernice zunanje in notranje politike. Odgovor Seula na takšno ponudbo je bil negativen in niti ni presenečal. Čun Do Hvan je kljub temu, da se ne bi popolnoma ločil od pogajalskega ozračja pogajanja le sprejel, vendar le na najnižji predstavniki ravni. Po drugi strani se je tako kot že general Park zavzel za sprejem obeh Korej (seveda ločenih) v Združene

narode. Sprejem dveh ločenih delov bi dejansko pomenil še nadalje vztrajanje pri delitvi držav.

Pogajanja naj bi potekala izmenično med obehma državama in Združenimi državami Amerike, vendar se kljub formalni podpori posredno in neposredno zavzetih niso premaknila z mrtve točke. Stališča obeh vlad do združitve ostajajo še naprej diametralno nasprotna. Še vedno se namreč ni plegla zaostri- tev v zvezi z atentatom v Rangoonu oktobra 1983. Obtožbe iz Seula so bile neposredno uperjene na

račun Pjongjanga, češ da je ta organiziral silovito eksplozijo, v kateri je Čun Do Hvan po naključju odnesel celo kožo, enaindvajset ministrov južnokorejskega kabineta pa je našlo smrt pod ruševinami. Incidenti na območju demilitarizirane cone, ki so se kljub znakom otoplitve nadaljevali tudi lansko leto, so postali tako rekoč pravilo, hkrati pa so želje obeh narodov po združitvi samo odmikali.

V Demokratični ljudski republiki Koreji se zavedajo, da bo proces združitve zelo dolg, hkrati pa ne verjamejo, da bi se utegnile Združene države, ki imajo v sestavi druge pehotne divizije na ozemlju Južne Koreje skoraj 40 tisoč vojakov, umakniti iz južnega dela polotoka. Kljub temu vztrajno ponavljajo zahtevo po ameriskem umiku in si prizadevajo za resnično samoodločbo korejskega naroda. Ni naključje, da so nedavni obisk Čun Do Hvana na Japonskem označili kot prizadevanje za novo vojaško osjo na relaciji Seul-Tokio-Washington in kot novo dodatno oviro za mirovno združitve narodov.

Proameriški režim v Seulu, podkrepjen z ameriški globalnimi prizadevanji na Korejskem polotoku ter kopica še vedno nerešenih vprašanj jemljejo akcijam, kot je bila lanska, pa najsi bodo še tako humanitarne in lepo zamišljene, globlji pomen. Po drugi strani pa še nadalje zamegljujejo idejo o Konfederalni državi Korio.

Miha Lamprecht

Zgodovinski posnetek: državljani obeh Korej pri pretovarjanju humanitarne pošiljke

Nadaljevanje nevarnega jedrskega plesa

Ženevsko srečanje obeh super sil, SZ in ZDA, je dokazalo, da je mogoče za mir na svetu še vedno kaj storiti. Hkrati s tem pa se že vsiljuje vprašanje, kakšni bodo naslednji koraki v tej veliki jedrski igri, ki ima svoje zakone in ki ji ni videti konca.

Čeprav še ni dolgo od ženevskega srečanja ministrov Andreja Gromika in Georga Shultza, že lahko ugotovimo, da ni elementov, ki bi dovoljevali mnene, da Moskva in Washington že bistveno spreminjata svoja strateška izhodišča, oziroma da sta se pripravljena vrniti k tistim načelom skupnega sodelovanja, ki so bila značilna za leto 1972, za obdobje sožitja in detanta na svetu.

Nepravična bi bila trditev, da si ameriški predsednik Ronald Reagan ne želi dialoga s SZ in skupnih akcij za utrditev miru. Opušča celo svojo znano ideološko retoriko, nikakor pa ne ideje o posebni ameriški odgovornosti za – kot pravijo – svobodo in interese drugih držav. Predsednik je to odkrito izjavil na svoji tiskovni konferenci in pri tem nastopal v vlogi voditelja, ki nenehno uspeva in ki je pripravil drugo stran, da se je vrnila na pogajanja.

Dokaz o negotovosti in tudi nevarnosti nadaljnjega jedrskega plesa na najvišji ravni prinaša tudi podatek, da se ameriška vlada ne odreka svojega pro-

grama za oboroževanje vesolja. Prevladuje mnenje, da bo prav uspeh v Ženevi povečal možnosti ameriškega predsednika, da bo od parlamenta le dobil zahtevanih 26 milijard dolarjev za vojno zvezd. Nič boljša perspektiva se ne obeta niti Evropi, saj so Američani po koncu ženevskega sestanka pohiteli v Bruselj, da bi pospešili nadaljnje postavljanje svojih moderniziranih raket na bojne položaje.

Ne gre pozabiti nečesa. Medtem ko so v Ženevi premišljali o tem, ali kaže z izstrelitvijo v Evropi umakniti kakšno staro ameriško ali sovjetsko raketo in jo nadomestiti z modernejšo, je zunaj Ženeve orožje marsikje govorilo s svojim uničujočim jezikom. Tolikšno streljanje na zelo vnetljivih področjih sodobnega sveta nas navaja k misli, da prejšnje vojne niso spametovale človeštva, sedanje pa tudi ne zagotavljajo, da bo človeštvo znalo preprečiti vojne v prihodnje.

Po štiridnevni razpravi pred mednarodnim sodiščem v Londonu, kjer je 37 znanstvenikov z vseh zemljepisnih in političnih strani sveta protestiralo zaradi groženj z vojno, so objavili mnenje, ki pravi, da je jedrska vojna neizogibna. »Če bodo velike sile vztrajale pri sedanjih strategiji in razvoju, potem bo v danem trenutku ta vojna izbruhnila,« so opozorili v Londonu.

Potem ko so sporočili, da nameravajo

ZDA izdelati neke vrste ročno ali celo žepno jedrsko bombo, namenjeno morebitni vojni v Evropi, se je zvedelo, da približno 300 izmed 15.000 pripadnikov ameriških specialnih enot v ZR Nemčiji in Italiji nosi v svoji opremi jedrske mine. Ti komandosi bi z opisanim orožjem delovali v zaledju nasprotnika ter v vseh, kot opozarjajo, kratkih, umazanih in majhnih vojnah na svetu, če bi bilo potrebno, pa tudi v daljši in večji vojni v Evropi. Ker je treba pripraviti na posledice takšnega položaja najširšo evropsko javnost, je ameriška industrija že začela izvažati v Evropo ustrezne družabne igre. To so: »rdeči juriš, NATO proti varšavskemu paktu, invazija na ZR Nemčijo, bitka za Nemčijo, prihodnja vojna v Evropi, napad leta 1998 na Moskvo« in še kaj.

Vstopamo v novo fazo mednarodnih odnosov, takšno, ki terja nova pravila in ki ima za alternativo vrnitev k pogajanjem. Ženeva 1985 res napoveduje začetek novega procesa, vendar gre za proces, ki ga omogočajo nove realnosti tako v tehnologiji oboroževanja kakor tudi v političnih nalogah in opozorilih.

Po svoje se je sodobna resničnost pokazala v pravi luči zdaj še v Afriki. Stara trditev, da so v stiski ljudje enaki, je med stradajočimi v Afriki, med ljudmi, ki umirajo za lakoto, doživela še en po- pravek. Svetovna judovska agencija je

zbrala 300 milijonov dolarjev, da bi rešila pred smrtno lakoto deset tisoč Etiopcev, vendar ne vseh po vrsti, temveč samo tiste, ki trdijo, da so judovske vere. »Mojzesov zračni most« so imenovali operacijo, ki je rešila smrti številne Etiopce, ni pa rešila problema lakote v tej afriški državi.

Etiopija bo še nadalje svetovna sirotišnica, kot jo označuje poročilo Svetovne banke. Poročilo je sestavni del stališča, ki ga je zapisal v svoji analizi izvršni sekretar ekonomske komisije ZN za Afriko Adedeji. Po njegovem prepričanju je Afrika hudo bolan otrok mednarodne skupnosti; grozi mu nezaslišana katastrofa, če ne bo takoj dobil dodatne pomoči. Ta Adedijeva temna predvidevanja temeljijo na raziskavah afriškega gospodarskega položaja, katerega značilnost ni le lakota, temveč še druge težave kot na primer dolgovi, upadanje pridelka pšenice, težave pri izvozu, pomanjkanje vode, kriza afriškega transporta in še precej drugega.

Ne bi bilo prav, če bi trdili, da je največ naredila judovska država, ko je bilo treba omiliti stisko najrevnejših v Afriki. Dobre volje je veliko na vseh straneh, žal pa je čas neizprososten. Za najmanj 24 afriških držav, katerih gospodarstvo je na robu propada, ni več pomembno, kako se razvijati naprej, temveč kako preživeti. Ne gre pozabiti svrila iz sedemdesetih let. Preden se je razviti svet začel zavedati nesreče, ki je tedaj zajela Afriko, je umrlo za lakoto nekaj milijonov ljudi.

fi

Iz borčevskih organizacij po Jugoslaviji Vodstva so imuna na zahteve baze

Velik politični ugled in svetel moralni lik udeležencev NOV uživa večina borcev Bosanske krajine, srednje in jugozahodne Bosne. Ti so na svoji banjaluški seji, ki je bila nedavno, še enkrat jasno in glasno povedali, kaj bi bilo treba spremeniti v predlogu sklepov 13. seje CK ZKJ. Hkrati zahtevajo okrepljeno aktivnost v svojem okolju in znotraj SZDL sploh. Morala, ki so jo imeli naši borci med narodnoosvobodilnim bojem in revolucijo, daje borčevski organizaciji pravico, ne sicer, da bi pridigala, kako je treba delati, ampak, da razsvetluje nevaren pojav, ki se je v naši družbi že vkoreninil, to pa je: **živeti na tuj račun.**

Takšne misli so izrekli na sestanku predstavnikov borčevskih organizacij Bosanske krajine, srednje in jugozahodne Bosne. Rekli so namreč, da tudi borci niso nesprijemljivi za nekatere negativne pojave, kakršni so: bogatenje brez

dela, čezmerno izkoriščanje borčevskih pravic in celo izpadi, ki sicer niso pogosta lastnost borcev in revolucionarjev.

Poudarili so, da se večina borcev aktivno vključuje v razpravo o predlogu sklepov 13. seje CK ZKJ, ne le v njihovih borčevskih organizacijah, ampak tudi v okviru družbenopolitičnih organizacij, zlasti pa v organizacijah ZK. Enotno je namreč mnenje, da je ta dokument izhajal iz nevarnosti, ki ogroža potek revolucije, pri čemer si ZK na vseh ravneh organizacijsko prizadeva za obravnavo in pripravo sprememb, kakršne so v njenem načinu dela nujne.

Bistvo tega dokumenta je klic k akciji, je dejal predsednik ZZZB NOV Kotar Varoš Živko Miljanović. Brez rezultatov dela pa ni vedrejšega neba. Miljanović je še posebej spregovoril o vlogi borčevske organizacije v družbi, pri čemer je poudaril, da se od borcev zahteva, naj pove-

do svojo kritično besedo o stanju in pojavih; ko pa borci o tem spregovorijo, od tega ni posebnih učinkov.

Duško Rodić se je zavezal za to, da že enkrat uredimo po vrstnem redu aktualna vprašanja, ki nas bodo povrnili k moralnim vrednotam našega boja in revolucije. Če želimo okrepljeno dejavnost borčevske organizacije, moramo vztrajati pri okrepljenem in odgovornem delu vseh organov od občin, skupščine, republike do centralnega komiteja... Zahtevati moramo, da bomo delali vsi tako, kakor smo delal med NOB in revolucijo.

Vodstva so precej nesprijemljiva za tisto, kar reče in zahteva baza, je dejal Dragan Knežević, pozablja pa, da je revolucija v bazi in ne v vodstvu. Prav bi bilo, da bi tisti, ki so si pridobili velike vile in vikende (brez dela in truda) podarili te objekte otroškim vrtcem... Tudi to je vprašanje morale, brez njene vrnitve pa ni

pričakovati resnejše mobilizacije družbe.

Borci so prav tako kritizirali nekatere poteze kadrovske politike, bolj rečeno, »kapanja« nekatereh funkcij z ljudmi brez poprejšnjih priprav in njihove dobre volje. Prav tako je bilo rečeno, da pojava, nasprotni moralnemu liku komunista, borca in socialistične morale sploh, zbuja ogorčenje delovnih ljudi in občanov, pri čemer ZK zgublja ugled in se nanjo kaže s prstom zaradi nemoralnega obnašanja posameznikov in skupin.

Borci z ostro besedo zahtevajo, da še bolj učinkovito nadaljujemo z izvajanjem nalog in sklepov 13. seje CK ZKJ, ker se ne smemo ustaviti pri začetni diferenciaciji v ZK, pri krepitvi vloge delovnega človeka, izvajanju ukrepov in nalog dolgoročnega načrta ekonomske stabilizacije, z negovanjem in razvijanjem bratstva in enotnosti... Borci namreč pogosto pravijo: razpravljajmo, predlagamo, dajemo pobude, v praktičnem življenju pa to ni posebno upoštevano.

(M. Mutić – Četrti jul)

20. seja predsedstva RO ZZB NOV

Borci v delegatskem sistemu

Tokrat ni šlo za obveščanje o splošnem stanju delovanja borcev v delegatskem sistemu, ampak o delu delegacije ZZB NOV Slovenije v skupni delegaciji pri uresničevanju programa družbenopolitičnega zbora skupščine SR Slovenije. Posebna točka dnevnega reda je bila namenjena kritični analizi delovanja subjektivnega faktorja v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja (na področju ZZB NOV), obravnavali so nekatere probleme pri širjenju zgodovinske dejavnosti o tematiki NOB na Slovenskem, pa dogovor o sodelovanju in izvajanju skupnih nalog pri uresničevanju družbenega sistema obveščanja v SR Sloveniji (osnutek) in spremembe ter dopolnitve Pravil o urejanju in izdajanju revije Borec. **B. Ž. J.**

ljavil. Gre predvsem zato, da bi ga premestili iz zadnjega nadstropja v nižje nadstropje ali celo v pritličje, da bi mogli obiskovalci – poleti obiskuje pomorski muzej tudi veliko tujih turistov – laže in hitreje do njega. Odbor tudi poudarja, da bi moral ta oddelek, ki je namenjen jugoslovanski vojni mornarici med vojno, opravičeno še bolj poudariti prispevek partizanskih mornarjev, tako tistih v Sloveniji kot mornarjev prekomorcev.

Odbor se je v okviru programa prav tako zavezal za »aktivnejšo« vlogo stalne razstave pod naslovom »Narodno-osvobodilna borba na Jadranu«, ki je v koprskem pokrajinskem muzeju. Mnenje je namreč, da je bogastvo te razstave izjemno ter da so dane možnosti, da jo ob ustreznih priložnostih v celoti ali deloma sodobno organiziramo v raznih krajih. Skupnost slovenskih partizanskih pomorščakov prav tako opozarja na odgovorno vzdrževanje spomenika slovenskim partizanskim pomorščakom, ki je v glavnem portoroškemu parku, ni pa vedno deležen, kot kaže, potrebne skrbi. Določene je bi morali tudi opredeliti, kdo je odgovoren zanj, pri čemer seveda ni izvzeta mladina. Ne pozabimo na primer, da imamo v občini Piran tudi srednjo in višjo pomorsko šolo. Tudi namembnost tega spomenika velja tujcem, ki jih je poleti v piranski občini na tisoče.

Omembe vredno je tudi, da si je skupnost zastavila v svojem programu dokončno ureditev treh pomembnejših obeležij, ki bi spreminjala na značilne dogodke v zgodovini partizanske mornarice. Tako naj bi spominski znak uredili v Izoli – iz tega kraja je bilo med partizanskimi mornarji več mladeničev obeh narodnosti, v Savudriji, kjer so proti koncu vojne mornariške enote premagale večjo nemško vojaško posadko, in v Škofih na Krasu, kjer je bil med vojno obveščevalni center naših mornariških enot. Skupnost slovenskih partizanskih pomorščakov bo odločneje začela tudi akcijo za poimenovanje ulic, trgov ali ustanov na obali po mornariških partizanskih enotah ali pa padlih tovariših – partizanskih pomorščakih. Akcijo naj bi enotneje speljali v vseh treh obalnih občinah.

Program določa še druge; tako na primer stalen stik s sedanji poveljstvi vojne mornarice na Jadranu. Najbrž bo februarja delegacija skupnosti obiskala štab mornarice v Splitu. Kajpak gre za stik, ki bo dobrodošel

iz raznih zornih kotov, med njimi tudi iz tega, da bodo tudi zdajšnje generacije bolj in bolj vedele o pomembnem deležu, ki so ga dali za narodno in družbeno svobodo tudi slovenski partizanski pomorščaki, in to ne samo na območju Slovenije. Prav tako bodo utrdili stike z mornariško, teritorialno enoto na obali, ki ji bodo člani skupnosti razlagali o svojih partizanskih izkušnjah na morju in ob morju. Skratka, pri tem stiku naj bi dosegli višjo organsko raven.

Na sestanku odbora so pohvalili sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami, zlasti z zvezo borcev v piranski občini. Menili pa so, da bi morala skupnost povezavo razširiti tudi na druge družbenopolitične skupnosti in organizacije, saj zaobjema partizanske pomorščake iz vse naše republike. Posebno pozornost so tudi tokrat namenili stikom z zamejstvom; v naših partizanskih mornariških enotah je namreč sodelovalo tudi veliko mladeničev iz krajev, ki so zdaj pod Italijo. Bilo jih je blizu 170, tako Slovencev kot Italijanov. Kmalu bodo predstavniki skupnosti na slovesnosti v Bazovici nad Trstom podelili diplome in medalje še tistim zamejskim partizanskim pomorščakom, ki niso bili na lanski proslavi v Portorožu.

Tudi tokrat pa so imeli člani odbora pripombo, ki ji zadnje čase lahko prisluhnemo v marsikaterem borčevskem okolju. Pripomba velja tembolj za partizanske pomorščake; gre namreč za to, da dnevna sredstva obveščanja bore malo ali pa dobesedno nič več ne poročajo o aktivnosti borcev. Kajpak je to vredno graje, saj poročanje in obravnavanje borčevske aktivnosti in problematike res ne spadata samo v borčevska glasila.

Tudi na zadnjem sestanku odbora skupnosti slovenskih partizanskih pomorščakov, ki so ga imeli na sedežu Splošne plovbe v Portorožu, niso mogli mimo obravnave o zamisli, da bi le natisnili, zlasti za naše mladinske organizacije, manjšo publikacijo, ki naj bi strnjeno in nazorno opisala vlogo, naloge in akcije slovenskih partizanskih pomorščakov ter enot, ki so jim pripadali med vojno. V tem delu razprave so kajpak prevladovali stabilizacijski toni, vendar je bilo le opazno tudi stališče, da bi taka publikacija lahko le zagledala svetlobo sveta, če bi pri tem pomagale zlasti organizacije združenega dela s področja pomorstva. **Miro Kocjan**

Skupnost slovenskih partizanskih pomorščakov

Pestra in izvirna dejavnost

O slovenskih partizanskih pomorščakih pišemo resnično premalo. Ta sestavek, v katerem obravnavamo program dela Skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije, ki ima domicil v občini Piran, ima potemtakem tudi namen prispevati h temu, da bi jim v prihodnje namenili nekoliko več pozornosti. Tudi na sestankih in srečanjih slovenskih partizanskih pomorščakov, ki jih ni malo (pa so pestri in zanimivi), večkrat slišimo pripombo, da smo Slovenci še zmeraj pravcati »celinci« in da nam morje ter pomorstvo še nista zlezla pod kožo. Še zmerom se ne zavedamo, da so na morju ne le barke, pač pa tudi ladje.

Člani skupnosti so tisti, ki so bili med bojem v mornariških partizanskih enotah v Sloveniji (največ jih je bilo kajpak na Primorskem) pa

tudi partizanski mornarji, ki so prispele s prekomorskimi enotami. Med vojno jih je padlo skoraj 200, približno toliko pa je bilo ranjenih. V enotah jugoslovanske partizanske mornarice je bilo že konec poletja 1944 okrog 10 odstotkov Slovencev, med njimi pa so nekateri zasedali kar visoke, odgovorne položaje.

V mornariški skupini, nato četi in odred pri 9. korpusu NOV je bilo v istem času kar nad 50 odstotkov članov KP. Prekomorcev mornarjev pa je bilo skupaj blizu 700, seveda večinoma iz Slovenskega primorja in Iste; nad 40 odstotkov je opravljalo pomembna strokovna dela pri štabu mornarice in pri področnih sektorjih, ubadali pa so se tudi s posebnimi zaupnimi nalogami. Bili so hkrati ustvarjalci današnje mornariške peho-

te. Slovenski partizanski mornarji se ponašajo s tremi narodnimi heroji.

Oktobra lani so imeli člani skupnosti v Portorožu pomembno in pristržno proslavo ob 40. obletnici ustanovitve slovenskih partizanskih mornariških enot. Tudi na zadnji seji odbora skupnosti, na kateri so ocenjevali proslavo, so z veseljem ugotavljali, da jih je prišlo kar lepo število, nad 200, tudi iz Celja, Maribora in drugih oddaljenih krajev. Tedaj je skupnost podelila članom spominsko diplomo in medaljo.

Skupnost razvija delo, ki naj ne bi bilo monotono in šablonsko, marveč v dobršni meri tudi izvirno. Na decembrski seji odbora, na kateri so sprejeli program za letošnje leto (le-ta je v mnogočem v znamenju letošnjih praznovanj ob 40. obletnici osvoboditve), so bili enotno mnenja, da bo skupnost toliko bolj napredovala, kolikor bolj bo privlačna njena dejavnost. Ena izmed glavnih nalog v delu skupnosti je, da bi se ta ne ukvarjala samo s preteklostjo, pač pa tudi s sedanjostjo. Zategadelj ima zapisano, da bo utrjevala stike, ki sicer že obstajajo, z današnjimi organizacijami združenega dela s področja pomorstva (Splošna plovba Piran, ki je nekaj pokrovitelj skupnosti, koprski Luka in druge) in da bo živo vključena tudi v današnje probleme teh organizacij. Slovenski partizanski pomorščaki so bili navsezadnje ustvarjalci vsega tistega, kar imamo danes v Sloveniji ob morju in na morju.

S predstavniki pomorskih delovnih organizacij je skladno s tem dogovorjeno, da vabijo na svoje sestanke delegate skupnosti ne le ko gre za spominske in podobne proslave, marveč tudi za pomembnejšo današnjo problematiko. Ni namreč nak-

Ameriška zgodovinarica na obisku pri RO ZZB NOV Slovenije

Tema: ženske v revolucijah

Pred nekaj dnevi je našo državo in nekatere njene kraje obiskala ameriška zgodovinarica dr. Barbara Jancar, ki se ukvarja z raziskovalno nalogo o ženskah v jugoslovanski revoluciji in NOB. To njeno delo sodi v okvir širšega projekta, ki se ga je lotilo dvajset ameriških zgodovinarjev. Temo ženske v revoluciji bodo raziskali v dvajsetih državah – od Sovjetske zveze do Kitajske, Čila in Nikaragve.

Dr. Barbara Jancar se je minuli četrtek sestala na RO ZZB NOV Slovenije s štirimi predstavnicami slovenskega narodnoosvobodilnega boja (Albinco Mali-Hočevar, Maro Rupeno, dr. Pavlo Jerina-Lahovo in Ivko Križnarjevo), ki so odgovarjale na številna zgodovinarska vprašanja. Gostjo je predvsem zanimal organiziran boj žensk v revoluciji, njihovo doseganje pomembnejših nalog in funkcij v revoluciji in NOB ter njihovo uveljavljanje nasploh. Zanimivo je, da je zanimanje ameriške zgodovinarke pri tej temi seglo še nazaj v predvojni čas in k ženski v revolucionarnem prebojanju.

B. Ž. J.

Znanstveno posvetovanje Armade v strateškem konceptu NOB in revolucije

Svobodo smo si izbojevali sami

»Štiri desetletja miru so največji uspeh zmage naprednih in demokratičnih sil v drugi svetovni vojni, zmage, h kateri je veliko prispevala tudi naša narodnoosvobodilna vojska«, je poudaril zvezni sekretar za ljudsko obrambo admiral Branko Mamula ob odprtju znanstvenega posvetovanja z naslovom Armade v strateškem konceptu NOB in revolucije, ki je bilo prejšnji teden v Beogradu. Posvetovanja so se udeležili poveljniki armad Peko Dapčević, Koča Popović, Kosta Nadj, komisarja Prve in Četrte armade Mijalko Todorović in Boško Šiljegović, člani Vrhovnega štaba NOVJ, načelniki štabov armad, poveljniki zaledja, poveljniki in komisarji divizij, uglednih starešine oboroženih sil, vojaški zgodovinarji in teoretiki.

»Čeprav nekateri danes poskušajo naš prispevek k skupni zmagi zaveznikov spodbijati ali vsaj kar najbolj zmanjšati njegov pomen«, je nadaljeval Branko Mamula, »vsi po svetu dobro vedo, da je Jugoslavija v tej zmagi dala vse, seveda sorazmerno z njenimi možnostmi, ki so jih določale velikost države, število prebivalcev in specifične okoliščine, v katerih se je znašla po popolni okupaciji Evrope. O tem prispevku so svojo sodbo povedali zgodovinarji in pomembni državniki in voditelji druge svetovne vojne in sodobnega sveta.«

Po besedah Branka Mamule so nekatere sile v svetu ob pragmatičnih političnih pobudah zgradile svojo neobičajno metodo pritiska na našo državo s ponarejanjem in zanikanjem zgodovinskih dejstev. To lahko škodi samo njim, ker s tem ni mogoče prevarati nikogar v svetu, ki je vsaj malo obveščen, predvsem pa ne naših narodov in narodnosti, ki so štiri vojna leta nosili velikansko breme in prenesli nečloveške žrtve, za

svojo svobodo in neodvisnost in skupno zmago protifašistične koalicije. Poudaril je tudi, da s tem znanstvenim srečanjem in drugimi številnimi prireditvami in dejavnostmi, ki bodo letos, delovno zaznamujemo veliko zmago, ki je imela in bo imela trajen vpliv na zgodovinske tokove in preobrazbo naše države in pomemben vpliv na to obdobje sodobnega sveta.

»Naše štiri armade, ki so bile ustanovljene leta 1945, so bile usposobljene za vodenje frontalnih operacij. Poleg tega smo za fronto v sovražnikovem zaledju imeli približno četrtno naših sil, kar je našim operacijam dajalo lastnost kombiniranih operacij«, je ob koncu poudaril Branko Mamula.

»Ne glede na to, kako zelo pogumen je bil sklep partije o začetku oboroženega boja, bi vendarle ostal samo poziv k naskoku na nebo, če ne bi začela konec leta 1941 nastajati revolucionarna armada, dokončno izoblikovana v letu 1942, z močno komponento enot redne vojske, ki je usmerjala, vztrajno in dosle-

dno razvijala ter vodila našo revolucionarno vojno«, je poudaril Peko Dapčević. Armade so bile ustanovljene od januarja do maja 1945. Tovariš Tito je postopno, odločno in strpno približeval naše oborožene sile k uresničevanju političnih in bojnostrateških ciljev NOV. Prav tem ciljem pa so služile višje oblike vojaškega organiziranja, ki so se začele novembra v prelomnem letu 1942 z ustanavljanjem divizij in korpusov NOVJ, torej mnogo prej, kot se je zgodil preobrat na velikih bojiščih. V nadaljevanju je Peko Dapčević obširno govoril o vojaško-političnih in vojaško-strateških razlogih za ustanovitev armad. Osnovni razlog je bila po njegovem mnenju potreba, da zavezniškom pokažemo našo vojaško moč in razvitost NOVJ, ki ustreza ravni sodobnih armad. S tem jim je bilo jasno dano vedeti, da smo sklepno fazo druge svetovne vojne na svojem bojišču sposobni uresničiti s svojimi silami, in to po načelih velikih operacij, kakršne so potekale ob koncu vojne. S tem pa je odpadla kakršnakoli potreba po poseganju zaveznikov v te operacije, razen na našo željo in z našo privolitvijo. To je vsekakor ena največjih političnih pridobitev naše NOB. Po besedah Peka Dapčevića nam je to zagotovilo izreden politični ugled in veliko svobodo akcije. »Brez armad kot strateško-operativnih sestavov si tega ne bi mogli zagotoviti v celoti. Naslednji razlog je bilo nujno

povezovanje naše fronte z zavezniško na severu, pomembno pa je bilo tudi izpolniti nujne vojaške pogoje za obrambo pridobitev revolucionarne vojne, če bi se pokazala potreba. Armade so bile objektivno zagotovile teh pridobitev, pa tudi dejanska moč, ki so jo morali v svojih odnosih z nami v sklepni fazi vojne, še zlasti pa v obdobju graditve nove države, upoštevati vsi zavezniški,« je dejal Peko Dapčević.

Kosta Nadj je izčrpno govoril o številčnem stanju naših armad in poudaril, da smo 1. januarja 1945 imeli približno 450 tisoč borcev v 49 partizanskih odredih, 230 brigadah, 56 divizijah, v dveh divizijskih skupinah, dveh letalskih divizijah in v mornarici oziroma v 15 korpusih in treh armadah. Po njegovih besedah nikoli nismo videli ali pričakovali svoje osvoboditve in uničenja sovražnika na svojem ozemlju kot darilo, temveč zgolj in samo kot rezultat akcij naših sil. Toda nismo spregledali pomena prijateljskega, zavezniškega sodelovanja z drugimi silami protifašistične koalicije. Ponovno je opozoril, da je ob takem pojmovanju razmerij sil na mednarodnem področju tudi stalno prevladovalo prepričanje, da si moramo zmago izbojevati sami, ker podarjene svobode ni, kot ni možnosti, da bi družbeni sistem kot nekakšno blago uvozili iz ene države v drugo.

Bojan Kuntarić

Namen usposabljanja je večstranski

Dejavnosti Zveze rezervnih vojaških starešin so zelo pestre in zajemajo dogajanja s področja SLO in DS pa do razvijanja delegatskega sistema in samoupravnega sistema. Glede na to, da je ZRVS neke vrste »strokovna« organizacija, je razumljivo, da največ pozornosti namenja idejnopolitičnemu in obrambnosamozaščitnemu usposabljanju.

Namen teh usposabljanj skozi vse leto je obnoviti, dopolniti in poglobiti znanje s teh področij. Hkrati naj bi se rezervni vojaški starešine usposobili še za vrsto drugih nalog. Tako naj bi sproti spremljali, pravilno razumeli in razlagali vojaško-politični, varnostni in gospodarski položaj v svetu in v Jugoslaviji, predvsem pa v svoji občini, krajevni skupnosti in organizaciji združenega dela, v kateri so zaposleni, in preprečevali ter odpravljali izjemne razmere. Skozi te vrste usposabljanja naj bi pravilno razumeli in se pripravljali za strategijo oboroženega boja kot temeljnega doktrinarnega dokumenta za pripravljanje in izvajanje oboroženega boja v splošni ljudski obrambni vojni. Pomagali naj bi jim pri vključevanju v delo na področju obrambnih priprav in pri izvajanju pouka za prebivalstvo v krajevni skupnosti in ozidih. Seznanjajo se z vodenjem enot oboroženih sil, narodne in civilne zaštite ter spoznavajo novosti in dosežke pri opremljanju naših in tujih oboroženih sil. Skušajo najti nove oblike sodelovanja s štabi TO in poveljstvi JLA ter krepiti sodelovanje z vodstvi ZK.

Program usposabljanja za letos, ki ga je sprejela republiška konferenca ZRVS, vsebuje teme, ki naj bi olajšale uresničevanje teh nalog. Tako naj bi ali pa so že organizacije ZRVS na terenu pri idejnopolitičnem izobraževanju obravnavale vojaškopolične, varnostne in gospodarske razmere v svetu in pri nas v Jugoslaviji, njihovi občini, KS in ozidih. Starešine morajo to tematiko obdelati individualno na osnovi strokovne literature. Obveščanje o politično-varnostnem in gospodarskem položaju v občini in KS pa morajo na predavanjih opraviti predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupnosti.

Pri splošnovojaškem usposabljanju pa so predlagane tri teme. Prva obravnava priprave za oboroženi boj, druga govori o izvajanju oboroženega boja, tretja pa predvideva praktično reševanje taktične naloge na terenu, ki jo določi vsaka organizacija ZRVS sama.

Ob teh obveznih temah in oblikah usposabljanja pa imajo organizacije ZRVS na terenu vse možnosti, da si same pripravijo dodatne oblike izobraževanja. Tako bodo nekatere pripravile skupaj s štabi TO in poveljstvi JLA taktično-tehnične zbornice. Druge bodo pripravile urjenja v streljanju in strelsko tekmovanja. Prav tako pripravljajo v dogovoru z JLA in TO ogledne zglednih in drugih vaj.

Seveda pa organizacije ZRVS niso prepuščene same sebi pri uresničevanju programa izobraževanja in usposabljanja. Tako republiška konferenca ZRVS organizira seminar za tiste, ki vodijo obrambnosamozaščitno usposabljanje in idejnopolitično izobraževanje.

Program usposabljanja, ki so ga v večini organizacij ZRVS že začeli uresničevati, je naravnano tako, da morajo rezervni starešine prilagoditi svoje delo aktualnim družbenim potrebam, zlasti pri varovanju in krepitvi naše družbe.

B. K.

V enoti JLA v Ilirski Bistrici pridelajo vedno več hrane

Raznoverstna korist

Vojaki enote JLA v Ilirski Bistrici iz leta v leto večajo proizvodnjo hrane na svojih njivah in hlevih. Čeprav gre za dopolnilno dejavnost, ki jo vojaki opravljajo prostovoljno in v prostem času, so uspehi zelo dobri. Lastna proizvodnja prispeva k stabilnejši preskrbi s hrano in zagotavlja kakovostnejšo prehrano enot in vojakov, hkrati pa prispeva k stabi-

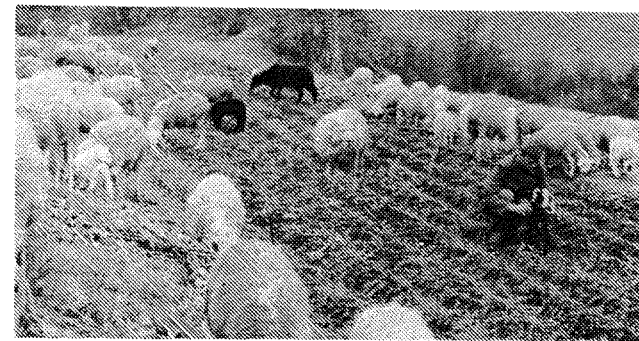

Veco Vujković

V Ilirski Bistrici so pred letom dni začeli tudi s prasičerejo in rejo ovac. Tako so pridelali 4 tisoč kilogramov kakovostnega mesa in mesnih izdelkov. Pridelali so tudi 25 ton sena. Skupen prihodek je znašal 2,5 milijona dinarjev. Za letos pa načrtujejo, da bodo pridelali 20 ton mesa, 100 ton živinskih krme in 50 ton razli-

čne zelenjave. Načrtujejo tudi obnovitev enega ali dveh objektov, v katerih bi redili od 150–200 pitancev v eni izmeni. »Prihodnje leto ne bomo zadostili samo potrebam enot po mesu, ampak bodo lahko tudi starešine in civilne osebe v službi v JLA lahko po grosističnih cenah kupovale meso in druge pridelke,« poudarja starešina Tomislav Urošević in dodaja, da bodo tako zavarovali

sadovnjak. »Moja prva naloga je bilo ozelenitev vojašnice. Posadili smo sezonsko cvetje in drugo zelenje. Nato sem skušal ugotoviti, ali lahko v vojašnici posadimo plantažo sadja. Letos bomo posadili jabolka, ki bodo čez tri leta dala prve sadeže, čez pet let pa bo povprečni pridelek štirideset ton kakovostnih jabolk. Kolikšen bo prihranek, lahko izračunate sami.«

Iz leta v leto se večja čreda ovac

življenjsko raven starešin in civilnih oseb v službi v JLA. Vojašnica v Ilirski Bistrici nima strokovnega kadra za vsa ta dela. Vendar ni nič prepuščeno naključju. Vsi, ki se ukvarjajo s pridelavo hrane, so poprijeli za strokovno literaturo, veliko pa jim pomagajo tudi strokovnjaki kmetijske zadruge Hmezd iz Ilirske Bistrice. Pogosto pa so tudi med vojaki in kmetijski proizvajalci, ki z veliko volje in ljubeznijo opravljajo to delo.

Med njimi je tudi Mijo Barada, kmetijski proizvajalec, ki je končal agronomsko fakulteto in zdaj sadi precejšen

Obiskali smo tudi živinorejsko farmo nedaleč od Ilirske Bistrice in se o delu pogovarjali z vojakoma Vecom Vujkovićem in Laslom Nadjem.

»Po poklicu sem kmetijski proizvajalec in z veseljem sem se prijavil za delo na farmi. Delo je zahtevno in odgovorno, vendar mi to ne dela težav, saj sem se že doma ukvarjal z vsem tem«, pravi Veco Vujković. Laslo Nadj pa je dodal, da se med seboj dobro razumejo in dobro delajo, uspehi pa bodo prišli sami po sebi.

P. Nikolić

Mijo Barada

lizacijskemu obnašanju v JLA.

»V JLA smo pripravili dolgoročni program, s katerim bomo sami zagotovili hrano,« pravi starešina Og-njen Lukić. »Zato se naše obveznosti na tem področju povečujejo. Poleg prihranka denarja pa je ta proizvodnja pomembna tudi zaradi izkušenj in delovnih navad, ki jih pridobijo vojaki in jih nato koristno uporabljajo po odsluženju vojaškega roka.«

Laslo Nadj

SLO in DS morata biti sestavni del vsake dejavnosti

Na seji pokrajinskega odbora za vzhodno Štajersko so sprejeli programe dela pokrajinskega odbora, izvršnega sveta pokrajinskega odbora in pokrajinskega štaba teritorialne obrambe za leto 1985. Med težiščne naloge so uvrstili nadaljevanje, uveljavljanje, dopolnjevanje in uresničevanje temeljnih sistemskih in doktrinarnih rešitev na področju SLO in DS. Posebno bodo skrbeli za organizacijsko in vsebinsko povezanost obrambnih, varnostnih in samozaščitnih aktivnosti in krepitev družbene samozaščite v idejnem v strokovnem pogledu. Dopolnili bodo nekatere rešitve v obrambnih načrtih in jih uskladili z najnovejšimi ocenami in možnostmi delovanja posameznih dejavnosti v vojni. Dosledno bodo uveljavili načelo, da se mora interes obrambe in zaštite upoštevati kot sestavni del vsake redne dejavnosti. Na podlagi republiških smernic bodo izdelali srednjeročni načrt za obdobje 1986–1990 na področju SLO in DS na ravni pokrajine.

Na osnovi poročila o ugotovitvah glavne inšpekcije za ljudsko obrambo v SR Sloveniji v letu 1984 bodo sprožili akcije za odpravo nekaterih po-

mankljivosti. V vzhodnoštajerski pokrajini bodo nadaljevali aktivnosti za zagotavljanje vseh oblik usklajevanja in sodelovanja na ravni pokrajine, z občinami vzhodnoštajerske pokrajine in mestom Maribor, s sosednjimi pokrajinami in skupnostjo občin Varaždin, z republiškimi organi in JLA. Pokrajinski štab Teritorialne obrambe bo na vseh področjih sproti dopolnjeval posamezne dele bojne pripravljenosti in skrbel za vojaško in idejno usposabljanje pripadnikov, starešin in štabov Teritorialne obrambe z organiziranjem raznih tečajev, seminarjev in drugih izobraževalnih oblik. Pripravi bodo tudi programe obveščanja javnosti o aktivnostih v enotah in štabih Teritorialne obrambe. V povezavi, z JLA in družbenopolitičnimi skupnostmi bodo letos ob 40-letnici osvoboditve pripravili program proslav in prireditev. Sprejeli so tudi o usmeritvah in najpomembnejših nalogah za načrtovanje SLO in DS v prihodnjem srednjeročnem obdobju in potrdili tudi nekatere kadrovske spremembe v izvršnem svetu vzhodnoštajerske pokrajine in pokrajinskem odboru.

M. K.

Spomini na reševanje ruskih ujetnikov iz taborišč

Takoj po okupaciji naše domovine so Nemci začeli ustanavljati taborišča za vojne ujetnike. V letih od 1941 do 1944 so vanje zapirali Ruse, Italijane in zavezniške pilote. Eno takšnih taborišč je bilo, poleg tistega na beograjskem Sajmištu, tudi na Bežanijski Kosi, kjer so bile nastavljene protiletalske baterije. Vanj so pripeljali Ruse in Italijane, ki se po kapitulaciji Italije 9. septembra 1943 niso hoteli več bojevati. Ujetniki so morali prenašati zaboje s strelivom za protiletalske topove.

Pomlad 1943. Aktivisti Bežanija so po predlogu komiteja KPJ mesta Zemuna dobili nalogo, naj se povežejo z Rusi, in sicer z namenom, da začnejo stalno akcijo osvobajanja Rusov iz taborišča. Zadolžili so Boška Stamatovića, aktivista iz vasi Bežanije, pa še tovarišico Ružico Oreščanin, tudi aktivistko narodnoosvobodilnega gibanja. Njen dom je bil glavno središče za sprejemanje Rusov in njihovo odposiljanje v partizanske odrede, ki so se bojevali v Donjem Sremu, od tam pa naprej v Ruso, kjer je bila glavna vojvodinska enota. Tovariš Boško je nalogo izpolnil. Povezal se je z Rusi. Akcija je trajala od pomladi 1943 do novembra istega leta, ko je bila zveza prekinjena. Tovarišico Ružico so skupaj z njenima mladoletnima sinovoma Duškom in Milovanom odpeljali v taborišče na Banjici. Pretepali so jo in jo mučili, da bi izdala zvezo. Na koncu so prikazali, kakor da se je sama obesila na kljuko celice.

Njene sinove so izpustili aprila prihodnjega leta, po bombardiranju Beograda s strani zavezniškov, to je bilo 16. in 17. aprila 1944. Ružičin sin Milovan Oreščanin se dobro spominja takratnih dogodkov in pravi:

»Poleg sedmih ruskih ujetnikov, med katerimi je bil tudi Nikolaj Nikolajev, obveščevalni oficir Rdeče armade, so pobegnili še štirje italijanski vojni ujetniki in odšli k partizanom.«

Z vaškim vozom iz ujetništva k partizanom

Med zavezniškim bombardiranjem Sajmišta aprila 1944 so to izrabili trije Rusi, vojni ujetniki, in pobegnili iz taborišča. Nekaj dni so se skrivali blizu železniške postaje Zemun, dokler niso našli zveze z zavezniški NOG Zemuna, ki so jih sprejeli kakor svoje otroke in jih namestili na podstrešjih svojih domov. S pomočjo Pera Zlatovića, zemunskega aktivista, so ujetnike namestili v hišo strica Radovana Sivca, ki je stanoval v ulici Tešin bunar številka 13, ter pri njegovem zetu Gaju Levakovu na Čukovcu, čigar hiša je bila v Bregovitoj ulici št. 33. Pri stricu Raju sta ostala dva Rusa, pri Levakovu pa eden. Po nekaj dneh so s pomočjo NOO NOG Zemuna ter s pomočjo tovariša Duša Svilarica, zemunskega kmeta, organizirali prevoz ujetnikov do Ugrinovcev, kjer jih je sprejel kurir in jih pospremil do partizanskega odreda, ki jim je omogočil pot proti Bosni.

Po spominu strica Raja Sivca so na vaški voz natovarili plug, v voz pa so sedli stric Raju, stric Duša ter trije ujetniki, preoblečeni v vaška oblačila. Ko so se peljali mimo straže na koncu Ugrinovske ulice, so jih Nemci zaustavili in jih vprašali, kam gredo. Stric Raju

jim je odgovoril, da so namenjeni na njivo, kjer imajo opravka s koruzo, dokler je še lepo vreme. Nemci so to sprejeli in jih pustili naprej. Pred Ugrinovci jih je pričakal kurir, prevzel Ruse in jih odpeljal v odred. Drugi so počakali na njivi do mraka, dokler se ni zamenjala straža, da jih morebiti ne bi spraševali, kje imajo tri tovariše, ki so bili z njimi.

Dalje se stric Raju spominja, da sta dva Rusa preživela vojno, tretji pa je padel v Bosni. To je izvedel prav od teh dveh ujetnikov, ki so

tovariš Milorad Jankov iz Ugrinovske ulice, ki so ga imenovali Pekar.

Ujetnike smo pospremili v mraku. Šli smo po savskem nasipu proti vasi Jakovu, kjer naj bi nas čakali borci Sremskega odreda, ti pa bi naše varovance odpeljali v druge enote v Bosno, da bi izpopolnili vojvodinske brigade.

V nadaljnjem pogovoru se tovariš Mija spominja: »Ponoči sem jim nosil pogače, jih hranil in skrival. Med ujetniki so bili tudi štirje taboriščniki Sajmišta, ki so zaradi onemoglosti umrli. Pokopali smo jih za našo hišo. Danes se na tem kraju dvigajo zgradbe pošte, našo hišo pa so porušili skupaj z železniško postajo Zemun.

Po spominu Boška Novaevića, bivšega taboriščnika Sajmišta, je videti, da gre za

ložili so se, potem pa izrabili paniko, ki je nastala ob bombardiranju Sajmišta 16. in 17. aprila 1944, in izginili, tako da o njih ni bilo več glasu.

Organizirani pobezi iz taborišč

V nadaljnjem iskanju sem izvedel, da se je mestni komite KPJ za Zemun povezal z Italijani in Rusi, ki so bili nameščeni v taborišču na Sajmištu. Najprej je bila postavljena zveza z njihovim oficirjem, ki je po navodilih NOG organiziral pobege iz taborišča. Ti so bili organizirani po skupinah, enkrat na teden od 10 do 15 ljudi.

Tisti, ki so pobegnili, so bili prek zveze poslani na osvobojeno ozemlje, od koder so jih usmerjali v naše enote. Šesta in Sedma vojvodinska brigada sta imeli v svojem sestavu veliko iz taborišča

Petar Organski, namestnik komandanta pa Andrej Nikolajević. Oba sta pobegnila iz taborišča na Banjici.

Akcija osvobajanja Italijanov in Rusov iz taborišča na Sajmištu je bila zelo široko zastavljena. Dana so bila navodila, da je treba vsakega pobeglega Italijana ali Rusa sprejeti in ga predati zvezi. Na ta način je bilo osvobojenih iz taborišča na stotine Italijanov ter Rusov. Vse so usmerili na osvobojeno ozemlje.

Jesen 1943, septembra, sta v prvi Sremski odred prispela dva nova borca, Griša in Kolja, ki sta bila do tedaj vojna ujetnika na Sajmištu. S pomočjo partijske organizacije v Zemunu se jim je posrečilo pobegniti in se pridružiti partizanom. Takoj po prihodu ju je komandant Jole (Živan Peričin) poslal v drugi bataljon. Po spominu tovariša Svetislava Jovanovića-Mrdje iz vasi Pregara je bil Griša mlad, okoli enaindvajsetih let, visok in svetlolas. Kolja je bil srednje rasti in je imel v Rdeči armadi čin oficirja ali podoficirja.

V začetku oktobra 1943 je dobil drugi bataljon nalogo, naj napade vas Obrež, kjer je bila nastanjena ena od nemških enot. V jurišu je naške smrti padel tovariš Griša, ki se je vrgel na sovražni bunker in s svojimi prsi zaprl vhod v bunker, od koder so sekali mitralješki strelji. Po boju so ga pokopali na pokopališču vasi Obreža. Kolja je vojno preživel in če še živi, se gotovo spominja naške smrti tovariša Griše.

Pri 28. slavonski diviziji je prav tako obstajala četa Rusov, bivših vojnih ujetnikov. V boju za Beograd so se pridružili Rusom, ki so skupaj z našimi enotami sodelovali v napadu na Beograd.

Tudi v tretji Lički brigadi so formirali bataljon, ki so ga sestavljali bivši ruski vojni ujetniki, pobegli iz tabo-

rišča na Sajmištu in se pridružili partizanom v narodnoosvobodilnem gibanju. Namestnik komandanta bataljona je bil Sergej Vasiljevič, oficir Rdeče armade.

Zaseda pri Neštinu na Fruški gori. Med to zasedo 22. avgusta 1943 sta prišla dva rdečearmejsca, ki sta pobegnili iz nemškega ujetništva, in sicer Petar Škripčenko Ivanović, ki so mu rekli tudi Petrov, ter Mihajlo Šermanov-Štefanović. Zelo hitro sta se znašla v novem okolju in bila sta hrabra borca tretje vojvodinske udarne brigade. Morda še to, da je ta brigada nato krenila v Bosno, nadaljnja usoda teh Rusov pa ni znana.

Med bivšimi ujetniki so tudi padli

To je le niz usod posameznikov, ki se jim je na ta ali drugačen način uspelo rešiti iz nemških taborišč in se pridružiti partizanom. Veliko med njimi jih je padlo v bojih. Tako tudi tile bivši ujetniki, ki so postali borci Prve vojvodinske brigade: Gligor Moskovljenko, ki je padel 18. 9. 1944 pri Petkovici, Aleksej Ovečko, rojen leta 1924 v SSSR in so ga strelili pokosili 8. maja 1944 pri Vlasenici, mitraljezec Ivan Onjipčenko iz Novoresijska v Sovjetski zvezi je padel 23. maja 1944 v Kataničih, avtomehanič Aleksa Predejev, desetar, je izgubil življenje, star osemindvajset let, Titov Timofej iz SSSR je padel 18. maja 1944 na griču Straža in med temi je bil tudi šestindvajsetletni Somov Vasil iz Rostova. V Tretji vojvodinski brigadi sta znani še imeni Petar Škripčenko-Ivanović, ki so mu rekli tudi Petrov, ter Mihajlo Šermanov-Štefanović. Oba sta padla. Iz Pete kozarčke brigade je med padlimi znano ime Zarka Fenjina iz Krasnedara v Sovjetski zvezi. Sovražni strel ga je zadela 27. junija 1944 v vasi Kalendarovci.

A. Benčević

se po osvoboditvi Zemuna oglasili pri njemu, da se mu zahvalijo, ker je rešil njihova življenja. Imen se stric Raju ne spominja, saj je minilo že toliko let od takrat.

V boju za Beograd 1944 so Nemci uspeli s protiletalskim topom sestreliti rusko letalo. Padlo je na ozemlje Zemuna, padalec pa je obvisel na marcelici na dvorišču frizerja Miloša Čelića. Pilot je prosil navzoče, naj ga ne izročijo »Germanom v ujetništvo«. O njegovi nadaljnji usodi pa je za zdaj izgubljena sled za podatki.

Skrivanje na podstrešjih

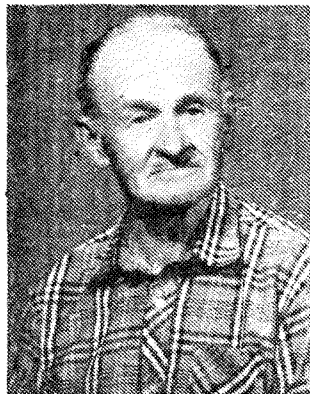
Izvedel sem, da so se vse od novembra 1943 pa do osvoboditve Zemuna v Zemunici skrivali Rusi, ujetniki, ki so bežali iz ujetništva v taborišču na Sajmištu. V pogovoru s tovarišem Mijom Jovanovićem, aktivistom NOG na Zemuni, sem izvedel: »V hiši mojega očeta Ljubomira Jovanovića, železničarskega delavca, je bila baza, kjer smo skrivali petnajst Rusov in trideset Italijanov, ki so od novembra 1943 do oktobra 1944 bežali iz taborišča na Sajmištu. V naši hiši so imeli zatočišče, dokler jih nismo pospremili v partizanske odrede v Donjem Sremu.

V tej akciji reševanja ruskih vojnih ujetnikov so sodelovali: Ljubomir Jovanović in njegova sinova Nikolaj ter Miodrag, prav tako pa še

tri Ruse, vojne ujetnike, ki so jih nekega dne skupaj s tovorom pripeljali iz Grčije. Tu so ostali le malo časa. Nekega dne so uspeli vdreti v nemško skladišče hrane. Za-

na Sajmištu pobeglih Rusov. Sedma vojvodinska brigada je formirala bataljon (tretji), ki so ga sestavljali Rusi, bivši vojni ujetniki. Komandant bataljona je bil kapetan

Ilegalno ime Čebelica ni bilo naključno

Stanko Dežman-Čebelica

Čuvajnica na Potokih, to je kraj med Slovenskim Javornikom in Žirovnico na Gorenjskem, stoji že od časa, ko je stekla železnica od Jesenic proti Ljubljani. V njej so stanovali in se rojevali Dežmanovi, prijel pa se jih je vzdevek Vahtarjevi, kajti oče je bil v službi pri železnici čuvaj (vahtar).

Med sedmero otroki (štiri hčerke in trije sinovi) se je tam 13. 3. 1905 rodil tudi sin Stanko. Ko je bil Stanko star eno leto in pol, so se Dežmanovi preselili v čuvajnico v Podhom, ko je stekla železnica Jesenice-Gorica-

Trst. Odslej so Dežmanovi živeli v Podhomu. Stanko se je izučil čevljarstva obrti. Po odsluženju vojaščine se mu je posrečilo dobiti delo v jeseniški železarni, takratni KID, v obratu hladne valjarne, kjer je prebil vso svojo delovno dobo. Od leta 1954 do upokojitve v letu 1959 je bil delovodja v svojem obratu.

Stanka odlikuje tudi delo med NOB. S prvimi partizani na Poljanah in Mežakliji je bil povezan od leta 1941. Za to sicer nima partizanske spomenice, dvojno dobo organiziranega dela za NOV pa ima priznано od 1. 1. 1942 do 15. 5. 1945. Bil je teren-

ski delavec in je imel vstop v vsa partizanska taborišča na Mežakliji. Delal je na območju Blejske Dobrave, Zaspice, Bleda in Gorij. Priden in vesten, kot je bil, je dobil ilegalno ime Čebelica, karsneje pa Borut.

Stanko je bil in je še odličen planinec-gornik. Vse od ustanovitve novega povojne odbora PD Gorje 1946. leta je odbornik. Vsa ta leta vsako poletno planinsko sezono skrbi za obnovo markacij, klinov, žičnih vrvi in obnovo poti v Julijcih. Vsako PD ima planinca, ki skrbi za označevanje planinskega območja. Stanko je bil tudi vodja vseh teh ljudi

za območje Julijskih Alp in Karavank. To delo je opravljal celih 38 let, kljub visoki starosti, saj bo kmalu dopolnil 80 let. Prav zato bo letos vpeljal v to delo mlado moč, ki ga bo nadomestila.

Stanko se že 52 let ukvarja s čebelarstvom. Tudi v društvu čebelarjev je.

Dežmanova družina-Vahtarjeva je zelo trden in zdrav rod, saj je bila mati stara 90 let, oče pa skoraj sto, ko sta umrla. Stanko in Marija sta v zakonu že od 1929. leta. V Spodnjih Gorjah živita sedaj sama, kajti otroci so si spletli svoja družinska gnezda.

Jože Ambrožič

Naročam tednik

tv-15naš
TOVARIŠ

Ime in priimek _____

Kraj _____ Ulica, hišna št. _____

podpis _____

Nekaj misli

Film, narodnoosvobodilni boj in revolucija

Iz pogovora z Branetom Stamejčičem, podpredsednikom organizacijskega odbora Tedna domačega filma v Celju

»Če je res, da je veliko laže dobiti denar za snemanje filmov iz preteklosti kot sedanjosti, ne vem, vem pa, da je vedno težje (s finančnega stališča) snemati filme z zahtevno scenografijo. Vsekakor pa je jasno, da je laže dobiti denar za stvari, ki niso sporne, za katere je že vnaprej jasno, da ne bodo sprožile nevednosti...«

»Karkoli pač že delamo, vselej so naša izhodišča v polpretekli zgodovini. Če govorimo, da revolucija traja, potem je ta naša sodobnost tudi revolucionarno zastavljena z vsemi svojimi problemi vred, ki jih je treba razrešiti, jim pogumno pogledati v oči – tako je treba pogumno gledati resnici v oči tudi iz polpreteklosti. Zdi pa se, da kar prevečkrat skušamo tej sedanjosti pobegniti, se problemom elegantno izogniti, kot je to na primer film Bate Čengica Cifra grg. Režiser je imel sicer fantastično izhodišče, da bi se lotil temeljnih družbenih problemov, samoupravljanja, vendar se je temu izognil in je naredil nekaj povsem drugega, ohlapnejšega. Ne vem, če gre tukaj za strah filmskih delavcev, da bi bili prepogumni pri odkrivanju družbenih slabosti, vem pa, da je Karpo Godina s svojima dvema filmoma, Splaya mezuze in Kaj ti je, deklica ali Rdeči boogi naredil veliko, četudi sta to filma, ki

govorita o preteklosti, vendar na tako močan način komunicirata s sedanjimi problemi, da gre tukaj za več kot le asociacijo na današnji čas.«

»No, pravega filma iz časa revolucije in NOB na Tednu domačega filma v Celju res nismo imeli, vendar večina naših, slovenskih filmov, vleče rdečo nit, išče svoje korenine skozi in iz polpreteklega obdobja. Še posebej me veseli, da se naš film usmerja v leta, o katerih pravzaprav malo vemo, v leta neposredno po zmagi revolucije, v dobo informbioja, v sicer aktualne teme, ki jih manj poznamo. Film Rajka Ranfla Ljubezen se dogaja v NOB in govori tudi o vseh problemih, ki jih je ta boj povzročil. V filmu ni niti ene same scene boja, ne dogaja se v gozdu, ampak v okupirani Ljubljani, med mladimi...«

»Kako predstaviti filme na temo NOB in revolucije? Tukaj bi bilo treba spremeniti cel kup stvari. Morali bi zlesti človeku pod kožo, ne iskati rešitev v epskem prikazovanju. Ta faza bi morala že zdavnaj miniti, saj je že presežena in ne more dati nič novega. Veliko možnosti imamo, tudi dobra besedila imamo, še posebej, ker smo bili Slovenci v filmski

ustvarjalnosti vselej zelo navezani na literarne predloge. Sem proti drobljenju usod. Usoda enega samega subjekta je zanesljivo pretresljivejša od množičnih usod, pa naj bo to ilegalec, revolucionar, partizan... usoda malega človeka odslkava usodo naroda. V tem se identificirata.«

»V želji, da bi prikazali slavo in golgote naroda, smo pozabili na svojo specifiko. Ni se nam treba izkazovati in uredničevati na spektakularen način, še manj dokazovati. Mi v to, kar smo bojevali in izbojevali, verjamemo. To je dokazal naš film že v preteklih letih. Ne brez pretiravanja trdim, da od filma Kozara nismo dobili pravega, resnično našega, iz nas zraslega filma. Ta film bi lahko bil za nas večna šola.«

»Na svidenje v prihodnji vojni? Čemu je pravzaprav ta film toliko razburil slovensko javnost? Gre pač za umetniško izpoved, na visoki ravni celo, za film, ki je imel možnost, da bi lahko marsikaj razgrnil o našem boju, da bi ta zlasti med mladimi deloval bolj pričljivo, da ne bi kar naprej nasledili glorifikacijam različnih vrst... Lahko bi veliko koristil, škoda je le, da je doživel takšno usodo, kakršno pač je. Vendarle pa prihaja čas, ko bo ta film vendarle lahko povedal svoje.«

»Mislim, da je bilo preteklo leto dokaz, da se je slovenski film otresel krize, škoda je le, da ga je treba zaradi pomanjkanja sredstev na hitro posneti. Zdi pa se mi, da našega, slovenskega filma ne znamo predstaviti, reklamirati, niti ga ustrezno uveljaviti v dvorinah. Film mora vračati denar, ki je vložen vanj. Zaradi načina financiranja ostaja slovenski film v primerjavi s filmi drugih republik nekoliko hermetičen, sam vase zazrt.

Centri, kot so Ljubljana, Maribor, praktično krojijo podobo (programsko) celega slovenskega filmskega sporeda. Če film v Ljubljani uspe, potem so stroški izdelave kopij za Slovenijo pokriti in potem bomo ta film videli tudi drugod po Sloveniji. Če pa v Ljubljani presodijo, da film ne bo uspel, ga pač drugje ne vidimo.«

»Zadrega z devizami. Uvažamo pač takšne filme, za katere je že vnaprej jasno, da bodo prinesli dobiček. Kvalitetnega filma torej ne dobiš, če z njim vred ne kupiš še treh nekvolitnih. Uvoženih filmov pa je vsako leto premalo, da bi bil spored svež in zanimiv. Vendar pa imamo v Sloveniji dobre filme, ki pa jih ne znamo ponuditi.«

Misli zapisal
Milenko Strašek

Razstava: Komunisti med obema vojnama v mariborski kaznilnici

V Mariboru je v nekdanji moški kaznilnici, v celici, kjer je Tito prebival del zaporne kazni, že nekaj časa odprta razstava: Komunisti med obema vojnama v mariborski moški kaznilnici. S pomočjo kulturne skupnosti mesta Maribora sta jo pripravila mariborski muzej narodne osvoboditve in družbenopolitične organizacije občine Maribor Tabor; pri tem je sodeloval tudi Pokrajinski muzej Maribor. Gre za stalno razstavno zbirko, ki jo bodo še dopolnjevali in ki si jo je mogoče ogledati pod strokovnim vodstvom ob sobotah in nedeljah v dopoldanskih urah.

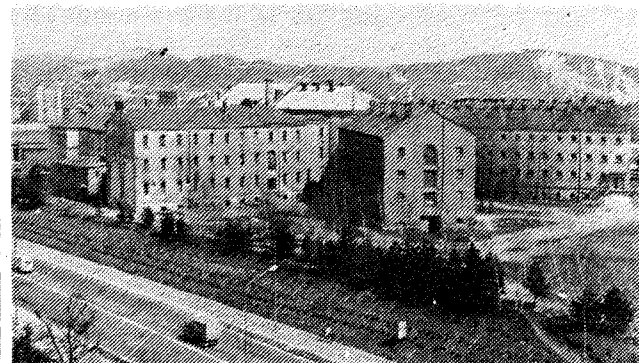
Moško kaznilnico v Mariboru so zgradili v času habsburške dinastije leta 1889 in je bilo lahko v njej hkrati 500 do 550 kaznjencev. Že pred vojno je bilo v njej zaprtih okoli 120 političnih zapornikov, večina med njimi so bili člani partije.

Moška kaznilnica v Mariboru je bila že pred vojno na zelo slabem glasu. V njej so bile izredno hude življenjske razmere in strog birokratski odnos paznikov do obsojencev. Razen tega v vsej kaznilnici, tako v skupnih sobah kakor v samica, niso kurili tudi ne v najmrzlejših zimskih dnevih. Že vodstvo KPJ je marca 1933 ugotovilo, da imajo številni robijaši zmrznjene ustnice, roke in noge. Hrana je bila tako slaba, da so kaznjenci stradali, zlasti še zato, ker je bilo med njimi veliko ali pa večina tako revnih, da si niso mogli za svoj denar, seveda z dovoljenjem upravnika, kupovati dodatne hrane. Zaporniki so morali opravljati prisilno delo.

Vladal je strog hišni red. Disciplinske kazni so se vrstile tudi za najmanjše prekrške. Zaporniki komunisti so jih morali prestajati v kleti, v samica, temnicah, seveda na trdem ležišču, nekaj dni samo ob vodi in kruhu ali pa celo ob postu.

Da bi si izboljšali položaj in da bi bila z njim seznanjena širša javnost, je bila gladovna stavka edino možno sredstvo. Tako so torej prvo gladovno stavko organizirali politični zaporniki v mariborski moški kaznilnici septembra 1930. leta. Vodila sta jo Rodoljub Čolaković ter Radomir Vujović. Že leto dni pozneje v aprilu so se zaprti člani partije med seboj dogovarjali o ponovni gladovni stavki, da bi si pri upravi izbojevali skupno sobo in da bi z njimi ravnali tako kakor s političnimi zaporniki, ne pa tako kakor s kriminalci. Tovrstno pravico so si politični zaporniki že izbojevali v kaznilnicah Lepoglave in Sremske Mitrovice.

Maja 1931 je bila v Maribor premeščena skupina komunistov iz lepoglavskih zaporov. Med njimi so bili Josip Broz, Salomon, Levi, Jovan Trajković in Stevo Colić. Ko so le-ti

Nekdanja mariborska moška kaznilnica

in drugi člani partije zagrozili s ponovno gladovno stavko, je to zaleгло. Tako je upravnik kaznilnice z dovoljenjem pravosodnega ministra dovolil, da so se komunisti lahko preselili v skupno sobo.

Takrat ko so Josipa Broza pripeljali v mariborsko moško kaznilnico, je bil najprej zaprt mesec dni v samici v prvem nadstropju in šele nato premeščen z drugimi komunisti v skupno sobo. Josip Broz je bil med pobudniki za ustanovitev kaznilniške univerze Djuro Djaković in bil njen predavatelj. Zaradi tega, ker je bil v svojih stališčih trden tako do uprave kaznilnice kakor tudi do sotovarišev, si je ustvaril velik ugled. Kmalu je imel vodilno vlogo med zaprtimi komunisti v mariborski moški kaznilnici. V mariborskem muzeju narodne osvoboditve hranijo celo dokument, iz katerega je razvidno, da je zavrnil pogojni odpust z obrazložitvijo, da bi potem tudi sam moral spremeniti svoje prepričanje.

Kmalu potem, ko so bili člani partije v skupni sobi, so obsojeni komunisti v mariborski moški kaznilnici ustanovili partijsko organizacijo in komite, katerega sekretar je postal Josip Broz. Oktobra 1931. leta so imeli partijsko konferenco, ki je trajala dva dni. Rodoljub Čolaković se spominja Josipa Broza, da je imel svojevrsten smisel za realno odločanje tudi v najbolj zapletenih okoliščinah, hkrati pa so ga krasile človečnost in širokosrčnost ter razumevanje človeških težav.

Komunisti v mariborski moški kaznilnici so veliko študirali. O tem nas prepričajo podatki Josipa Broza, Rodoljuba Čolakovića, Rada Vujovića, zlasti pa seznam literature, ki so si jo zaporniki oskrbeli legalno ali pa skrivaj. Prav gotovo, da so bila njihova študijska prizadevanja podobna onim v drugih kaznilnicah Jugoslavije.

Andreja Stegnarja so pred vojno kot zadnjega komunisto pripeljali v mariborsko moško kaznilnico. Okrožno sodišče v Ljubljani ga je obsodilo novembra 1940 na dve leti robije zaradi komunističnega delovanja.

Nemški okupator je znal še kako izrabiti mariborsko moško kaznilnico. Semkaj je pripeljal politične jetnike z območij Avstrije in Nemčije. Jeseni 1944 je v njej množično zapiral sodelavce narodnoosvobodilnega gibanja. Prvega aprila 1945 ob bombnem napadu na Maribor je bil precejšen del kaznilnice porušen. Skupini političnih jetnikov je zaradi tega uspelo pobegniti. Nemški okupator je tik pred zlomom iz mariborske moške kaznilnice odpeljal okoli 200 zapornikov in jih pod Pohorjem v Spodnjem Radvanju pobil.

Drago Miklavc

Jubileji partizanskih kulturnikov

Vlado Golob, sedemdesetletnik

Med obletnice, s katerimi se spominjamo partizanskih kulturnikov, uvrščamo ob 70-letnici njegovega rojstva (28. decembra 1914) tudi jubilej glasbenika Vlada Goloba. Po rodu je iz Kozjega, iz družine očeta notarja in matere učiteljice, v kateri je bila glasba hišni prijatelj. Po preselitvi v Maribor, je obiskoval gimnazijo in si služil kruh kot muzikant v plesnih orkestrih. Po gimnazijski maturi se je vpisal na slavišnični oddelek ljubljanske univerze, kjer je diplomiral leta 1941, tik pred izbruhom druge svetovne vojne. Pod italijansko okupacijo je študiral klavir na ljubljanskem konservatoriju, zasebno pa poučeval klavir in harmoniko ter sodeloval pri Totem teatru v glasbenem ansamblu.

Po kapitulaciji Italije je odšel z Bojanom Adamičem in Ludvikom Mrzelom s ponarejenimi prepustnicami čez blok pri Igu v partizane. Z Adamičem sta bila dodeljena kulturniški ekipi 18. divizije, po hajki konec oktobra pa se je priključil skupini Ljubljanske brigade, v kateri so bili poleg njega še skladatelj in dirigent Rado Simoniti, dramaturg in pesnik Smiljan Samec, dramški igralec Janez Jerman, operni pevec Marjan Kristančič in Drago Počkaj.

Skupina je s svojim pestrim sporedom, v katerem so bili samospevi, recitacije, vokalni kvartet a capella s spremljavo harmonike ter harmonika solo, začela nastopati v Suhi krajini, nato pa je odšla z brigado v Gorski Kotar, kjer se je takrat zadrževal hrvatski glavni štab. Le ta si je skupino »izposodil« in jo poslal v Hrvatsko Primorje. V Gorskem Kotarju je skupina na-

stopila z mitingi v Gerovem, Črnem lugu, Mrzli vodici, Brodu na Kolpi, Delnicah in v Otočcu, kjer je bila slavnostna prireditve, posvečena razglasitvi Tita za maršala Jugoslavije. Nato so sledili mitingi v Hrvatskem primorju: v Senju, Bribiru, Novem Vinodolskem in Svetem Juraju. Januaria je skupina odšla na Rab, nato se je vkrcala na ladjo, odpeljala na Pag in se spet vrnila na Rab. Zaradi nemške ofenzive vrnitev z Raba ni bila več mogoča, skupina se je prek Dugega otoka umaknila na Vis, kjer je nadaljevala s svojo plodno dejavnostjo. Tu je pozneje nastala tudi prva partizanska opera, skladatelj Simoniti in libretista Samca. Skupina je nastopala pred enotami NOV na otoku, prekomorskimi brigadami, ki so bile sestavljene iz primorskih Slovencev, bivših vojakov italijanske vojske, ki so se po razpadu Italije zbirali v partizanskih enotah. Znani so mitingi v Komiži, Podhumlju in na Žena-glavi nastop pred titom, Subašičem in častniki tujih vojaških misij. Po nastopu je kulturnike počastil Tito s pohvalo in pogovorom. Tedaj se je Tito prvič seznanil s Simonitijevo uglasbitvijo pesmi Vladimira Nazorja Tito. Edvard Kardelj jim je sporočil njihovo novo nalogo: oditi so morali v južno Italijo, v Bari, kjer je bilo v taborišču Gravina središče zbiranja slovenskih Primorcev. Tu so iz njihovih vrst rekrutirali pevski zbor JLA Srečko Kosovel, ki je kmalu začel nastopati v partizanskih bolnišnicah in zbirnih mestih. Vlado Golob je, kadar je to zahteval spored, zbor spremljal s harmoniko, poleg tega pa je opravljal tudi vlogo učitelja,

pevce je poučeval glasbeno teorijo in slovenščino, saj so bili to fantje in moške, ki so hodili pred tem v italijanske šole. Zbor Srečko Kosovel je po osvoboditvi Beograda odšel v Split in nato v Sibenik, nato pa je nadaljeval pot z avtobusi v Beograd po porušeni poteh in skozi snežne zamete...

Na Hrvatskem je kulturniška skupina Ljubljanske brigade izdala tri dragocene brošure: NAŠA BORBA, NAŠA BESEDA in NAŠA PESEM. Zadnja je bila sestavljena iz pesmi partizanskih pesnikov in skladateljev, uredil jo je Rado Simoniti, pri izdaji sta sodelovala Vlado Golob in Smiljan Samec, prvi je pripravil harmonijo, drugi pa besedila. (O kulturniški skupnosti Ljubljanske brigade in njenem delovanju na Hrvatskem je v Obzorniku, leto 1983 obširneje pisal Emil Cesar). Iz Beograda je zbor Srečko Kosovel odhajal na mnoga uspela gostovanja v tujino: marca 1945 je nastopil na Vseslovenskem kongresu v Sofiji in v Plovdivu.

V Beogradu je bil Vlado Golob sprva napovedovalec poročil v slovenščini za Slovenijo, ta posel je opravljal do osvoboditve, nato pa se je s tovornjakom na vrečah modre galice vrnil v Slovenijo, kajti domotožje je bilo preveliko. Na Radiu Ljubljana so ga po dogovoru v Beogradu takoj vtaknili v programski oddelek, v uredništvo glasbenih oddaj, vmes pa je diplomiral na zgodovinskem oddelku ljubljanske akademije za glasbo. Hkrati s službo na radiu in s študijem je vodil eno leto Poslovalnico za kulturne prireditve, v njenem okviru je prirejal zelo uspele glasbeno-literarne večere, tu je

spretno uporabil bogate izkušnje kulturniške skupine Ljubljanske brigade. Te izkušnje so mu pomagale tudi ob vrnitvi v Mariboru leta 1952, kjer je opravljal vrsto zahtevnih in raznolikih služb. Sprva je poučeval glasbo na drugi gimnaziji, nato pa slovenščino in zgodovino glasbe na srednji glasbeni šoli. Leta 1962 je postal ravnatelj Centra za glasbeno vzgojo. Ob tem je bil vseskozi tudi urednik za glasbo pri Radiu Maribor. Prevzemal je vrsto družbenopolitičnih dolžnosti: bil je član odbora za kulturo pri okrajnem in nato občinskem ljudskem odboru, predsednik iniciativnega odbora za ustanovitev kulturne skupnosti in nato njen član, odgovoren za glasbo, predsednik republiškega odbora za glasbeno dejavnost pri zvezi kulturnih organizacij, poslanec Kulturno-prosvetnega zbora skupščine Slovenije, dejaven odbornik pri Društvu glasbenih pedagogov, predhodniku Glasbene mladine, sodelavec programske komisije koncertne poslovalnice in svetovalec za glasbeni pouk pri zavodu za šolstvo.

In vendar še nismo našli vseh njegovih dejavnosti: prek 32 let nenehno spremlja s svojimi kritičnimi ocenami mariborsko glasbeno produkcijo, tako operno kot koncertno v mariborskem Večeru.

Naš partizanski jubilar ne sodi med tiste ljudi, ki bi po upokojitvi vse opustili, nasprotno, še vedno pomaga tam, kjer njegove izkušnje še kako koristijo: pri radiu Maribor še vedno za poslušalce mikavno komentira izbrane glasbene oddaje, pri Večeru ocenjuje glasbene prireditve in v gledališču urejuje operni Gledališki list. Nemirni in iznajdljivi duh partizanskega kulturnika Ljubljanske brigade še vedno živi v njem in mu lepša in osmišljuje njegovo življenjsko jesen.

Dušan Mevlja

Ob štiridesetletnici njihove smrti

Drugega januarja je minilo 40 let od mučeniške in herojske smrti sedemnajstih partizanov, članov in sodelavcev propagandnega odseka 4. operativne cone, ki so se pred nemško ofenzivo na Gornjo Savinjsko dolino decembra štiriinštiridesetega umaknili v visoko odmaknjeno gozdarsko kočo nad Lučami v smeri proti Ojstrici.

V štajerskih vojaških ciklostilnih tehnikah, ki jih je vodil Pavle Šimec-Pajo, in v conski fototehnikah, ki jo je vodil Jože Petek, je bilo dosti borcev-invalidov in starejših ljudi, ki zaradi fizične kondicije niso zmogli naporov maršev po bojnih enotah.

Jože Petek, šestindvajsetletni gradbeni tehnik, ki je bil pred vojno v službi v Mariboru (med drugim je vodil dela pri gradnji pohorske ceste), je bil vnet in umetniško obdarjen fotoamater. Zato je bil po prihodu v partizane določen za fotoreporterja 14. divizije, v kateri je

napravil veliko dokumentarnih fotografij. Posebno dragocena in znana je njegova čudovita serija, ki za vselej priča o nadčloveškem trpljenju borcev te divizije na njeni bojni poti na Štajersko. Ko je po pohodu in zdravljenju, po preboleli pljučnici za silo okrevale ter si pozdravil hudo pomrznjeni stopali, mu je še vedno ostala tako huda srčna hiba, da se ni mogel podati na naporno pot v Belo krajino, kamor je bil poklican v glavni štab. Ostal je na Štajerskem in kot šef fotosekcije propagandnega odseka 4. operativne cone uspešno organizi-

ral fotoreportersko službo po vseh tamkajšnjih bojnih enotah, predvsem pa je usta-

novil pozneje dobro delujoči fotolaboratorij, ki je razvijal številne filme in sproti razmnoževal rastočo fotodokumentacijo iz življenja in bojev enot 4. operativne cone. Pavle Šimec-Pajo, devet-

Fotoreporter 14. divizije podporočnik Jože Petek, ki je padel 3. januarja 1945 nad Lučami

najstletni, a že izkušen borec, je bil v Čankarjevi brigadi ranjen, nato pa kot delni invalid dodeljen Centralni tehniki, kjer so kmalu spoznali njegov talent za risanje. Tam ga je akademski slikar Nikolaj Pirnat poučeval o osnovah slikarstva, predvsem o perspektivi in človeški anatomiji ter še o marsičem, kar mu je pozneje na Štajerskem kot ilustratorju treh vojaških listov, mnogih brošur in letakov propagandnega odseka v 4. operativni coni zelo koristilo. Tja je bil namreč poleti 1944 dodeljen za vodjo vojaških ciklostilnih tehnik. Ob zelo uspešnem organizacijskem delu pa je tudi mnogo risal ter izrezoval lesoreze in linoreze. Posebno se je izkazal z ilustracijami Perovškove Pravlјice o Osvobodilni fronti, enako pa tudi z izvrjnimi prefinjenimi silhuetnimi ilustracijami Kronicke 14. divizije, ki jo je v vedrih stihih napisala Vera Hreščakova.

povedel v Lučah zbrano osebje conskih tehnik v urejeno prebivališče, kjer bi lahko po potrebi tudi prezimili. Z obema vojedoma tehnikom, s Petkom in Pajom je bilo vse drugo dogovorjeno. Predvsem so se dogovorili o najstrožji konspiraciji v koči, včevši prepoved dnevnega kurjenja, da ne bi postali žrtev izvidniških letal in bombardiranja, kakor se je zgodilo s consko podoficirsko šolo pri Gornjem gradu. Kmalu se je zaradi pripravljalne se decembrske nemške ofenzive proti osvobodjeni Gornji Savinjski dolini res moralo umakniti osebje iz conskih tehnik. Njihovo evakuacijo je organiziral novi šef propagandnega odseka 4. operativne cone Janez Perovšek-Pelko.

Osemnajst tako evakuiranih partizanov in partizank se je v tisti hudi zimi, ko je tudi sneg zabrisal vse sledi pri lučki koči, počutilo verjetno varne. Ko pa je 2. januarja 1945 dandanašnji v Lučah še živeči gozdar pripeljal Nemce prav do te kočice, bilo je zgodaj zjutraj, so le-ti obkoljene partizane po zvočniku in po slovensko pozvali, naj se vdajo, če hočejo ostati živi. Po kratkem posvetu se je petnajst, morebiti šestnajst neoboroženih in nemočnih dejansko z dvignjenimi rokami vdalo, kakor so jim Nemci ukazali. Niso pa ti držali obljube. Vse, razen ene, tedaj še mladoletni punčke so pozneje po vrnitvi v postojanko v Lučah postrelili. Pravzaprav so hoteli ganljivo pedantni Nemci izločiti še drugo mladoletno dekle, a ona je zahlevala, naj ustrele tudi njo, če bodo njene starše, s katerimi je delala skupaj v tehnikah. In so jih ustrelili.

Preden pa so tisti, ki naj bi se vdali, odšli iz kočice, so jim Petek, Pajo in še neka (neugotovljena) borka naročili, naj Nemcem povedo,

Spomini na zakonca Kocjančič

Štirideset let mineva od takrat, ko se je težko pričakana osvoboditev izpod okupatorjevega škornja že risala na obzorju. Svoboda je že bila skoraj na pragu, pa so še vedno padale nedolžne žrtve. V soboto, 1. februarja 1945, je bilo jutro temachno in žalostno, kakor bi slutilo, kaj se bo zgodilo tistega dne v dopoldanskih urah v gozdu nad vasjo Lukovek v občini Trebnje. Skoraj vsi obveščevalci, kurirji, terenski aktivisti partizanske enote so se pred sovražnikom umaknili čez železniško progo Ljubljana–Novo mesto na osvobodeno ozemlje v Belo krajino.

Zakonca učiteljica Pepca Kocjančič in njen mož Ludvik, ki je bil član okrajnega odbora Osvobodilne fronte Trebnje, sta ostala na našem terenu, ker sta verjetno za-

mudila čas odhoda prek železniške proge ali pa se nista mogla ločiti od hčerke Ljubice. Na svoj dom so jo vzeli v oskrbo pri Magarčevih iz Gradišča, njena starša pa sta se v bližini skrivala pred okupatorjem. Tistega usodnega dne sta bila v Zvalih pri partizanski družini. V zgodnjih urah so pridrveli pijani belogardisti iz postojanke pri Sv. Ani nad vasjo Jezero. Ni jim bilo še zadosti prelite nedolžne krvi. Začeli so še zadnji mrtvaški ples nad nedolžnimi ljudmi.

Belogardisti so se približevali hiši, v kateri sta bila Kocjančičeva. Opazila sta belogardistični namen in hotela zbežati. Zaradi visokega snega sta lahko tekla po ozki gazi proti vasi Lukovek, kjer sta videla edino možno rešitev pri vaščanih. Na žalost nista dosegla cilja,

ker so ju morilci dohiteli. Najprej so zgrabili moža, nato še ženo. Moža so strahotno mučili in kmalu na kraju ustrelili. Ženo so pretepali, kričali nad njo, jo zmerjali, po daljšem času mučenja pa so jo pobili s puškinimi kopti.

Z mamo sva bili oddaljeni od kraja zločina le dober kilometer in sva slišali krike obupa in bolečin. Belogardisti so se napili nedolžne krvi. Ko so otroku vzeli mamo in očeta, so svoji žrtvi sezuli, na žrtvah pa pustili svoja znamenja, ker so se bojevali v imenu Kristusa. Niso se vprašali, kako bo z otrokom, ki je še vedno čakal na mamico in očeta samo dobro uro stran. Tistega sobotnega dne je ostal sirota, po zaslugi belogardistov – domačinov. Verjetno je bil med temi morilci tudi kateri, ki ga

je Kocjančičeva učila v osnovni šoli v Nemški vasi pri Trebnjem.

V nedeljo, 2. februarja 1945, je sonce razprostrlo svoje žarke po snežni odeji in sončne lučke so se prižigale in ugašale, kot je ugašnilo prejšnji dan življenje dveh. Tudi jaz sem bila njena nekdanja učenka. Delala sem na terenu, zato sem se želela še zadnja posloviti od njiju. Odsla sem proti kraju njune smrti, toda belogardisti niso dovolili, da bi vaščani pokopali žrtve. Tako sta tri dni ležala na kraju zločina. Pot me je peljala skozi gozd, a ko sem prišla do pokojnice Kocjančičeve sem zagledala strahoten prizor. Pri žrtvi je bila lisica, ki ji je že oglodala del rame in vratu, glavo pa je imela vsomzličeno. Zaradi moje navzočnosti je lisica zbežala, zbežala pa sem zaradi groze tudi jaz.

Anica Kunštek-Novak

JOŽE VIDIC

3

Kurir Bohun

Zapisano po pripovedovanju in zapiskih Janka Bernika-Bohuna

Janko Bernik-Bohun

Vso pot sem hotel, da bi čimprej oddal pošto, zdaj pa vidim, da je bil trud jalov. Gospodar me je tolažil, da bo kurir spet prišel čez teden dni. Kaj naj to pomeni: naj se vrnem v četo, pojasnim, kako je bilo, čez teden dni pa znova z isto nalogo na pot? Posloval sem se in odšel. Nenadoma mi šine v glavo: V Zaprevalu so, pa nikjer drugje. Zaprevale je naselje na gozdnatem področju blizu ločnice med Selško in Poljansko dolino.

Cepprav je bilo snega do pasu, slabe gazi in ceprav nisem bil vajen potov od Tomaža do blegoške vojaške ceste, sem vseeno šel naprej. Bil sem tako zaveden in ponosen partizan, da še pomislil nisem, da bi odstopil od naloge. Po dolgi hoji sem prišel po gorski vijugasti poti do neke hiše. V srcu mi je bilo lažje, ker sem čutil bližino ljudi in toplino peči. Bilo je pozno ponoči. Ne poznajo me, ustrašili se me bodo, sem pomislil in se odločil, da jim ne pokvarim sna. Nisem jih zbudil, šel sem naprej.

Nenadoma sem se znašel sredi gozda, kjer je zmanjkalo poti. Nisem znal ne naprej ne nazaj. Mukoma sem se po globokem snegu korak za korakom prebijal naprej in se pri tem prijemal za zasnežene veje. Končno sem se le približal vojaški cesti in ko sem zavil bolj desno, sem se znašel na stezi, ki sem jo spodaj zgrešil. Hiši, kjer sem zgrešil stezo, se po domače reče pri Krivarju v Krivem brdu in tam sem bil pozneje velikokrat na zvezi in povsem domač, kot da bi bil njihov sin. Do konca vojne je bila to trdna partizanska domačija. Tiste noči pa nisem hotel ali upal potrkati na njihova vrata!

Hoja po vojaški cesti je bila lažja, gaz dosti široka. Šel sem proti Četeni Ravni, v kateri je rojstna hiša moje žene. Ti kraji so mi bili dobro znani in so mi bili zato koraki lažji. Pa kaj, ko sem v želji, da čim prej odkrijem kako partizansko taborišče oziroma bivališče (hišo), spet zavil na bližnjico, ki pelje do vasi. Kmalu sem bil v zamejih, brez poti. Sem majhne postave, toda snega je bilo več, kot sem velik. Težko sem prišel do vasi in potem še višje, kjer stoji dom moje žene. Ne vem, zakaj nisem upal notri, ko pa sem v sobi opazil luč (elektrike tedaj ni bilo v vasi). Pravzaprav se mi je mudilo naprej, na vsak način sem hotel opraviti svojo nalogo. Sumil sem, da so partizani v samotni hiši pol ure naprej.

Potrkal sem na tista vrata. Gospodar se je oglasil in prišel k oknu. Na vprašanje, če ve, kje so partizani, mi je odgovoril, da jih tu okoli sploh ni bilo, niti ni slišal zanje. Naglo sem se poslovil in se razočaran odpravil naprej. Že štiri ure sem hodil od Tomaža, upal in upal, da bo moja trma rodila sad, pa nič. Jeznih korakov sem se vračal po cesti, spet mimo rojstne hiše moje žene. Tokrat se nisem oglasil, ker sem bil besen in sem se sam sebi zdel bedak.

Tam, kjer sem ponoči prišel od Krivarja na cesto, sem zavil na drugo stran proti Jamniku nad Sopotnico in potrkal pri prvi hiši. Odprla mi je starejša ženska, ki sem jo prosil za hrano. Povabila me je v sobo in mi veselo zatrjevala: Vas borci pa poznam. Vi ste branilci naše domovine, vedno vam bom rada poma-

gala... Prišla je še njena sestra in ženski nista vedeli, kako naj bi me čim bolj postregli. Ob slovesu sem jima hotel plačati, a sem ju skoraj užalil. To je bila Ruparjeva hiša v Sopotnici, v kateri sem bil pozneje še mnogokrat. Septembra 1942. leta so družino aretirali in odpeljali v Begunje. Gospodar Miha je bil v Mauthausen–Gusenju.

Od Ruparja sem šel k Jamniku, kjer sem prespal dan, zvečer pa sem se vrnil v četo po isti poti, po kateri sem prišel. Spotoma sem se oglasil pri Koširju, Presečniku in v Fojkah.

Tovariši so me bili zelo veseli, ker sem jim prinesel poln nahrbtnik jabolk in orehov. Po tednu dni sem šel s knjigo po isti poti do Tomaža kot prvokrat. Ko sem prišel do Jamnika v Sopotnici, je bila ura že štiri zjutraj. Čudno se mi je zdelo, da je v hiši že luč. Na trkanje mi je odprla domača hči in takoj povedala, da sem prišel o pravem času, kajti partizani so v hlevu. K njim so prišli po tele. Povedal sem jim, kako sem pred tednom dni zamaš iskal zvezo s kurirjem pri Tomažu.

Tam, kjer smo mi, je štab. Kar z nami boš šel, pa še meso nam boš pomagal nositi.

Zjutraj, ko se je zdanilo, smo prišli v Martinj vrh v Selški dolini. Šli smo še naprej do oglarske kočice v Koprivniku, kjer sem zagledal Jožeta Gregorčiča, Staneta Žagarja, Johana Bertonclja in druge voditelje gorenjskih partizanov. Gregorčič je bil zelo vesel, ker sem prišel k njim, kajti nobeno poročilo ne more tako natančno opisati življenja in dela čete kot tisti, ki zanjo živi. Pa tudi ne razpoloženja med ljudmi. Še isti dan sem se hotel vrniti, a me je Gregorčič ustavil, češ naj se spočijem.

Proti jutru je začelo deževati. Ko sem dobil pisma, sem se poslovil od znanih in neznanih tovarišev, komandantov in komisarjev. Podnevi sem po samotnih poteh prišel h Košanču v Četeno raven. Po dolgem času sem se zopet grel na topli peči. V hiši, iz katere sem odpeljal dekle in se z njo poročil.

Zvečer sem odšel čez Gabrsko goro v Log v Poljansko dolino, tam čez cesto in po mostu čez Poljansko Soro. Pri Malenski žagi sem zavil v grapi, da bi šel h Koširju. Toda zaradi odjuge so se v grapo vsipali plazovi. Včasih sem se do kolen vdrl v vodo. Z največjim

naporom, povsem izčrpan sem prilezel do Koširja. Skobacal sem se na peč in zaspal. Bil je pustni torek.

Cez dve uri sem šel naprej in prišel v Mlaško. Do semkaj je še nekako šlo, ko pa sem žele videl luč v Presečnikovi hiši, nisem mogel nikamor naprej. Čim bolj sem se hotel držati smeri proti hiši, tem bolj me je spodaj zanašalo. Sneg sem gazil do pasu. K Presečniku sem prišel popolnoma premočen. Slekem se in se zavil v odejo. Domači so se mi umaknili s peči. Zbudil sem se šele zjutraj. Obлека se je posušila, čevlji tudi. Dobro so me nahranili in mi dali še popotnico.

Tisti dan sem prebil v Gornjih Fojkah, ker podnevi nisem hotel čez grapo, kjer so večkrat hodile nemške patrulje. Ob osmih zvečer sem bil na Jamniku. Težko je opisati, kako so me bili veseli; s kakšno radostjo so sprejeli novico, da sem postavil zvezo s štabom. Komandirja in komisarja sem obvestil, da bomo čez teden dni dobili obisk. Takrat moram do Presečnika, kamor bodo prišli Jože Gregorčič, Alojz Kebe-Štefan, Johan Bertoncelj in Maks Krmelj. Od tam jih bom vodil do nas, ker nas želijo obiskati, se z nami pogovoriti in nam razložiti navodila za nadaljnje delo, boje, akcije in kar sodi k našemu osvobodilnemu boju.

Res so prišli trije, spominjam pa se le Gregorčiča in Krmelja. Mislim, da so tri dni ostali pri nas, nato sem jih spet vodil do Presečnika.

Tako sem uspešno opravil kurirski izpit.

Na zagovoru zaradi jemanja hrane

Dne 11. marca 1942 je bilo konec našega domovanja pri Jamniku. Ponoči smo se dobro obloženi vrnili iz uspešne prehranjevalne akcije, zjutraj pa so šli Nemci z nam dobro znanim izdajalcem po naši sledi. Padlo je sedem tovarišev, drugi smo se prebili iz hiše, ki so jo Nemci zažgali, kakor tudi hlev. Kasneje smo si ogledali pogorišče. Hiša ni povsem pogorela. V sobah so bili še podi, na ognjišču kotel in v njem ostanki takratnega zajtrka, žganci.

Umaknili smo se čez mejo na Babno goro nad Polhovim Gradcem. Nekaj dni smo bili

da se oni ne vdajo brez boja. Streliva da imajo dosti; bojevali da se bodo do predzadnjega naboja, zadnjega pa uporabili zase – živih Nemci ne bodo dobili v roke! Ti trije neuklonljivi junaki, ki so poznali veličastni boj Milana Majcna do predzadnjega naboja, so sklenili, da si s svojim orožjem kakor on ohranijo čast. Po oknih koč so se nato postavili tako, da so morali nacisti to nezavzetno koč nazadnje z

Tedaj štirinajstletno dekle, ki je omenjena v zapisu, pozneje zaposleno menda v Libojah, prosim, naj se oglasi na moj naslov, da bi dopolnila njeno kratko pripoved, podano kmalu po osvoboditvi. Če se je odselila, prosim svojce za njen naslov. Moj naslov je: Stane Škrabar-Braškar, Cesta JLA 5, 66000 Koper.

minami zažgati. Iz goreče koč so se drug za drugim slišali še trije posamezni streli...

Ko smo s Petkovima bratoma Andrejem in Tonetom po osvoboditvi obiskali grobišče te junaške trojice, smo si na pogorišču lučke koč za spomin izbrskali vsak svoj košček razbite lončene skleda, ogoreli ostanek kopita Petkove brzostrelke pa sta njegova brata odnesla v njegovo rodno Ribnico.

Na skriti gozdni jasi, kamor skozi krošnje mogočnih smrek samo zjutraj prodor sončni žarki, tam visoko pod Ojstrico, kjer so v skupnem grobu zakopane ožgane kosti treh herojev, je borčevska organizacija iz Luč spoštljivo postavila spominsko ploščo za vse padle partizane iz lučke koč z vklezanim besedilom: »V trajni spomin 17 borcem tehnik IV. operativne cone NOV, ki so herojsko padli pod kroglo fašističnega okupatorja dne 2. 1. 1945«.

Stane Škrabar-Braškar

Strahoten zločin pred 40 leti Priča dvanajstih umorjenih

V začetku zime 1944. leta je bila nemška ofenziva v vsem razmahu. Nemci so se podili okoli Vač in drugod ter kot volkovi besno iskali svoje žrtve, pobijali so vse, kar jim je prišlo človeškega pod roke. Nastanjeni so bili po raznih krajih, tako tudi na Klanecu pri Slivni nad Vačami v hiši Jožeta Sevlaka. Vojska je v okolici preiskovala in iskala porazgubljene partizane, ki so se zgubili iz svojih enot.

Na večer pred 27. decembrom je prišel nekdo k Ronkarjevim – Osolnikovim v Slivno. Domači so ga vprašali za nasvet, kam naj se umaknejo pred sovražnikom. Svetoval jim je Rožančev jama, ki je bila nedaleč od njih. Ta je imela v vходу majhno odprtino. Vanjo so se zatekla Ronkarjeva dekleta z bratom, Jožetom Saražinom, doma iz Divače na Primorskem, in Ivanom Grilom iz Kolovrata, po domače Pirovčevim. V jama so se umaknili zgodaj zjutraj 28. decembra. Sneg pa je za njimi pobelil sled. Z njimi je šel tudi kmet Ustar, po domače Rožanc, ki so mu Nemci to leto požgali domačijo. Tega dne popoldan so dobili vojak ukaz, naj poiščejo v bližini jama in iz nje preženejo vse, ki jih bodo dobili. S seboj so nosili vrh. V jami so dobili žrtve, ki so jih povezali z vrvo in jih odpeljali na Klanec, kjer je bilo poveljstvo.

Medtem je prignala druga skupina Nemcev partizana, ki so ju ujeli v okolici. Bila sta Jože Gromovnik in Jože Fakin, rudarja iz Trbovelj. Fakin mi je takole pripovedoval o tragediji, kateri je

Jože Fakin je 31. decembra 1944 ušel smrti. Bil je med 13 obsojenimi na smrt

sam ušel: »Z rokami so naju privezali k drugim. Med njimi so bila tri dekleta in starjši možak. Nobenega od njih pa nisem poznal. Tako so nas gnali na Vače v hišo, kjer je bilo nemško poveljstvo. (Domačini se spominjajo, da je bilo to v nekdanji gostilni Zadnikovih). V hiši so nas nato Nemci zaskrbevali vso noč, nas pretepali in žalili. Tako hudo je bilo, da smo si lahko želeli samo umreti. Naslednji dan zjutraj, 29. decembra, so nas povezali z žico drug ob drugega. Vsi smo se morali še prej sezuti. Dekletom so pobrali nakit, s katerim so imele spete lase. Nisem se mogel sezuti, pa tudi hotel se nisem. Vojak mi je s silo potegnil čevlje z nog in si jih sam obul. Nato smo slišali smrtno obsodbo z ustrelitvijo. Tako zvezane so nas gnali kot mrtvaški spreved na morišče na Vače. Verjetno so že imeli izbran kraj za streljanje.

Že med potjo sem si menal roke. Uspelo mi je zra-

hljati žico, s katero smo bili zvezani. Ko so nas prignali na morišče, približno 400 metrov nad Vačami, so se krvniki s puškami postavili pred nas. Ukazali so nam, naj se obrnemo proč in ležemo na trebuh. Vedeli smo, da so prišle zadnje minute našega življenja. Dekleta so zajokala. Jože Gromovnik mi je rekel: »Danes vidiva zadnjič, kako sije sonce!« Šepnem mu: »Jaz bom skočil!« »Ne, dobili te bodo in te bodo ponovno mučili!«

Ko so se žrtve ulegale na zasneženo zemljo, sem plnil kar v morilce. Tako so bili presenečeni, da so skočili narazen, da ne bi koga pomendral. Medtem eden zavpije: Aufpassen bandit! Že sem bil na cesti, ki je bila pod moriščem. Tam je bila druga skupina, ki se je presenečena razmaknila. Tako sem imel pristo pot. Le streli so udarjali za menoj. Eden me je zadel v peto. Odnoslo me je. Nemec je zakričal: »Bandit caput!« Pobral sem se, bežal in se rešil smrti. Medtem sem slišal streljanje, ko so Nemci pobijali moje sotrpine.

Nemci so pustili postreljene svoje žrtve ležati na morišču teden dni. Tako so jih posamezni domačini videli, kako so onemeli v smrtnih krčih v boju za življenje. Pobeljeni so bili s snegom vse do 6. januarja, ko so jih pokopali.

Jože Fakin, edina preživele priča (tudi Jožeta zdaj ni več med živimi), mi je povedal, da je vsako leto enkrat šel na kraj morišča, kjer stoji spomenik, in se poklonil svojim sotrpinom.

Milan Garantini

Partizanski znaki in medalje '84 Belokranjski odred

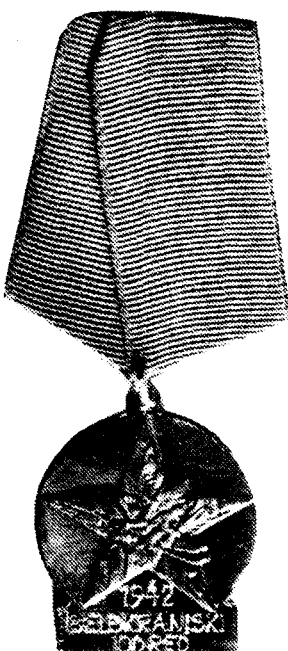
Kot vse druge medalje iz svoje delavnice je par sarstvo Silva Cankarja v Ljubljani enako skrbno izdelalo tudi medaljo belokranjskega odreda. Likovno jo je oblikoval akademski kipar Stojan Batič. Na medalji je petokraka zvezda s podobo partizanov v boju, letnico 1942 in imenom enot, na zadnji strani napis Mirna gora 26. 6. 1942–1982 in vtisnjena zaporedna številka, ki je na vsaki medalji. Medalje vise na rdečem traku.

Belokranjski odred je bil ustanovljen 26. junija 1942 na Mirni gori nad Semičem. Ob ustanovitvi je imel od 300 do 350 bor-

cev in bork v dveh bataljonih s po tremi četami. Julija 1942 je poslal v Tomšičevo brigado najprej 20 in avgusta še 50 borcev. V drugi polovici septembra 1942 je ves drugi bataljon in 40 borcev iz prvega bataljona odšlo v Cankarjevo brigado kot njen tretji ali »belokranjski« bataljon. Belokranjski odred je bil ponovno ustanovljen 23. novembra 1943. V letih 1944 in 1945 je imel štiri bataljone in železniško četo. Razformiran je bil v Ljubljani 15. maja 1945 in dodeljen drugi diviziji Knoja. Leta 1944 je imel 443 borcev, med njimi je bilo 110 članov KP, 21 kandidatov in 101 skojevcev. Odred se je bojeval v Beli in Suhi krajini, na Dolenjskem in v zahodni Hrvaški. Spomladi 1942 je bila zelo pomembna akcija napad odreda na Italijane pri semiškem predoru in pri vodni črpalki Rožni dol.

Prva podelitev spominskih medalj je bila 20. junija 1982 v Semiču na proslavi ob 40-letnici ustanovitve odreda. Takrat je bilo podeljenih 226 medalj. Do 15. septembra 1984 je bilo podeljenih še 142 medalj, torej skupno 368 medalj. Vse medalje so zadaj oštevilčene. Odred podeljuje tudi posebno plaketo za ohranjanje revolucionarnega izročila narodnoosvobodilnega boja. Skupno je bilo od leta 1982 podeljenih 12 plaket.

Janez J. Švajncar

Spominska medalja Belokranjskega odreda

na Zdejsarjevi kmetiji na Babni gori, nato pri Sojarju in nazadnje pri Škodniku. Z nami je bil odredni kurir Tarzan. Ta je po vasi lovil in potem pekla mačke. Zaradi tega smo ga grajali, on pa se nam je smejal rekoč, da ga bomo vsi radi jedli, ko bo pečen. In res smo, vsak majhen košček. Priznam, da mi je kar dobro teknil.

Pri Škodniku je bila gospodinja že vdova, starejša in nič prijazna. Pomagal ji je hlapec Janez, ki nam je večkrat tarnal, da je Škodnikova tako skopuška, da je še on lačen. Kazal nam je polne skleda mleka, ki ga ženska rajši da prašičem kot njemu.

Ob neki priložnosti je Sojar namignil Tarzanu, naj vprašamo žensko, če nam proda kaj mesa, ker je zaklala dva prašiča. Na vse svetnike je prisegala, da ni zaklala ničesar, in da so to le zlobne govorice; še več, da hrano prejema na karte. Ko je nekega dne odšla v Polhov Gradec, sem na svojo pest pregledal njeno shrambo. Oho, sem si mislil, svetniki te bodo kaznovali, lažniva ženica. V kamri je bilo več vreč fižola in poleg druge hrane zelo veliko suhega mesa, masti in jajc.

Poklical sem tovariša, mu to pokazal in rekel: Poglej, kakšno bogastvo v hrani ima ta ženska. Ker je trdila, da nima ničesar, ji lahko vzameva eno šunko. Pozneje, ko smo ležali, sem poslušal pogovor med Fazanom, Krajcem in kuharjem. Komisar in komandir sta kuharju pripovedovala, da se ženska pritožuje, da ji jemljejo več krompirja, kot ji ga plačamo. Paziti moramo, da se ženska ne bo delala krivica. Naša vojska mora biti poštna, tatovi pa bodo strogo kaznovani.

Pekla me je vest. Ponoči sem potihoma vstal, vzem pleče iz nahrbtnika in ga nameral odnesti ženski v hišo. Ker pa so bila vrata zaklenjena, sem meso naslonil na vrata. Ga bo že dobila, sem si mislil.

Konec marca smo se vrnili v škofovsko hribovje in si uredili taborišče v dolinici nad Kojekom. Z nami je šel tudi Cveto Novak, ki je šel s pošto v Selško četo, pri kateri je bil tudi štab gorenjskih partizanov. Novaka sem spremljal do Krtela, kjer je nanj že čakal kurir Janez Subic-Narigarjev iz Bukovega vrha.

Prav v tistih dneh pa je pri Crngrobu nad Žabnico Selška četa doživela hudo tragedijo.

Padlo je veliko borcev, med njimi tudi Stane Žagar. Iz taborišča smo hodili v razne akcije v okolico Škofje Loke. Enkrat smo celo iskali skladiščnika na železniški postaji, da bi ga kaznovali zaradi ovaduškega delovanja. Izdajalca naše čete smo dvakrat iskali, vedno se nam je skrtil, smo pa zato na njegovi kmetiji dvakrat napolnili nahrbtnike.

Okoli osmega aprila 1942 smo šli v prehranjevalno akcijo v Pungart. Ko smo se pozno ponoči vračali na Igale, smo se oglašili še pri Močeradniku, kjer nam je gospodinja skuhalo žgance. Ker nas je dobro poznala, posebno Kavčiča, Vraničarja in mene, je prinesla krožnik potice rekoč: Velika noč je, pa vam še s tem postrežem. Bilo nas je osem in vsak je dobil svoj kos. Zahvalili smo se, poslovlili in odšli.

V taborišču sem svoj kos potice prerezal na dva dela in ju dal tovarišema z opozorilom, naj o potici molčita, ker je prepovedano »žicati« po hišah. Že drugi dan smo bili vsi, vseh osem »poticarjev« poklicani na zagovor. Jaz sem se moral zagovarjati še zaradi tistega suhega mesa na Babni gori. V tistih mesecih je bilo zelo strogo glede hrane. Nihče ni smel sam ali še s kom hoditi po hišah in moledovati za kruh in mleko, za jedačo. Prehrana je morala biti organizirana, in dovoljene so bile le načrtovane ter pretehtane akcije. Dokazano krivdo so kaznovali s smrtjo. Zame je bil to resen poduk. Pa še za koga.

Po sledah kurirskih poti

Mislím, da smo na Tošču začeli taboriti okoli desetega aprila leta 1942; maja smo bili še vedno tam. Od tod sem nekajkrat šel na zvezo na Rantovše pri Tomažu. Ob določenem času sem na robu gozda, ki pelje na Rantovše, čakal kurirja Cvetka Novaka ali pa on mene, če je prej prišel. Potem sva vedno šla v staro hišo pod Rantovšem, v kateri sta živel železniška ženica in njena nečakinja. V tej bajti sva čakala še druge kurirje, ki so prišli iz raznih smeri Selške in Poljanske doline. Ženica nam je po navadi skuhalo ajdove žgance z mlekom, kar je bila vedno partizanbka poslastica.

In kako močna je bila tista ženska! Z eno nogo se je uprla v ognjišče in z burkljami

dajala lonce ven in noter. Vedno me ganejo spomini na take požrtvovalne in hrabre hribovske gospodarje in gospodnje, ki so nam kljub hudemu sovražnikovem nasilju vedno stali ob strani in skrbeli, da smo bili varni in siti. Vse preveč pozabljamo njihovo požrtvovalno delo in nesebično, vsestransko pomoč, brez katere se naša partizanska vojska ne bi mogla razvijati in krepiti.

Zaradi varnosti smo kraj javke večkrat menjali. Javko z Rantovša smo prenesli na drugo stran Tomaža. Od Zalubnikarja proti Tomažu pelje kmečka pot navzdol med njivami in skozi gozd. Blizu vasi sem v gozdu zavil s poti na desno in potem sem šel po gozdu navzdol do lesene barake, ki so jo včasih uporabljali za skladišče oglja, ki so ga žgali v bližini. Pri tej baraki smo se sestajali kurirji iz raznih krajev in enot. Semkaj so prihajali tudi kurirji z Jelovice. Nove tovariše, ki so iz Ljubljanske pokrajine in čez Grmado prihajali na našo stran, sem pri tej javki oddajal jelovskim kurirjem, oni pa štabu Prve grupe odredov (komandant Jože Gregorčič), kjer so jih razvrstili po enotah.

Vseh teh kurirjev se ne spominjam več po imenih, dobro pa sem si zapomnil Jožeta Goloba in Toneta Šiferja s Zaprotnega. Z njima sem pozneje imel zvezo v Dečku pri Krivaru v Krivem brdu.

Aprila in maja 1942 sem vsako sredo iz taborišča na Tošču šel po poti: Tošč–Logar–Kopač–Ožbolt–Badoveljska grapa pri Presečnikovem mlinu–Završnik–Staniše–Šeferjski most–čez cesto Škofja Loka–Poljane–Sopotniška grapa–Jamnik–blegoška cesta–Zalubnik–Tomaž.

Pozneje, ko smo postavili zvezo in dobre odnose s Krivarjevimi (kmetiji), sem hodil tudi k Jamniku in cerkvi sv. Florijana, pa skozi gozdove na Gabrško goro do Ukršlana in navzdol do Zajčevša v Log, pa čez cesto in mimo žage Malenskega Jurja na Lavtarski vrh do Kopirja in naprej skozi Mlako do Presečnika in Ožbolta na Tošč. To je bil naporen kurirski krog, z veliko nevarnimi čerami.

Kuriska pot me je popeljala tudi na Jelovico. Imel sem dobro obleko in močne gojzarje, ki so vzdržali vso zimo. Šele poleti sem jih zamenjal.

V tem času je bil naš komandir Stane Starč-Fazan, komisar Justin Dolinar, intendant Pavle Kavčič, ki sem mu rad pomagal, kadar sem bil prost.

Nesrečna usoda ranjencev

Konec aprila 1942 je kurir Poljanske čete k nam pripeljal dvajsetletnega Alojza Hirsensfelderja s Pristave pri Trziču, ki je bil ranjen v bitki z Nemci 26. decembra 1941 pri Koširju na Valerskem vrhu. Od takrat je ranjenec ležal štiri mesece pri Jožetu Stanišniku v Stanišah. V tem zapisu sem ga že omenil, toda le pri opisu takratnih bojev. Hirsensfelderja in še nekega ranjenca moramo spraviti čez mejo, kjer bodo bolj strokovno poskrbeli za njuno rehabilitacijo, se je glasilo navodilo.

Drugi tovariš je ozebel na Jelovici po našem umiku iz Dražgoš. Rekli so mi, naj grem ponj na Rantovš in ga pripeljem v četno taborišče. Ob desetih zvečer sem šel čez Šeferjski most (čez Poljansko Soro) in nato ob Sori, pa čez cesto v Sopotniško grapo. Najbolj nevarni kraji so za menoj, sem si rekel, in dal puško na ramo. A le nekaj korakov naprej se je na drugi strani potoka Sopotnice zadržal švaba: Halt! Pomislil sem, da se nekdo od partizanov šali z menoj, a me je stregnilo povelje v nemščini, naj povem geslo. Pognal sem se v beg čez prvi most, kjer me je sušal zaustaviti drugi; povelju je sledil dolg rafal iz brzostrelke. Skočil sem v potok in na drugi strani začel plezati po skalovju v breg. Nemec me je obstreljeval z bočne strani, a me je delno že krilo neravno zemljišče.

V normalnih razmerah sem tu šel naprej po blegoški cesti, a si te noči nisem upal, pa tudi skozi vas Breznico ne. Napotil sem se naravnost na Lubnik, hodil pa sem tako, da nisem za seboj puščal sledi v snegu. Bil sem visoko na selški strani Lubnika, ko sem pod seboj v dolini zagledal soj luči mesta Škofje Loke. Nenadoma sem opazil, da grem v napačno smer. Vrnil sem se po stezi. Strašansko sem moral biti zmeden, ker mi je zmanjkalo steze in sem se znašel pred snežnim plazom. Strmine so bile take, da sem se moral držati za veje, da me ni odneslo.

(se bo nadaljevalo)

Nevarna (metliška) razmerja

Najbrž ne bo odveč, če seznanimo širšo, zlasti borčevsko javnost z jeznorito posmehljivko, ki jo je objavilo občinsko mladinsko glasilo Razmerja v Metliki. Marsikdo si bo ustvaril o tem pisanju lastno sodbo. Kako ga ocenjujejo partizanski novinarji, lahko preberete v nadaljevanju, po ponatisu omenjenega sestavka.

Bralcem v informacijo še tole: Razmerja, ki so – kot smo že povedali – glasilo OO ZSMS Metlika, imajo uredniški konzilij (!) in izdajateljski svet, tiska jih Partizanska knjiga v Ljubljani in republiški sekretariat za kulturo jih je oprostil temeljnega davka od prometa proizvodov.

Zdaj pa najprej člančič iz Razmerij:

Bela krajina

Deželica zlatih src, Mala Rusija, partizanski raj, Bela krajina – je dobila v zahvalo za svojo gostoljubnost ekološko katastrofo. Kdo je kriv?

Nihče. Vsi dvigajo roke, ljudje ob Krupi in Lahinji so ostali sami. Kje so zdaj tisti, ki so se desetletja vozili k nam žret in nacejat ob naših staroslovanskih grudih? Kje so zdaj vsi velmožje, generali, prezidenti, ljudski tribuni, glavešine, drmatorji, visoki gostje s še višjimi funkcijami, ob katerih ti kleknejo kolena?

Kje je zdaj vsa ta banda gromovnikov, ki so zmogni klatiti zvezde z neba. Kje so zdaj vsi ti, s svojimi čarobnimi paličicami, ki znajo za belokranjskim omizjem kresati take obljube, da naš človek gre in v hipu zakolje še par ovac in zraven prida še debelo pletenko črmine, da bo ja držalo.

Zdaj, ko je sila, ne drži nič. Zdaj se je vsa ta jata požeruhov skrila v svoje ljubljanske jazbine in kar naenkrat ti jazbeci nimajo nobene moči.

Prišli so pa zadnjič spet slavni partizanski novinarji v Belo krajino. Spet so prišli sem, kjer je zibelka partizanstva in kjer so ostrili med vojno svoja tedaj mlada peresa. Obujali so spomine in odkrili spominsko ploščo. In ljudje so jim spet prinesli vsega. Vsega najboljšega, česar si niti sami ne upajo privoščiti.

Pa so se novinarji kaj pozanimali, kako je danes? Niso. Večina jih je namreč v penziji, tisti, ki pa še niso, si nočejo zdaj pred koncem pokvariti reputacije in nočejo brskati po nevarnih rečeh.

Opravičilo Predmeji in občini Ajdovščina

V prejšnji številki smo objavili članek: Predmeja krvavo potrebuje telefon. Članek je bil nepodpisan, kakor je veliko drugih prispevkov, ki nam jih pošiljajo naši naročniki in borci NOV. Misleč, da je šlo samo za piščevo skromnost ali narodnost, in v dobri veri, da so bile navedbe resnične, smo prispevek uvrstili v našo rubriko: Utrinki in odmevi. Vodil nas je občutek ogorčenja, da tako zavedna partizanska vas, kakor je Predmeja, še zdaj ne bi bila telefonsko povezana s svetom...

Zahvaljujemo se tovarišu Ivanu Troštu, našemu dolgoletnemu naročniku in borcu NOV so Cola, številka 51, da se je takoj oglašil s protestnim pismom, s katerim nam sporoča:

»Predmeja je povezana telefonsko že več let, če že ne od osvoboditve, z Ajdovščino. Že nekaj let prek avtomatske telefonske centrale na Colu tudi z vsem svetom. Boli me spodrsrljaj v časniku TV-15 Naš tovariš. Krajani Predmeje niso zaslužili, da se piše o njih tako nerisnično. To seveda tudi ne zasluži ta skupščina občine Ajdovščina in vsa naša socialistična samoupravna skupnost.«

Uredništvo TV-15 Naš tovariš se iskreno opravičuje prizadetim. Kljub temu, da smo kritičnemu sporočilu težko verjeli, si vendar nismo mogli misliti, da bi se lahko kdo tako neprimerno ponorčeval iz našega uredništva in iz Predmeje. Kako malo truda bi nas veljalo, da bi zadevo preverili! Dogodek nas je še epkrat opozoril, kako se lahko maščujeta objavljanje anonimnih dopisov in lahkovernost.

Uredništvo TV-15 Naš tovariš

Poliklorirani bifenili so namreč zelo nevarni. Po njih ni varno brskati. Lahko bi te kdo udaril po prstih. Zakaj našega masla na zahodu nočejo? Nočejo, zakaj ne? Ker vsebuje preveč bifenilov, ki povzročajo raka. Kako so prišli bifenili v maslo? Ne, ne, ne, nočem nič slišati. Bodo pa maslo požrli naši ljudje in bo vse v redu. Le tiho o tem.

Ko pa bo spet vojna, kje bo najboljše zaledje za našo vojsko? Bela krajina. Kdo bo dal največ borcev? Bela krajina. Demagogi – glavešine dobro vedo: osel gre ne samo enkrat na led. Osel gre na led kolikor kat hočeš.

Počemu torej reševati matjuško Malo Rusijo?

Prava mati nikdar ne zameri.

Konzilij

Odgovor partizanskih novinarjev

Partizanske novinarje nas naši mladi quasi kolegi iz Metlike najbolj določno izzovejo, čeprav bi pri njihovem napihnjem pogumu pričakovali, da bodo z imeni navedli tiste, ki da so se desetletja vozili k njim, zdaj pa da jih ni več. Ker smo torej izzvani, bomo pojasnili nekatere nadrobnoti.

Pobuda za odkritje spominskih plošč (v Semiču in Ručetni vasi, kjer sta bila 1944 novinarska tečaja, ter v Črnomlju, kjer so v vili Pod smreko delovale partizanska uredništva) je prišla iz Bele krajine. Kupili smo jih seveda sami, vse tri pa je prostovoljno in brezplačno vgradil Blaž Patulje iz Črnomlja (ob tej priložnosti se mu znova iskreno zahvaljujemo). Zakusko po občnem zboru v Črnomlju in kosilo v Semiču smo plačali iz svojih žepov, res pa so nas presenetili s pogostitvijo pred Plutovo hišo v Ručetni vasi (ta pogostitev – to dobro vedo Plutovi kot tudi partizanski novinarji – ne sodi v zvrst, ki jo popisuje razgreta domišljija v Razmerjih).

Pri vsej svoji (ne)obveščenosti si metliški »konzilij« tudi upa trditi, da se novinarji niso pozanimali, kako je danes, češ da nočejo brskati po nevarnih rečeh. Treznih ljudi v Beli krajini ni treba spominjati, koliko so se informativna sredstva, tisk in RTV, ukvarjala s to zadevo. Z natolcevanji, kakršne beremo v Razmerjih, pa ne bomo nikoli odpravili ekoloških nevarnosti. Metliški (ra)zmerjaši naj pomislijo, da s svojim neodgovornim pisanjem podžigajo drugačno ekološko nevarnost, ki hoče skaliti medčloveške odnose. V tem smislu spreminjajo svoje glasilo v NEVARNA RAZMERJA.

Odbor aktiva partizanskih novinarjev

Težko je ne napisati epigrama

Ničlikokrat se mi je v življenju prigodilo, da me je kakšna situacija spravila v razpoloženje, ko sem moral ponoviti za stariimi Latinci: Težko je ne napisati satire. Zares sem dostikrat zgrabil za pero in vrigel svojo jezo ali žalost na papir, če ne drugače, vsaj v obliki kratkega epigrama.

Spominjam se, na primer, kako sva s Francetom Presetnikom, igralcem partizanskega gledališča, brž po osvoboditvi iskala stanovanje v osvobodjeni Ljubljani. Partizanom, ki niso imeli kje prebivati, so bila seveda najprej ponujena stanovanja pobeglih domobrancev. Tudi midva s Presetnikom sva si ogledala stanovanje domobranskega častnika, ki je zbežal pred partizani. V naglici je očitno vzel s seboj samo najnujnejše. Kaj vse je moral pustiti! Pred mojimi osumplimi očmi je bilo v stanovanju tega Kristusovega vojščaka nakopičeno veliko nakradeno bogastvo.

Kar sam od sebe se mi je porodil epigram:

Domobranec

*Ko spominim na sestradance se uboge
in gledam te nakradene zaloge,
sebičnost to brez etičnega kanca,
mi jasna je podoba domobrancela.
Z geslom »Branim svojo domovino!«
je hrabro branil svojo imovino!*

Spominjam se tudi razsodb sodišča za narodno čast brž po osvoboditvi in nürnberškega procesa. To je bil čas, ko so se okupatorjevi generali in njihovi sodelavci na vse mogoče načine opravičevali in se izvijali rokam pravice. Ta dogajanja so zbujala v meni hudo ogorčenje, ki ga nisem mogel pogoltniti molče. Takrat sta mi nastala naslednja epigrama:

Nürnberški proces:

*Hudo zabavni so nacistični veljaki
(na fronti strumni in zagrizeni vojaki).
Naivno burko so sodnikom zaigrali:
»Poslušno smo povelja le izvrševali!«
V predrznosti bili celo tako so smeli,
da v svoj zagovor trdno so verjeli!*

Pokvarjeni kompas

Kako se kvisling in zločinec vojni

preprosto odgovornosti ubrani?

*»Izgubil pravo pot sem v zmedi bojni,
pristal sem v zmoti na nepravi strani!«*

No, nedolgo tega se je spet pripetil dogodek, ki mi je v hipu potisnil pero v roke. Ob predlogu, ki ga je izrekla Spomenka Hribar, naj bi namreč domobranci v Ljubljani postavili obelisk, se mi je zameglilo pred očmi. Priklical sem si pred oči situacijo, kakršna je bila v Sloveniji v letih NOV. Dobro poznamo zgodovinsko vlogo, ki so si jo izbrali slovenski domobranci. Kako vztrajno so med NOB zavračali ponujeno spravo s strani Osvobodilne fronte! Sprave niso hoteli, ker so še vedno upali, da jih bodo zaščitili zavezniki kot borci proti komunizmu. Upali so, da se bodo lahko vdinjali njihovi oblasti, kakor so se vedno vdinjali zdaj temu, zdaj onemu okupatorju, kajti »vsaka oblast je od boga...« In čeprav jih tudi zavezniki niso hoteli rešiti in so jih predali ljudski oblasti, se zdaj, po toliko letih še vedno najde kdo, ki zagovarja »narodno spravo«...

Po mnenju Spomenke Hribar (to mnenje je prispevala za neobjavljeni Zbornik Edvarda Kocbeka) naj bi bil spomenik domobranci dokaz, da je zdaj dozorel čas prav te tako imenovane slovenske »narodne sprave«. Svoj predlog o postavitvi obeliska padlim domobranci skuša utemeljiti z nekakšnim filozofskim, »humanističnim« prepričevanjem, da so tudi domobranci človeško enakovredni, da so tudi oni padli za domovino...

Predlagateljici tega famoznega predloga sem posvetil tale epigram:

Obelisk

*Na njen rotoči, čustveni pritisk,
naj bi zgradili sred Ljubljane,
da poveličamo prodane,
v spomin vseh izdajalcev – obelisk!
Ker končno, kaj bi ločevali,
saj brez razlike vsi za dom so pali,
na tej ali na drugi vojni strani:
belogardisti ali partizani...*

*Če misel taka porodi se v glavi,
bogme, da tale glava ni pri pravi!
Ker so nas družno z Nemci vred morili,
naj bi jih zdaj za to še počastili?
Naj za ta predlog, poln čudnih stisk,
zgradimo še Spomenik obelisk...?!*

Pri nas, borci, bo vsak tak predlog, kot ga je izrekla Spomenka Hribar, naletel na odpor in posmeh, saj je vendar popolnoma absurden.

DUSAN MEVLJA

Izjava odbora skupnosti borcev 10. SNOUB Ljubljanske

Razširjeni odbor skupnosti borcev 10. SNOUB Ljubljanske se je zbral 17. januarja v Ljubljani na izredni seji, da bi razpravljal o nekaterih člankih, v katerih avtorji skušajo razvednotiti NOB in rehabilitirati narodne izdajalce.

Odbor je z ogorčenjem postavil vprašanje, z kakšno pravico in v imenu koga danes nekateri posamezniki in tisti, ki jih podpirajo, načenejajo kampanjo, s katero želijo zmanjšati zgodovinsko odgovornost domobrancev za številna grozodejstva in zločin narodne izdaje, borci NOB pa prikazati kot nasilneže. Kakšen namen ima ta kampanja, ki odpira že zdavnaj znane in razčiščene dogodke in se sprašuje o upravičenosti kaznovanja domobrancev po vseh družbenih pravilih in moralnih normah, ki so poznane pri vseh narodnih in so bile uporabljene v vseh časih. Odpitanje takih polemik in postavljanje zahtev po nekakšni »narodni spravi« je ne le v zasmešljivem ogroženju NOB, temveč gre na mlin protisamoupravnih in protisocialističnih dejavnosti nasprotnikov, ki hočejo razvednotiti vse moralne vrednote in ogromne dosežke naše revolucije.

Gre za avtorje, ki nestrokovno, neargumentirano in enostransko poskušajo manipulirati s čustvi za pravičnost, ki so trdno vsajena v naših ljudeh. Ali ni bila med bojem trikrat razglašena uradna amnestija pripadnikov kvislinških enot? Prav ta čustva so množično usmerjala ljudi v boju za boljši svet.

Odbor je ocenil, da smo do takih pojavov preveč strpni in se nanje ne odzivamo argumentirano in odločno, sprašuje se, zakaj se jim ustrezno ne upremo in zakaj bolj odločno ne branimo zgodovinskih resnic o našem narodu in njegovem boju za svobodo, ki je najbolj veličastno poglavje naše zgodovine.

Poudarjamo pa, da borci ne nasprotujemo strokovni, poštenu in argumentirani razpravi o vseh, tako pozitivnih kot negativnih vprašanjih našega narodnoosvobodilnega boja.

Odbor je najostreje obsodil tako pisanje in poziva ter zahteva, da odgovorne družbenopolitične organizacije – tudi one in ne samo posamezniki – nastopijo proti takim

izpadom in da preprečijo nadaljnje zastrupljanje družbene klime in širjenje demoralizacije v našem narodu, zlasti med mladino, s čimer se oživlja mržnja, ki so jo med našim narodom sejali domači izdajalci. Smatramo, da ti izpadi istočasno slabe velike napore naše družbe za premagovanje sedanjih težav in problemov, v katerih se nahajamo mi in ves svet.

Razširjeni odbor Skupnosti borcev X. SNOUB »Ljubljanske«

Polemike o »narodni spravi«

Maja bomo praznovali 40. obletnico osvoboditve in konec druge svetovne vojne. Krvava vojna, ki je trajala štiri leta, je bila sicer uradno končana 9. maja 1945, vendar pa je bila na slovenskih tleh končana šele 15. maja 1945 na Koroškem.

Borci in borke NOV, ki so takrat sodelovali v hudih sklepnih bojih, vedo, kako trdovraten je bil odpor vsakovrstnega sovražnika, ne samo Nemcev, ustašev, hrvaških domobrancev, častnikov, temveč tudi slovenskih Rupnikovih domobrancev. Zavedajoč se velike krivde za svoja zločinska dejanja slovenskim ljudem in slovenskemu narodu sploh, so se do zadnjega upirali partizanski vojski, kljub obupnosti njihovega položaja. Znano je, da je prav v teh zadnjih dneh na Koroškem padlo in žrtvovalo svoja življenja veliko partizanov tudi iz prvih let NOB. Umrli so tik pred svitom svobode, za katero so se leta bojevali.

Danes so po toliko letih še ljudje, sicer posamezniki, ki bi bili radi nekakšni »samozvani zgodovinarji.« Drznejo si postavljati neke svoje »ugotovitve«, izhajajoče najbrž kar iz svojih nazorov, češ da so bili med vojno padli in ubiti domobranci tudi del našega naroda »in so tudi domobranci umrli za domovino«. Dalje tudi prihajajo že kar s »predlogom«, naj bi v Ljubljani postavili spomenik ali »obelisk« partizanom in domobranci, če so že umrli za »domovino«.

Res so umrli tudi domobranci, samo za kakšno in katero domovino so umrli eni in drugi? Za borce in borke NOV, aktiviste, internirance, mučene zapornike in pobite od domobranske zločinske črne roke vemo, za katero domovino so umrli in darovali življenje. To že ve skoraj vsak osnovnošolec slovenskega naroda. Belogardisti, Rupnikovih domobranci in črnorokci pa bi se ob tem vprašanju morali resno zamisliti za katero »domovino« in za koga so pravzaprav umrli. Najprej so se zaukali prvemu, to je italijanskemu fašističnemu okupatorju, se skupaj z njim bojevali proti partizanski NOV, se pravi za okupatorja in dejansko proti svobodi slovenskega naroda. Ko jih je ta »zaveznik« 9. septembra 1943 zapustil, jim še ni bilo dovolj zločinov, temveč so se z Rupnikom na čelu, škofom Rožmanom, Hacinom in drugimi še tesneje povezali z nemškim okupatorjem, postali so tako rekoč del nemške vojske in umirali za nemški raj in Hitlerja.

Kljub pozivu našega vodstva OF slovenskega naroda škofu Rožmanu in drugih njihovim predstavnikom, naj se vsaj sedaj streznijo in prenehajo z bratomorno vojno proti partizanom in slovenskemu narodu, če že nočejo z nami sodelovati! Vse je bilo zaman. Ostali so gluhi in se zagrizeno bojevali naprej do konca proti partizanom. Širili so še naprej proti nam svorožno in lažno propagando itd., delali hude zločine proti partizanom in aktivistom OF in jih pobijali. Brezobzirno so domobranci in seveda Nemci pobijali ranjence po bolnišnicah, če so jih le našli.

Naj samo omenim Sv. Urha, kjer so bili mučnica in pomori za mnoge aktiviste, ujetje partizane in sploh pobijanje ljudi. Če so koga osumili, je tam izginil za vedno in bil skrivoma zakopan po okoliških gozdovih. V domobranski postojanki na Bizoviku so tudi mučili pripejane ljudi iz okolice. Še več je bilo postojank po Ljubljanskem barju. Po barjanskih vaseh pa je s svojo skupino klavcev moral črnorokec Franc Frakelj. Kogar je Frakelj le osumil – kriv ali ne, je moral iti v smrt. Pobijal je mlada dekleta, starejše žene in tudi mater osmih otrok je spravil s sveta. Grad Lesično na Barju je bil mnogokrat prizorišče umorov in pobojev kar brez strela. Teh nekaj primerov sem omenil samo za ilustracijo, da bralci vidijo, kakšne zločince sedaj novodobni samozvani »zgodovinarji« predlagajo v »narodno spravo« za postavitev skupnega spomenika – obeliska borcem narodnoosvobodilnega boja in domobranci – zločincem in izdajalcem slovenskega naroda.

Ti ljudje, samozvani zgodovinarji, zgodovine slovenskega naroda, bi človek sodil, najbrž niti v bistvu ne poznajo. Pozabljajo pa tudi, da narod, ki je bil obsojen na smrt, ne more sprejeti roke v spravo od nekoga, ki se je poprej bratil z njegovimi rabljami in morilci.

To odpustiti in pozabiti bi pomenilo izdati revolucijo, to bi pomenilo pozabiti vse tisto, kar nam je bilo in kar nam je še vedno sveto – spomin na naše borce NOB, ki že nad štirideseto leto počivajo v svobodni zemlji in ki so darovali svoja življenja za svobodo, za zmago nad mračnjastvom in za srečo prihodnjih rodov.

FRANC SERNELJ-DUŠAN
Ljubljana

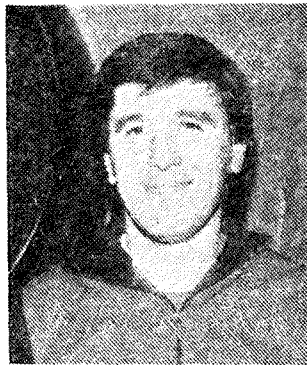
 terme čatež

Po zdravje v Terme Čatež

Zdravljenje po poškodbah ● Revmatizem po zdravljenju v Termah ni več tako nadležen ● Nešteto drugih bolezni se znebite v Termah ● Od letos v Termah tudi shujšate, če se vključite v šolo hujšanja ● Hujšanje brez bolečin in brez stradanja

V Terme Čatež prihajajo na trening tudi športna moštva

Povprašali smo člane kluba Petrovec, ki deluje v zagrebški regiji. Njihov trener Matija Zdešar je povedal, da je s Termami zelo zadovoljen, in to ne le zaradi dobre hrane in postrežbe ter odličnih lokalov in opreme, temveč tudi zato, ker so za trening okoli hotela izredno dobri tereni. Pri svoji družini je po štirih dneh opazil viden napredek.

Elektroinženir Janez Trojar iz Ljubljane je bil v Termah že trikrat in se vrača, ker čuti po vsakem zdravljenju olajšanje in izboljšanje. Med vojno je bil v Cankarjevem bataljonu ranjen v desno koleno in hrbtenico. Zdravijo ga z masažo, jonomodulatorjem. Koplje se v notranjem in zunanjem termalnem bazenu. Vsakokrat bolečine popustijo. Hrana sicer ni domača, a je dobra in jo je tudi zadosti. Zadovoljen je tudi s čistočo in postrežbo.

Štefanija Mažar iz Osijeka je samoplačnica in je tu že drugič. Bilo ji je vseč lansko leto, in je prišla še letos. Preizkusila je Tuheljske Toplice, Lipik, Radence in Sokobanjo, a bo zdaj prihajala le v Terme Čatež. Boluje na sklepah in ji jonomodulator, masaža, kopanje v termalni vodi in parafinske obloge pomagajo, da ne čuti več bolečin. V Toplicah se ji stanje že po štirih dneh izboljša. Z žolčno dieto je izredno zadovoljna. Zadovoljna je tudi s čistočo in postrežbo, želi le več zabavnih prireditev.

 commerce n. sol. o.

**EINSPIELERJEVA
6, 61109
LJUBLJANA**

ZASTOPSTVA, IZVOZ-UVOZ, SERVISI, KONSIGNACIJE

p. p. 48/I
TELEFON: 061 322-241
TELEX: 31-337, 31-283 YU COMERC
ŽIRO RAČUN: 50102-601-20605
DEVIZNI RAČUN: LJUBLJANSKA BANKA,
61000 LJUBLJANA, TRG REVOLUCIJE

Loterija Slovenije,

Beethovnova 11,
Ljubljana

*Čisti dohodek od iger na
srečo, ki jih prireja*

Loterija Slovenije

*se uporablja za financiranje
dejavnosti socialno humanitarnih
organizacij in organizacij s
področja telesne kulture v
Sloveniji*

Zato sodelujte tudi v igrah

Loterije Slovenije

**IMOS
S G P**

TEHNIK

ŠKOFJA LOKA, STARA CESTA 2

**TOZD GRADBENIŠTVO O.SUB.O.
TOZD KOMUNALNE DEJAVNOSTI
O.SUB.O.
TOZD PROJEKTIVNI BIRO O.SUB.O.**

Hišna centrala: 60-371 ● direktor: 60-375 ● Projektivni biro:
60-463 ● žiro račun SDK Škofja Loka: 51510-601-10911 ■
51510-601-11209 ■ 51510-601-10906

VISOKE IN NIZKE GRADNJE

LOŠKA DOLINA

Spominska slovesnost

Dne 13. januarja je preteklo 40 let ob belogardističnega napada na 1. in 3. četo borcev Notranjskega odreda pri Sv. Ani nad Podložem v Loški dolini. Tedaj je bilo ubitih 14 borcev Notranjskega odreda; precej borcev je bilo ujetih in pozneje ustreljenih. Le po naključju so nekateri ostali živi. V spomin na ta dogodek izpred 40. let sta krajevna konferenca SZDL in krajevna organizacija ZZB NOV Loška dolina organizirali spominsko slovesnost v soboto 12. januarja, pred spominskim obeležjem padlim borcem pri Sv. Ani nad Podložem.

Na slovesnosti je najprej pozdravil preživele borce napada, sorodnike padlih borcev, mladino in številne krajeve predsednik krajeve organizacije ZZB NOV Loška dolina Miro Mlakar, o samem napadu pa je spregovoril udeleženec napada Mitja Tollazi, ki je natančno opisal dogodek pred štiridesetimi leti. Nato je delegacija družbenopolitičnih organizacij položila

venec pred spominsko obeležje. Krajsi kulturni program so izvajali godba na pihala loške Kovinoplastike in recitatorji DPD Svoboda in mladine osnove šole heroja Janeza Hribarja iz Starega trga.

Da se je na spominsko slovesnost v oddaljeni Sv. Ani in hudem mrazu zbralo kar precejšnje število ljudi, gre zasluga tudi Kovinoplastiki iz Loža in GG Snežnik iz Starega trga, ki so s svojimi vozili prevažali udeležence iz Loža do Podložja in k Sv. Ani.

SLAVKO BERGLEZ

Šerčerjevci!

V čim večjem številu se udeležite zbora skupnosti naše brigade, ki bo v soboto, 2. februarja, (to je na dan vsakoletnega srečanja borcev 14. divizije). Naš zbor bomo začeli ob 10. uri dopoldne v zgornji dvoranci (I. nadstropje) Doma JLA v Ljubljani.

Vabljeni!

Izvršni odbor skupnosti
borcev 2. SNOUB Ljubo Šerčer

Vabili

Odbor skupnosti borcev Južnoprimorskega odreda Sežana in krajevna organizacija ZB NOV Komen organizirata spominsko slovesnost ob 41. obletnici napada 1. in 3. čete Južnoprimorskega odreda 9. korpusa na nemško motorizirano sovražno kolono v Dovcah med Komnom in Branikom.

Slovesnost bo 2. februarja 1985, ob 10.30 pred spominskim obeležjem padlim borcem Južnoprimorskega odreda v tej akciji.

Poleg borcev Južnoprimorskega odreda, ki so sodelovali v tej akciji, vabimo tudi druge borce, občane, predvsem pa mladino.

Odbor skupnosti borcev
Južnoprimorskega odreda
Sežana

Borce 14. divizije vabimo na zbor skupnosti borcev in na 22. tradicionalno tovariško srečanje, ki bo v soboto, 2. februarja, v zgornji dvorani doma JLA v Ljubljani.

Zbor skupnosti borcev štirinajste, na katerem bo podano poročilo o dosežanju delu odbora, predložen program dela za prihodnje obdobje ter voljen novi predsednik odbora skupnosti borcev naše divizije, bo ob 13. uri. Zbor bomo nadaljevali s tradicionalnim tovariškim srečanjem, ki bo v istih prostorih.

Prosimo, da zaradi čimuspješnejšega in nemotenega dela zbora pridete na zbor do določene ure.

Na svidenje na zboru in na tradicionalnem tovariškem srečanju štirinajstnikov!

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV
XIV. DIVIZIJE

Računski škrat jo je zagodel

V prejšnji številki našega časopisa smo obširno poročali o 28. prireditvah Po stezah partizanske Jelovice v Dražgošah, v okviru katerih je potekalo tudi enajsto tekmovanje ekip ZRVS in ZSMS Po poteh heroja Kébata. Po prihodu zadnje ekipe na cilj v Dražgošah je tekmovalna komisija sporočila, da je prvo mesto zasedla ekipa Krškega, druga je Murska Sobota in tretja iz Celja. Po tem vrstnem redu so ekipe prejele tudi pokale, medalje in praktična darila.

Toda kasnejše preverjanje

rezultatov je pokazalo, da se je pri seštevanju točk ekipe Krškega zgodilo nedolžna napaka, ki pa je v končnem seštevku prinesla Krčanom veliko več točk, kot pa so jih dejansko imeli. Tako je prvo mesto v tekmovanju Po poteh heroja Kébata zasedla ekipa Murske Sobote, drugo je Celje, tretja pa Škofja Loka. Ekipa Krškega se je uvrstila na osmo mesto.

Dokončni vrstni red ekip pa je: 1. Murska Sobota, 2. Celje, 3. Škofja Loka, 4. Slovenske Konjice, 5. Kočevje, 6. Maribor-Pesnica, 7. Po-

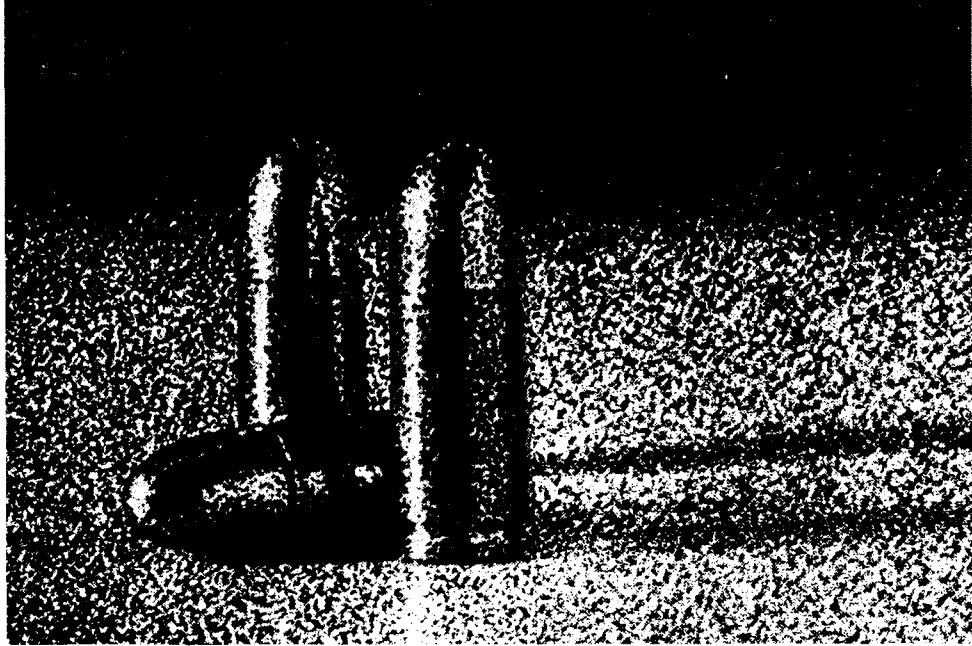
stojna, 8. Krško, 9. Radovljica, 10. Vrhnika, 11. Domžale, 12. Ljubljana Vič-Rudnik, 13. Kamnik, 14. Maribor-Pobrežje, 15. Brežice, 16. Kranj, 17. Tolmin, 18. Ljubljana Moste-Polje, 19. Šentjur pri Celju, 20. Trebnje, 21. Titovo Velenje, 22. Ljubljana-Siška, 23. Mozirje, 24. Ljubljana Center, 25. Jesenice, 26. Žalec, 27. Trbovlje, 28. Maribor-Rotovž, 29. Maribor-Tabor, 30. Ljubljana-Bežigrad, 31. Maribor-Tezno, 32. Laško in 33. Novo mesto.

Bojan Kuntarič

IVAN JAN

MRTVI NE LAŽEJO

Mrtvi ne lažejo je napeta zgodba iz začetnega obdobja gorenjskega osvobodilnega gibanja, ko je okupator najbolj pritiskal, med uporniki pa je bilo še vse novo in brez izkušenj. Čeprav prevladujejo številni drobni dogodki, zaživi cela vrsta ljudi v pestri podobi spopadov med okupatorjevo dejavnostjo – predvsem početjem prebrisanega gestapovskega oficirja Wernerja – in moralno močnejšimi udeleženci odporniškega gibanja, predvsem v lovu partizanskih obveščevalcev na gestapovske agente. Pripoved se izogiba črno-belemu risanju značajev in prikazuje tako na domači kot na okupatorjev strani ljudi iz mesa in krvi.

NAROČILNICA TV-15

Prosim, pošljite mi po povzetju knjigo Ivana Jana MRTVI NE LAŽEJO.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Pošta in poštna št.: _____

Reg. št. osebne izkaznice: _____ izdane pri: _____

Kupnino v znesku 880,00 din bom poravnal(a) ob prejemu knjige.

Datum: _____

Podpis:

● ŠPORT IN REKREACIJA

● ŠPORT IN REKREACIJA ●

Deseti Bloški
smučarski teki

Nova vas na Blokah bo v nedeljo, 27. januarja 1985, prizorišče druge letošnje množične tekaške smučarske prireditve. Prizadevni organizatorji iz občine Cerknica bodo že deseti pripravili Bloške smučarske teke. Start in cilj bosta v Novi vasi, začetek pa bo ob 9.30.

Kakor že nekaj let doslej bodo smučarji tekači lahko izbirali med tremi različno dolgi teki. V teku na trideset kilometrov bodo tekle kategorizirani tekmovalci in ženske ter moški ne glede na starost. Dakijev tek na 15 kilometrov bo-

do pretekli pripadniki JLA, milice in enot SLO. Pogoji za nastop v tej kategoriji so terenske smuči in uniforma. Prav tako bodo na tej progi tekle nekoliko slabše pripravljene smučarji tekači. Tisti, ki pa so šele začeli vaditi smučarski tek, bodo sodelovali na trimskem teku na sedem kilometrov.

Vsak udeleženec tekov bo dobil pred startom jubilejni bilten in spominsko značko, po prihodu na cilj pa še startno številko in topel obrok. Prijavnina za tek na 30 kilometrov je 300 dinarjev, za Dakijev

tek 200 dinarjev in za trimski tek 150 dinarjev za posameznika.

Organizatorji pripravljajo za približno 160 smučarjev tekačev, ki se bodo deseti udeležili Bloških tekov, spominska darila. Medtem ko bodo tekmovalci na progah, pa si bodo lahko njihovi spremljevalci in sorodniki na startu ogledali razstavo izolirnih materialov in zaščitnih premazov, pokrovitelja desetih Bloških smučarskih tekov – Izolirke iz Ljubljane.

B. K.

Organizacijski odbor smučarskih tekov patrulj »Stane Žagar« razpisuje peti smučarski tek patrolj v spomin na narodnega heroja Staneta Žagarja 26. januarja 1985 na Dobravi pri Kropi

Tekmovanje bodo izvedli ZZB NOV in športna društva lipniške doline, da bi z njim krepili množični šport in obrambne sposobnosti, obujali spomine na NOB ter prenašali tradicije na mladi rod.

Start in cilj bosta pri domu krajevnega skupnosti na Srednji Dobravi. Progi bosta dolgi 15 in 8 km. Tekmovanje bo v patroljah treh tekačev brez streljanja. Start bo posamezno po patroljah na eno minuto presledka in 10 minut presledka med kategorijami. Začetek tekmovanja bo ob 9. uri. Prve startajo mlajše kategorije.

Kategorije: po skupni starosti treh tekmovalcev.

A. moške patrolje do 45 let skupne starosti (šolska mladina)	8 km
B. ženske patrolje do 45 let skupne starosti (šolska mladina)	8 km
C. moške patrolje do 90 let skupne starosti	15 km
D. moške patrolje od 91 do 150 let skupne starosti	15 km
E. moške patrolje nad 151 let skupne starosti	15 km
F. ženske patrolje nad 91 let skupne starosti	8 km
G. ženske patrolje nad 91 let skupne starosti	8 km
H. patrolje borcev NOV – TV-15	8 km
I. patrolje v uniformah in s terenskimi smučmi (JNA, TO, UJV, NZ, CZ, lovci, gasilci)	8 km

Prijave sprejema TVD Partizan Podnart 64244 Podnart in na telefonsko številko 70-422 Mirko Faganel, Podnart 68 do 24. januarja 1985. Kasneje prijavitelne patrolje bodo startale na koncu svoje skupine. Prijave morajo vsebovati: ime in priimek, leto rojstva posameznega tekmovalca ter kategorijo (A B C D E F G H I) in ornaizacijo, za katero patrolja tekmuje.

Startnina je 300 dinarjev za patroljo oziroma 100 dinarjev za člana patrolje. Startnina za A in B kategorijo je 150 dinarjev na patrolo. Startnina za zamudnike (na dan tekmovanja) bo večja za 50 odstotkov. Startnino bo treba plačati pri prevzemu startnih števil.

Rezultati bodo objavljeni pol ure po tekmovanju pred domom krajevnega skupnosti na Dobravi. Neuradni rezultati pa na semaforju takoj. Prve tri patrolje v vsaki kategoriji prejmejo spominske medalje, vsi udeleženci pa spominske značke.

Druge pojasnila:

- vsak tekmovalec tekmuje na svojo odgovornost
- organizator bo poskrbel za zdravstveno službo in prvo pomoč
- organizator bo poskrbel za toplo okrepčilo – malico
- organizator si pridržuje pravico, da zaradi tehničnih razlogov spremeni datum tekmovanja, in sicer bo 24. 2. 1985, kakor je predvideno v koledarju množičnih tekaških prireditev
- patrolje morajo na progi teči na razdalji 50 m (skupaj)
- kategoriziran tekmovalec je v vsaki patrolji lahko le eden

Organizacijski odbor

● ŠPORT IN REKREACIJA

● ŠPORT IN REKREACIJA ●

Franc Bešter

V Lešah pri Trzinu smo se novembra lani poslovili od Franca Bešterja, rojenega 1917. leta. V NOB je začel sodelovati 1942. leta, med partizane pa je odšel julija 1943 v rečno karavlo Koprškega odreda pod Dobro. Bil je ranjen in ujet ter odpeljan v Mauthausen. Prejel je medaljo zaslug za narod.

Ivan Trpin

Decembra lani smo se na tolminskem pokopališču poslovili od španskega borca Ivana Trpina. Njegova življenjska pot se je začela v Znojilah nad Baško grapo. Leta 1935 je skrivaj odšel v Jugoslavijo. Ob trdem delu – najprej je bil delavec na železnici, potem sindikalni aktivist, med organizatorji delavskih stavk – je postal pravi proletarec, zato je bil odpuščen z dela. Odločil se je za odhod v Španijo in se bojeval na raznih bojiščih. Ko je republikanska armada razpadla, se je skupaj z drugimi borci znašel v Franciji v taborišču. Uspelo mu je pobegniti v Jugoslavijo. Policija ga je zaprla in izgnala na Madžarsko in Slovaško, kjer je živel pod ilegalnim imenom Vladimir Popov-Ivanov, Rus iz Caricina. Kasneje se je preimenoval v Rusijak Michel in deloval v slovaškem odporniškem gibanju. V spopadu s policijo je bil ujet in obsojen. Po prestani kazni se je znova pridružil partizanskemu odporniškem gibanju na Slovaškem. Postal je komandir partizanske enote in vodja obveščevalcev. S svojimi soborci se je pridružil sovjetski armadi. Prek poljskega odporniškega gibanja se je vrnil na Slovaško. Prejel je številna mednarodna odlikovanja.

Ivana Vinkler

Oktobra je v Ljubljani umrla Ivana Vinkler, rojena 1902. leta v Idriji. Za OF je delala od februarja 1943. leta. Mož in sin sta bila med partizani. Sama pa je delala v SPZZ in AFŽ.

Nežka Klopčič

Oktobra lani je v Idriji umrla Nežka Klopčič, rojena 1904. leta v vasi Lazec pri Cerknem. Kot aktivistka OF je delala na terenu od novembra 1942. leta. Sodelovala je pri vseh organiziranih akcijah. Bila je blagajničarka in članica gospodarske komisije. Prejela je red zaslug za narod s srebrno zvezdo.

Berta Velikajne

Na Otlici smo se lani poslovili od Berte Velikajne iz Idrije. Rodila se je 1903. leta na Predmeji. Od septembra 1943. je delala na terenu. Z možem sta nosila material in hrano za bolnišnico Pavlo. Moža so ji ubili, obe hčerki pa sta delali v mladinski organizaciji.

Mihael Štebe

Decembra lani smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od Mihaela Štebe, rojenega 1921. leta na Gmajnici pri Komendi. V NOV je stopil marca 1943. leta. Bil je v Kamniško-zasavskem bataljonu, Šlandrovi brigadi, zaščitni četi kamniškega okrožja, bil je komandir zaščitne čete Staneta Rozmana in v zaščitnem bataljonu PNOO za Gorenjsko. Po vojni je bil v 2. diviziji KNOJ do 1946. leta, ko se je demobiliziral. Odlikovan je bil z redom dela s srebrnim vencem.

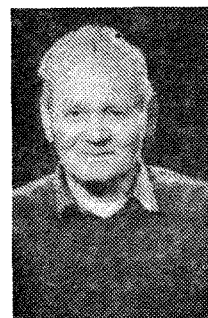
Lojze Jurak-Zajc

Umrl je Lojze Jurak. Rodil se je 1917. leta v vasi Ples pri Bistrici ob Sotli. Bil je bорец in intendat 12. SNOUB in Dolenjskega odreda. Prejel je več odlikovanj in priznanj. Od njega smo se poslovili septembra lani v Dolenjih Kamencih pri Novem mestu.

Lovre Mlinar

V Idriji smo se novembra lani poslovili od Lovra Mlinarja. Rodil se je 1909. leta v Idrijskem. Po kapitulaciji Italije se je vrnil iz italijanske vojske in odšel v partizane v Vojkovo brigado. Nato je bil kurir pri 31. diviziji 9. korpusa in glavnemu štabu Slovenije. Prejel je več odlikovanj.

Ivan Jugovec-Matjaž

V 69. letu je umrl Ivan Jugovec-Matjaž iz Binklja pri Škofji Loki. Za NOV je začel delati 1941. leta. Bil je terenski delavec. Zaradi aktivnega dela je bil zaprt v Škofji Loki. Ker ni bilo dokazov, so ga izpustili in se je ponovno vključil v OF. Postal je načelnik okrajne komisije za gospodarstvo in član okrajne gospodarske komisije. Za svoje zasluge je bil odlikovan.

Jože Stražišar

Decembra lani smo se na Blejski Dobravi poslovili od prostovoljca borca za severno mejo 1918–19 Jožeta Stražišarja. Med obema vojnima je deloval v revolucionarnem gibanju, in bil zato 1941. leta interniran v Ivanjico. Med NOB je bil aktiven, leta 1944 pa je bil vključen v mestni odbor OF Jesenice in v prvi okrajni odbor OF. Kot član ZK je bil politično aktiven tudi po vojni.

Zora Žerjal

Umrla je Zora Žerjal. Rodila se je v delavski družini 1903. leta na Škrbini pri Sežani. Med NOB je bila aktivistka. Od nje smo se poslovili lani v Logatcu.

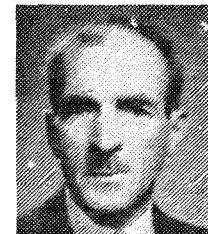
Ivan Pivk

Oktobra smo se v Idriji poslovili od Ivana Pivka, rojenega 1921. leta. Bil je bорец 3. prekomorske brigade.

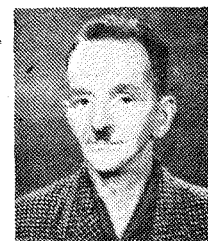
Rajko Vute

Na Prevaljah smo se avgusta lani poslovili od Rajka Vuteja, rojenega 1920. leta. V NOB je začel sodelovati 1942. leta z gorenjskimi partizani, v NOV pa je aktivno stopil aprila 1943. leta v Jelovski odred – Prešernovo brigado. Istega leta je bil ujet in poslan v taborišče. Po vojni se je vključil v politično delo. Prejel je več odlikovanj.

Jože Arko

Na Rakeku smo se lani poslovili od Jožeta Arka. Rodil se je pred 83. leti na Runarkem na Blokah. Kot železničar na postaji Rakek je mnogo prispeval k uspehom NOG in bil tudi dvakrat zaprt.

Franc Jugović

Rodil se je 1909. leta, v NOV je vstopil 1944. v Prešernovo brigado in kasneje v Bohinjski odred. Od njega smo se poslovili v Lipici pri Škofji Loki.

Slovo od Jožeta Ulčarja

Jesenjski bорец Jože Ulčar se je rodil 21. aprila 1925. leta na Bledu v delavski družini. Svoja učna leta je preživel kot vajenec v jesenjski železarni in se takoj po okupaciji kot predvojni sokolski mladinec vključil v osvobodilno gibanje. Že ob koncu prvega leta vojne je občutil begunjske zapore, vendar je imel srečo, da je najhujšemu ušel. Aprila 1943. je s terena odšel med partizane Gorenjskega odreda. Kmalu po prihodu v odred je bil sprejet v KPS in poleti istega leta je že postal sekretar partijske celice drugega bataljona tega odreda. Oktobra 1943. je postal član OK KPS za Koroško in je deloval krajši čas v Celovcu. Nato je postal politični komisar Zapadno-koroškega odreda, po reorganizaciji koroških partizanskih enot v 1944. letu pa komandant vseh partizanskih enot na levem bregu Drave oziroma komandant odreda. Po vojni je ostal še do 1948. leta v enotah

Marjeta Nartnik

V 53. letu je umrla Marjeta Nartnik. Od nje smo se poslovili v Polhovem gradu. Decembra 1944. leta so belogardisti za vsako ceno želeli zvedeti, kje so dolomitski kurirji in člani varnostne zaščite. Ker ni ničesar povedala, so jo pretepili in mučili.

Stanko Tinta

Umrl je Stanko Tinta. Rodil se je pred 81. leti v Morskem pri Kanalu. Leta 1942 je bil osumljen zaradi sodelovanja z NOB in bil zaprt. Po vrnitvi iz zaporov je bil aktiven član OF. Prejel je red zaslug za narod s srebrno zvezdo.

Janez Korošec

Na Ptujju smo se julija lani poslovili od Janeza Korošca s Ptujja, rojenega 1913. leta v Zabovcih na Ptujskem polju. Takoj po okupaciji se je vključil v boj proti okupatorju. Od aprila 1943. leta je bil član obveščevalnega odbora za Ptuj – Pohorje – Haloze – Hrvatsko – Slovenske gorice. Leta 1944 so bili vsi člani odbora aretirani in izdani, med njimi tudi Janez. Zaprt je bil v mariborskih zaporih in poslan v Dachau in naprej v taborišče Leitmerck. Po vojni se je vrnil domov.

Franc Prudič

V 80. letu je na Rakeku umrl Franc Prudič. Med vojno je bil telefonist in aktivist OF.

Janez Lužar

Septembra lani so se svojci, vojni tovariši, prijatelji in sodelavci v Grosupljem poslovali od Janeza Lužarja, rojenega 1913. leta v Žalni. Ko-nec 1941. leta se je aktivno vključil v NOG in po kapitulaciji Italije stopil med borce NOV v 4. bataljon Cankarjeve brigade. Svobodo je dočkal kot inštruktor v šoli za radijske zveze pri glavnem štabu Slovenije. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec. Prejel je več odlikovanj in priznanj ter bil rezervni kapetan JLA.

Ivan Gruden

V Šmihelu pod Nanosom smo se poslovili od Ivana Grudena, rojenega 1922. leta. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko. Po kapitulaciji Italije so ga zavezniki zajeli. Spomladi 1944. leta pa se je priključil v prekomorske brigade v letalski polk. Bil je dvakrat odlikovan.

Franc Jereb-Silvo

Decembra lani smo se v Ljubljani poslovili od Franca Jereba, nosilca partizanske spomenice 1941 in več drugih vojni in povojnih odlikovanj. Rodil se je 1911. leta in se izučil za ključavničarja. Leta 1941 je postal član KP in ilegalno deloval pri gradnji bunkerjev in skripišč v Ljubljani. Ob kapitulaciji Italije je odšel v partizane.

Vinko Devinar

Na Rakeku je umrl Vinko Devinar. Rodil se je pred 60. leti v Goriških brdih, kjer je že v zgodnji mladosti spoznal fašistično zatiranje Slovencev. Zato ni čudno, da je zgodaj odšel v partizane. Po vojni je bil miličnik, po demobilizaciji se je zaposlil pri GG.

Marija Primožič-Milica

Avgusta lani smo se v Idriji poslovili od Marije Primožič-Milice, rojene 1913. leta. Bila je aktivistka OF, članica okrožnega komiteja in delala je v organizaciji žena SPZZ v centru in okolici. Kasneje je delala v ilegali na terenu. Bila je aktivna družbenopolitična delavka. Prejela je več visokih odlikovanj in priznanj.

Štefka Erjavec

V Idriji smo se lani poslovili od Štefke Erjavec, rojene 1909. leta v Gornji Kanomli. Že v začetku 1943. leta je bila vključena v OF. Delala je v organizaciji SPZZ in pomagala na terenu. Vsa njena družina je bila vključena v NOG.

Anton Novak

V Dvorih nad Izolo smo se septembra poslovili od Antona Novaka, rojenega 1903. leta. Bil je bорец 1. prekomorske brigade in odlikovan.

JLA. Demobiliziran je bil kot rezervni major.

Nove delovne naloge so ga vrnil v domače jeseniško okolje, kjer je najprej postal upravitelj metalurško-industrijske šole, nato pa po dokončanem šolanju tudi vodja obrata elektropeči v železarni.

Njegovo družbenopolitično delo je povezano s številnimi delegatskimi nalogami. Tako je bil med drugim republiški delegat v SIS za železniški in luški promet ter podpredsednik zbora uporabnikov te SIS, član delegacije jeseniške železarne v občinskem skupščinskem zboru združenega dela pa predsednik upravnega odbora železarne, republiški poslanec... Nenazadnje je bil tudi predsednik OZZB NOV Jesenice, eno leto predsednik medobčinskega odbora ZZZB NOV za Gorenjsko in član RO ZZZB NOV Slovenije.

Za svoje zasluge v NOV in delo po vojni je prejel dvakrat odlikovanje za hrabrost ter številna republiška in občinska priznanja.

JOŽE HREN-AKI

V četi komandirja Bogdana

Zadnje dni meseca avgusta 1943 sta prispela na Moravsko naš Koroški in Pohorski bataljon. Poveljstvo bataljonov se je odločilo, da formira Savinjsko četo, ki je štela 25 borcev. Največ jih je bilo iz Pohorskega bataljona. Za komandirja čete je bil imenovan Ivan Rojc-Bogdan, za političnega komisarja pa Ivan Medič-Silvo. Komanda čete je dobila ukaz, naj razvije politično dejavnost in vojaško aktivnost na območju Zgornje Savinjske in Zadrebke doline.

Novice, da se bomo vrnili v Zgornje Savinjsko in Zadrebko dolino, sem bil zelo vesel, saj sem se vračal v kraje, kjer sem v otroških letih doživel veliko lepega. Poznal sem vse poti v obeh dolinah, še bolj pa po hribih. V vojaškem pogledu sta dolini zelo primerni za manevriranje, saj sta geografsko odprti samo proti vzhodu. Gozdovi so nam tu dajali občutek varnosti.

Tudi drugi borci so bili veseli, da gredo v te kraje. Še posebno dobre volje je bil Roman. Komandirju čete je takoj predlagal, naj bi šla midva v zaščitnico. Ta se je s predlogom strinjal.

Sonce je počasi zlezlo za gore, bližal se je čas večerje. Ko smo se poslovili od tovarišev, je že legel mrak. Večer je bil lep in miren. Pohiteli smo čez hribe, skozi gozdove. Hiteli smo mimo raztresenih domačij in sadovnjakov, dišalo je po jabolkih in hruškah. Nihče ni pobral sadeža, kajti veljalo je nepisano svarilo, da ne sme nihče vzeti ničesar brez dovoljenja. Ko smo prečkali pri Špitaliču glavno cesto Kamnik-Motnik in se začeli vzpenjati po vzhodni planini, so pri nekaterih hišah še mežikale luči. Pot je bila vse bolj strma, zato smo le počasi napredovali. Še preden bi se morali povzpeti na vrh, smo krenili v desno, se zelo previdno prebili čez Slape in po zapuščenih gozdni poti varno nadaljevali pot proti Dobrovljam.

Ustavili smo se na severni strani Tolstega vrha. Tu smo ostali dokaj visoko v strmini. Pravega počitka ni bilo, le bolj varne smo se počutili. Naše gore so nas spet sprejele na svoja trda ramena in nas zavarovale pred sovražnikom. Zjutraj nas je presenetil glas zvonov, ki so peli v dolini. Oddaljen sem se za nekaj korakov od taborišča, da bi se razgledal in ugotovil, kje smo. Zlezal sem na veliko skalo. Daleč v nižini sem zagledal domačo vas. Iz dimnikov se še ni kadilo. S pogledom sem se premaknil na pobočje pod seboj. Spomnil sem se hudournikov, ki so pobesneli nosili v dolino prst in kamenje, ko pa so pojenjali, so zopet prijetno žuboreli. V spomine sem se utopil le za trenutek. Moral sem zbuditi tovariše. Eno partizanskih pravil je bilo vstajati ob zori in biti vedno pripravljen na spopad s sovražnikom, tudi če bi nas hotel presenetiti.

Na primernih krajih smo postavljali zasede, da bi tolkli po sovražniku, če bi bila priložnost. Tudi mitinge smo prirejali. Postavili smo zveze in določili javke za zbiranje in prihod novih borcev iz obeh dolin. Že naslednji dan sem moral po novince na jugozahodno stran Destovnikove domačije. Ta čas je bil v četi tudi Vincenc Janko-Harkov, ki je bil ravno tako namenjen na to javko. Šla sva skupaj. Sonce je že zahajalo za gore, ko sva se odpravila na pot. Od našega taborišča sva se povzpela nekoliko višje in nadaljevala pot pod cerkvijo sv. Katarine na Creti. Po uri in pol hoje sva prispela v gozd približno 20 minut od Destovnikove hiše. Ob jasi naju je pričakoval izkušen partizan Rudi Slapar-Kitak in naju peljal še približno 300 metrov desno ob pobočju. Tu nas je čakal Viktor Šošter-Miha, ki so ga imenovali tudi »kralj Dobrovelj«. Prevzel sem skupino novincev in jih še isti večer odpeljal v četo.

Tovariš Bogdan je bil previden in odločen komandir, z velikim čutom za odgovornost. Pri borcih je bil zelo priljubljen tako zaradi poguma kot tudi zaradi samozvesti. Vedno, kadar je dopuščal čas, nas je obiskoval s svojimi izkušnjami partizanskega vojskovanja. S svojo preproščeno besedo nas je spodbujal, vplival moč in upanje v uspeh. Bil je odličen partizanski poveljnik, pa tudi zelo dober politični delavec. Če smo se ustavili v kakšni vasi in se je zbralo več ljudi, jih je nagovoril z besedami: »Delavci, kmetje in drugi, sedaj je prišel čas, da se z orožjem v roki bojujemo proti okupatorju ter domačim izdajalcem...!« Čepur so bili hudi časi, je brez sence omahovanja pripovedoval o resnici in našem pravičnem boju. Bil je dober poznavalec Dobrovelj, obeh dolin in Mozirskih planin. Ni samo predvideval, ampak je vedel, na katerih križpotjih sovražnik največkrat postavlja zasede, po katerih poteh je pričakovati srečanje s sovražnikom in podobno. Tudi obveščanje je imel organizirano zelo dobro. O gibanju sovražnika in pripravah na hajko je bil vselej hitro obveščen. Obveščevalci so bili sami zavedni ljudje. To mu je prinašalo uspehe. Bili smo zaščiteni pred izdajalci, ki jih je sovražnik poizkušal vtihotapiti v naše vrste. Vojaška in politična aktivnost čete je sovražnika hudo motila in vznemirjala.

Politični komisar in komandir sta pazljivo bedela tudi nad razpoloženjem v četi. Še posebej sta pazila, da se ne bi pojavila in širila v četi sovražna propaganda, ki je bila usmerjena tudi na neterneje nestrpnosti. Bila sta kovača, ki sta z neuklonljivo voljo kovala med prebivalci in nami tovarišvo v najtežjih dneh našega boja. Med partizani in vaščani je bilo zlito toliko lepega, pristnega in nepozabnega. Vsi smo vsakega spoštovali in vedeli, da vsak po svojih močeh daje in trpi v tej surovi vojni.

Naše operativno območje je bilo med močnimi policijskimi posojankami. Sovražnik bi lahko prišel do našega taborišča iz več postojank v pičlih dveh urah, pa vendar to nismo doživeli.

Številni prihodi novih borcev je narekoval načrtovanje in organiziranje preskrbovalnih akcij. Najbolj smo pogrešali orožje. Zato je moralo poveljstvo čete dobro premisliti, kako čimprej priti do njega. V taborišču je bilo živo ko v mravljišču. Vsak borec je opravljal svoje dolžnosti. Po nekaj dneh bivanja na tem trgu me je komandir poklical na pogovor. Povedal mi je, da ima zvečer v načrtu napad na Nemce v Mozirju. Videl je, da me je ta novica presenetila, zato mi je zaupal, da je dobil od terenskih delavcev obvestilo, da gredo ta večer Nemci v hajko na Dobrovlje, da jih bo v postojanki ostalo le okrog 60, in te naj bi mi napadli. Dal mi je nalogo, naj pripeljem četo neopazno v neposredno bližino postojanke, se nato še z eno desetino prebijem ob Savinji na spodnjo stran trga in na primernem kraju, ob glavni cesti postavim zasedo. Premislil sem in na hitro napravil načrt, po katerih poteh bom vodil četo kar najbolj varno.

Sonce je že tonilo za Črncem, ko smo se odpravili na pot. Kot blisk pred nevihto smo obšli Kramletovo domačijo in se pod Cajno ob poseki spustili v graben. Suha je žuborela v dolino in mi smo jo lahko preskakovali. V dežju, največkrat spomladi ali jeseni, pa se je ta potoček spremenil v besneči hudournik.

Hiteli smo po hladnem grabnu in malo nižje pod Lomšakovo kmetijo zavili desno vkber, obšli Kokarje in nadaljevali pot ob Dreti, skrivnostni zeleni reki. Ko smo bili še majhni, smo mislili, da v njej domuje povodni mož. V Nazarjih smo z desne strani obšli samostan in cerkev. Pohiteli smo ob desni strani bučne Savinje do mozirskega jezua. Tu smo Savinjo prebredli in nadaljevali pot po levi strani reke in glavne ceste do Celinškove hiše.

Z desetino čete sem se ločil in nadaljeval pot ob Savinji. Ko smo se razšli, je bilo vse mirno, vse je počivalo v grobi tišini. Toda le navidezno. Sovražnik ni spal. Čakal je v zasedi, bedel in prisluškoval, s katere strani bomo prišli, da bo nenadoma vžgal po nas.

Nič hudega sluteč smo hiteli v določenih razdaljah in s primerno previdnostjo na cilj. Pri loškem mostu, ki drži čez Savinjo, smo padli v zasedo. S pljuski rafalov in strojníc in brzostrelk so nas prikovali ob ograjo. Toda samo za trenutek. Močno smo vžgali nazaj in jih prepodili. Mudilo se nam je na cilj – v zasedo, zato smo hiteli dalje. Po nas so še sekali krajši rafali, pomešani s streli pušk, vendar nas to ni preveč motilo. Treba je bilo izvršiti povelje.

Na kraju, kjer smo morali postaviti zasedo, smo se primerno zakrili in čakali. Kmalu je zaropotalo. Glavnina čete se je strahovito udarila z Nemci. Strojnice in brzostrelke so nenehno regljale. Tudi z ročnimi bombami so se obmetavali. Vse navzkriž je žvižgalo, treskalo in sikalo. Vmes so žvižgale tudi rakete, kot bi hotele osvetljevati to peklenko streljanje. Sovražnik je izvedel srdit protinapad in četa je vzdrla le nekaj trdih sunkov. Morala se je umakniti. Streljanje je prenehalo, le tu in tam se je oglašil še kakšen osamljen rafal ali strel. Kmalu je zelena raketa preparala nebo nad Mozirjem. Z njo nam je tovariš Bogdan dal znak za umik.

Kasneje smo zvedeli, da Nemci niso šli na Dobrovlje, temveč so hajko preložili za nekaj dni. To je bil vzrok za naš neuspeh napad. Vračali smo se ob levi strani trga. Naleteli smo na več zased, ki so nas primorale, da smo obšli Mozirje v neposredni bližini, kar so Nemci najmanj pričakovali.

(se bo nadaljevalo)

ZSMS v ajdovski občini

Še več aktivnih mladincev v organizacijo

Lucija Bogataj in Irena Vrabec sta učenki osmega razreda osnovne šole Borisa Kidriča v Ajdovščini. Želeli sta razširiti svoje znanje o ZSMS, še posebej v svoji občini, zato sta se napotili k predsedniku občinske konference ajdovske mladine Bojanu Rustju in ga povprašali:

Katera mladinska organizacija v občini je najbolj delavna?

Težko je določiti najbolj delavno; med najbolj delavnimi pa je ZSMS na Predmeji. Včasih je bila takšna tudi v Ajdovščini. V okviru ZSMS na Predmeji delujeta dramska skupina in pevski zbor. Mladina organizira skoraj vse kulturno in družbeno življenje na vasi in tesno sodeluje s krajevno skupnostjo. Ukvarjajo se z ustanovitvijo knjižnice in muzeja, posvečenega lokavškemu in predmejskemu učitelju Čibeju. Ajdovska mladina je dobila klubske prostore in privabila k sodelovanju veliko mladih. Z dnje leto pa je nastopilo nazadovanje zaradi menjave generacij in neustreznega programa.

Kako je sestavljeno vodstvo ZSMS v občini?

Glavni organ občinske organizacije je konferenca. Delegati iz osnovne organizacije se sestajajo enkrat na leto in iz svojih vrst volijo predsedstvo: predsednika, podpredsednika, sekretarja ter dvanajst članov. V okviru občinske konference delujejo komisije in sekcije za šport, prosti čas, klubi OZN, za mednarodne odnose, delovne akcije... Vsako sekcijo sestavlja pet do deset ljudi.

Kako se osnovne organizacije mladine v šolah povezujejo z OK ZSMS v Ajdovščini?

V začetku lanskega leta je bil posvet z mentorji in predsedniki osnovnih organizacij v šolah. Dogovorili smo se za okvirni program dela, ki ga dobro uresničujejo. Skupne akcije so štafeta, kvizi, mladinske delovne brigade in pripravljamo tudi ustanovitve mladinske delovne brigade v osnovnih šolah.

Kako se v OK ZSMS vključujejo mladinci, ki se šolajo zunaj naše občine?

Dijaki, ki se šolajo v Novi Gorici, Postojni in drugod, se ne vključujejo v delo

osnovne organizacije v občini.

Ali je OK ZSMS osiromašena, ker je ostalo v Ajdovščini tako malo dijakov v centru usmerjenega izobraževanja?

Dokler je bila v Ajdovščini gimnazija in je srednja gradbena šola izobraževala več razredov dijakov do 5. stopnje, so se srednješolci precej vključevali v delo osnovne organizacije ZSMS v naši občini. Organizacija je zelo osiromašena, zato si prizadevamo in zahtevamo oddelek naravoslovne ali družboslovne smeri.

Kdo je predsednik osnovne organizacije ZSMS v našem kraju?

Predsednik OO ZSMS v Ajdovščini je Mitja Tripkovič, v osnovni šoli Irina Trojer, na centru usmerjenega izobraževanja Veno Pilon pa Darja Pavlič.

Kako pa je s sestanki v OK ZSMS Ajdovščina?

Sestanki so vsaj enkrat na leto, posveti s predsedniki pa so večkrat.

Ali ima ZSMS v naši občini svoje glasilo?

Nekatere osnovne organizacije, predvsem v osnovnih šolah, imajo svoja glasila. Občinska konferenca nima svojega glasila, ker to zahteva prevelike stroške, ki jih ne zmore kriti. Poskusili bi lahko s ciklostilno tehniko, a to bi bilo manj kvalitetno.

S katerimi nalogami se srečujete?

Pripravljamo sprejem štafete, mladinske delovne brigade, mladinska organizacija pa se srečuje tudi s problemi zaposlovanja, štipendiranja, s stanovanjsko problematiko za mlade družine, pa s šolanjem mladih, podružbljanjem SLO itd.

Na katerem področju ste najbolj aktivni?

Med najbolj aktivne sekcije v okviru občinske konference spadata center za mladinsko delo in center za SLO.

Kako organizirate MDA in kako se mladinci naše občine vključujejo vanje?

Mladinske delovne akcije so lahko lokalne, republiške ali zvezne narave. Prizadevanje za sestavo mladinske delovne brigade poteka skozi vse leto, vendar se zadnje čase zaradi padanja življenjskega standarda občutno manjša zanimanje. Lani je naša brigada sodelovala na

zvezni mladinski delovni akciji Titov Drvar 84, kjer smo pogozdovale. Dobila je trak akcije – priznanje, ki ga dobijo le najboljše brigade. Vse brigade tretje izmene pa so se dogovorile, da si najvišje priznanje mladinske delovne brigade, plaketo Veljka Vlahoviča, razdelijo in pošljejo v Muzej 25. maj v Beograd.

Kateri mladinec se je že večkrat udeležil prostovoljnega dela?

Mladinke, ki so se udeležile več akcij doma in v tujini, so Karmen Bačar, Alenka Bačar in Janja Milič.

Kako je z zaposlitvijo mladine v naši občini?

Nezaposlenost v naši občini je razmeroma majhna. Če primerjamo Petrinje, ki ima od 3000 prebivalcev 1800 nezaposlenih, in Ajdovščino, ki ima od 22.000 prebivalcev 150 nezaposlenih, je Ajdovščina na boljšem. Toda številka ni pomembna. Vsak posameznik je pomemben. Za boljše zaposlovanje je treba razvijati drobno obrt. Največ nezaposlenih je med družboslovnimi poklici, manj med naravoslovnimi.

Kako ste mladi zastopani v različnih družbenopolitičnih organizacijah?

Na Predmeji je zastopnost zelo dobra. Na splošno pa je mladih v družbenopolitičnih organizacijah premalo.

In še eno osebno vprašanje: Ali z veseljem opravljate delo predsednika OK ZSMS v naši občini in kaj delate? Ali vas naloge obremenjujejo pri šolskem delu?

V začetku sem se v delo zagnal z velikim veseljem, vendar sem kmalu naletel na težave. Postaviti sem se moral na realna tla. Delam z veseljem, toda delo me obremenjuje. Kot predsednik imam celo vrsto dolžnosti. Tako se moram na primer udeleževati različnih sestankov v Ljubljani, raznih posvetov, seminarjev...

Tako je videti življenje mladinske organizacije v ajdovski občini. Trudijo se, da bi želi čim večje uspehe. Želijo si novih članov, vseh mladih, ki so pripravljeni prijeti za delo, želijo, da bi bila njihova organizacija čim močnejša in uspehi dela čim večji.

Zahvala

Skupnost borcev Lackovega odreda se v imenu borcev in aktivistov – udeležencev proslave v šoli Brezno – zahvaljuje vsem, ki so pripravili to tovariško srečanje s pestrim programom.

Naše zborovanje je bilo v okviru občinskega praznika Radlje in posvečeno 40-letnici odreda. Zato gre v prvi vrsti hvala skupščini občine, njenemu odboru pod vodstvom prof. Petra Macuha, DPO in KS Podvelka. Še posebej se zahvaljujemo osnovni šoli Brezno-Podvelka, ki nosi ime po borcih naše enote, šolskemu kolektivu in učencem z mentorji in vodstvu za odkritje zidnih slik, ki ilustrirajo prizore bojne poti Lackovega odreda, za

doživet kulturni program in prijetno praznovanje, ki so se ga množično udeležili občani radeljske občine in številni borci, večina člani Lackovega odreda.

Hvala za podeljeno družbeno priznanje občine SO, učencem in častnemu odboru pa za posebno spominsko priznanje, izdelek učencev – mladih likovnikov osnovne šole, za urejen zgodovinski kotiček in zbrano gradivo o Lackovem odredu skupaj z glasilom. Krajanom izrekamo zahvalo za številno udeležbo, lep sprejem ter domiselno tribuno in splav, OŠTO pa za ponazoritev prehoda čez Dravo in LD Kapla za izvedbo tekmovanja.

Srečanje v okviru festivala Kurirček

V ponedeljek nam je tovarišica, ki nas uči slovenščino, povedala, da bodo v četrtek prvo učno uro prišli v šolo gostje v okviru festivala Kurirček.

»Kakšna sreča, odpadla nam bo matematika, mogoče tudi likovni pouk,« se veselimo med odmorom.

Napočil je četrtek. V razredu smo vzeli stole in se odpravili v telovadnico, kjer naj bi potekalo srečanje.

»Daj mi malo prostora, da vrim stol tu vmes,« pravim.

»Se boš že enkrat umirila,« me poskuša umiriti Milena, ki je prav tako kot jaz radovedna, kakšni neki bodo gostje.

Vstopili so. Predsednik pionir-

ske organizacije Peter Altnbacher je v imenu učencev in tovarišev pozdravil goste. Tovariš ravnatelj jih je predstavil. Nato so učenci izvedli kulturni program z deklamiranjem, petjem in igranjem na instrumente.

Program se je končal in ravnatelj je predal besedo gostom.

»Joj, me pa res zanima, če nam bo Karolina Kolmanič povedala kakšno zgodbo,« sem šepnila Mileni.

»Gotovo nam bo povedala, ampak zdaj bodi tiho!«

Skomignila sem z rameni, in utihnila.

Karolina Kolmanič nam je povedala, da zelo rada piše za mladino. Povedala nam je tudi zgod-

bo o Vančku, ki je živel pri babici na deželi in mu je oče po nekem obisku poslal že dolgo zaželeno usnjeno žogo. Naslednji dan je odnesel žogo v šolo in postavil svoje moštvo. A ravno ko so hoteli začeti igrati nogomet, je od ravnatelja zvedel, da se mu je ponesrečil oče. Učitelj telovadbe pa je rekel, da bodo igrali drugič, ko bo Vanček boljše volje ter zaklenil žogo v kabinet. Pokazala nam je še nekaj knjig in povedala, da včasih piše v Pionirski list.

Na vrsti je bil Mirko Vujačić. Povprašal nas je, če smo že bili v Afriki. Seveda se nihče ni bil. Zato nam je povedal, da nas bo z zgodbo o papagaju Abu popeljal

v Afriko. Nato nam je povedal še eno zgodbo, se zahvalil ter sedel.

Nada Kapun se nam je predstavila kot Tržačanka ter nam povedala, da je tudi rojena v Trstu. Opisovala je razne dogodke, ki so jih doživljali med vojno. Ime in priimek so ji italijančili.

Zadnji je bil kapetan Franc Miklavc. Obljubil nam je, da si bomo lahko prišli ogledat karsane.

Nato smo lahko učenci postavljali vprašanja. Z veseljem so odgovarjali.

Srečanje učencev z gosti je bilo nadvse pristrčno.

TATJANA TRČAK, 8. a
OŠ Kerentičevih Plesnica

Socialni problemi v sodobni družbi

»Kaj je doživela Aškerčeva Anka?«

Pred kratkim smo v šoli pri pouku slovenskega jezika obravnavali Aškerčevo pesem Anka. Aškerc nam je prikazal samo tiste trenutke, ko Anka izve, kaj ji je namenjeno, ni pa nam povedal, kaj se je z njo pozneje zgodilo. Ker pa vemo, da so bile v času, ko je živel Aškerc, družbene razmere neurejene, lahko samo sklepamo, kaj se je zgodilo z Anko. Morda je zašla na kakšno kmetijo, kjer delovne sile ni bilo nikoli preveč in je dobila delo. Že res, da je imela službo, hrano in obleko pa streho nad glavo, ampak – ali je imela kaj pravic? Najbrž ne. Njena usoda je bila v gospodarstevnih rokah.

Kaj pa bi se z Anko zgodilo danes, ko živimo v sodobnem in modernem svetu, v urejeni sodobni družbi. Če bi jo mati zavržla, bi jo poslali v dom, kjer bi imela dve možnosti. Prva možnost je, da bi ostala v domu, kjer bi zanjo skrbele negovalke. Odraščala bi, se igrala, imela bi strog urnik. S sedmim letom bi stopila v prvi razred osnovne šole, vendar bi bila še vedno v domu. Imela bi vse, le nekaj bi ji manjkalo; kaj, pa najbrž še ne bi vedela. Bolj ko bi odrasčala, bolj bi v sebi čutila praznino. Vedela bi, da to praznino skušajo zapolniti vse uslužbenke v domu. Ko bi končala osnovno šolo, bi se morala odločiti za poklic. Morda bi šla kar v službo, morda pa še naprej v šole. Ko bi odrasla bi se poročila, imela otroke... in šele takrat bi prav spoznala, kaj je mama in kaj mamina ljubezen.

Druga možnost pa je, da bi jo zakonca, ki sta brez otrok, posvojila. Živela bi pri njiju kot njun otrok, čeprav to ne bi bila. Krušna starša bi jo imela rada in bi ji dala vse, kar bi si želela. Lepo bi jo vzgajala in ne bi ji manjkalo ljubezni. Hodila bi v šolo in potem bi ji morda povedali, da sta jo pravzaprav posvojila. Morda bi ju s tem še bolj vzljubila, kajti bila bi že toliko odrasla, da bi razumela njuno žrtvovanje zanjo. Šla bi v šole in starša bi še vedno skrbela zanjo ter jo imela rada. Dosegla bi svoj poklic, se zaposlila, poročila, imela otroke, ki bi odrasli, ona pa bi se v jeseni življenja upokojila. O, imela bi otroke, ki bi jim izkazovala svojo ljubezen.

Na žalost pa je v sodobni družbi tudi nekaj ljudi, ki bi morali biti socialni problem (morda tudi so), pa niso. To so predvsem ostareli ljudje, za katere se družba ne mení, češ saj bodo kmalu umrli. Dobivajo majhno pokojnino, s katero si kupijo najosnovnejše potrebščine za življenje. Družba bi se morala vsaj malo potruditi in jih spraviti v domove za onemogle ali za ostarele. Pa ni tako. Mar socius ne pomeni tovarištvo? Mar socialen ni družben in societas družba? Da, res je, a tega sociusa nam primanjkuje, primanjkuje nam bratske ljubezni do bližnjega, preveč smo samosvoji. Potruditi se moram in storiti kaj za bližnjega!

BARBARA ŽEJN, 8. r.
OŠ Col

S seje predsedstva RK ZSMS

Mesto mladine v SZDL

Na petkovi seji predsedstva RK ZSMS so med drugim obravnavali tudi poročilo o delu SZDL in njenih organov v preteklem letu. Predsednik RK SZDL Robert Černe je v uvodu povedal, zakaj se mladinska organizacija OF kot najširše fronte graditve samouprave socialistične družbe. Mladinska organizacija pa je pomemben del te fronte in med odgovornimi tudi odgovorna za zgodovinsko revolucionarno poslanstvo te organizacije. Zato se mladi čutijo dolžne oceniti vključenost ZSMS v SZDL, obojestransko odprtost ter sprejemljivost ter tako z analizo SZDL analizirati tudi svoje delo.

V živahni razpravi je bilo videti, da mladi niso povsem zadovoljni s poročilom. Očitajo, da je premalo analitično in preveč faktografsko. Tako so na primer akci-

je mladinske organizacije v okviru SZDL samo našteje, niso pa globalno razčlenjene, dalje pod 'socialistično solidarnost' niti malo ne omenjajo prispevka mladih z mladinskim prostovoljnim delom, v nekaterih stališčih se mladi in SZDL povsem razhajajo, na primer glede reforme vzgoje in izobraževanja. O družbenoekonomskih odnosih omenja SZDL, da je mladina preveč črnogleda, mladinci pa menijo, da SZDL te črnogledosti ne bi smela spregledati, pač pa jo upoštevati.

Mladinci tudi menijo, da SZDL premalo misli na posameznika, da bi morala imeti bolj aktiven odnos do vseh pisem, ki so poslana na njihov naslov. Kaj je s smrtnimi kaznimi, kaj na primer s pismom španskih borcev ali z beograjskimi dogodki, sprašujejo mladi. Vsega tega v poročilu ni, čeprav se je v preteklem letu dogajalo.

Kaj se zgodi takrat, ko kdo zahteva odgovornost? Piše v dveh stavkih, analiti-

čnega pristopa pa ni. Tudi kritičen odnos v okviru SZDL kot najširše fronte, na primer glede kadrovske politike, iz poročila ni razviden, prav tako ne odnos SZDL do pobud posameznikov in skupin.

Pripombe so se nizale. Sekretar RK SZDL Geza Bačić je opozoril na posebnost poročila fronte SZDL kot organizacije, ki ni klasična, ampak zavzema v našem sistemu nekoliko drugačno mesto, in zato gre natančnejša analiza vsaki posamezni organizaciji v okviru SZDL. Poleg tega je to komaj poročilo enega leta v okviru štiriletnega programa, in zato ne more biti popolno, o vseh področjih dela. Nikakor pa tovariš sekretar ni zanikal pomanjkanja analize. Sklenili so, da bodo do 29. januarja, to je do letne programske konference RK SZDL, dopolnili poročilo, mladi pa naj dodajo svoje poglede na svojo vključenost v SZDL in načrt, kako se bodo organizirali letos, da

se napake ne bodo ponavljale.

V okviru SZDL morajo obstajati takšni načini dela, da se vsak lahko opredeli do nekega problema, do tega, kaj je dobro za našo družbo in kaj ne, kako se bojevati, da čim bolj uresničimo dolgoročni plan gospodarske stabilizacije. Ta ja namreč med ključnimi zahtevami tudi v letošnjem letu. Kako zaščititi življenjski standard občanov? Kako izvajati socialno politiko? Tudi temu bo SZDL namenila letos veliko pozornost. Med pomembnejše in zahtevnejše uvrščajo še priprave na volitve (v delegatski sistem v skupščino) ter nadaljnjo preobrazbo visokošolskega izobraževanja, ki se sicer ne bo dokončno pokazalo v letu 1985, pač pa jo je treba spremljati v procesu.

Socialistična zveza naj postane še bolj življenjska, naj bo tribuna še nerazrešenih problemov. Mladi pa naj v njej izrabijo še veliko možnosti svojega delovanja, vključevanja svojih interesov in uveljavljanja mladinskih stališč v družbi. Tako so sklenili.

Živa Drole

Kdo bi šival zastave?

Ker smo se v šoli učili o zastavah, me je tovarišica poslala s sošolkami na intervju. Najprej smo izvedele, kaj je intervju in si sestavile vprašanja.

Obiskale smo Marijo, ki je stara in je med vojno šivala zastave. Živi v hišici ob gozdu na Stranicah.

»Poslala nas je tovarišica Nada, da bi nam povedali, kako ste med vojno šivali zastave,« smo začele.

– To ni bilo lahko delo, ker vas še ni bila osvobodena. Vedeli pa smo, da ni več daleč dan, ko bo svoboda. Vsak vašan je hotel imeti zastavo, da jo bo imel pri roki, ko bo zasijala svoboda. Zastave sem skrisla v svinjak, kjer ni bilo svinj, na tla smo položili papir, čez pa žagovino.

»Kje ste dobili blago,« nas je zanimalo.

– V vsaki trgovini nekaj metrov. Če ni bilo rdečega, smo ga pobarvali doma.

»Kdaj ste največ šivali?«

– Ponoči, seveda ponoči ob zagrnjenih oknih in slabi luči.

»Kako ste naredili zvezdo?«

– Izrezali smo jo iz papirja, na katerega smo jo narisali, pa je bilo zelo težko. Tedaj zvezd niso risali kot danes vi otroci. Tedaj smo se šele učili. Težko jo je bilo obrobati z rumenim trakom.

»Kdaj so visele zastave?«

– Takoj po svobodi, ena pa je plapolala že nekaj prej na vrhu Kozjaka. Potem so visele za praznike po vseh hišah, ne pa tako kot danes, ko so le na nekaterih.

Ko smo se vračale, smo premišljevale: če med vojno ne bi bilo tako dobrih šivilj, kdo bi šival zastave?

PETRA KOLAR, 2. r.
Stranice

S sošolkami:
HELENO, BARBARO
in SONJO

Leto se je prevesilo

Večina ljudi se sprašuje: »Le kaj nam bo prineslo letošnje leto?« Tudi jaz sem med njimi. Seveda sem optimist in upam na najboljše, toda kdo ve, koliko bodo zalegli moji upi? Bodo zleteli v prazno? Se bodo uresničili? Grozijo nova jedrska orožja? Morda pa se bo ta tekma ustavila. Morda bo v letošnjem letu manj naravnih nesreč, ki prinašajo toliko gorja. Morda bo več prijateljstva med narodi, ne bo več vojn. Se bodo te moje želje uresničile? Seveda moram za to tudi kaj žrtvovati. Premagati moramo človeško nečimrnost in samoljubje. Potem se bomo še uspešneje bojevali proti jedrski tekmi, naravnim nesrečam, vojnem, boleznim...

TANJA ŽABKAR, 7. d
OŠ Primoža Trubarja
Laško

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Saj res, počitnice!

»Kmalu bodo zimske počitnice. Vsi komaj čakamo nanje,« me je Metka Gradt iz 6. a razreda celodnevne osnovne šole Fran Roš v Celju spomnila na ta prijetni 'šolski' čas. To je bilo pred več kot tednom dni in Metka je sedaj že na počitnicah. Pravi, da so jih zadnje dneve učitelji in učiteljice pošteno izprašali za lepe ocene. Potem so bile te zaključene, počitnice pa tu. »Nakateri se bodo smučali, nekateri sankali, nekateri pa bodo morda bolni v posteljah. No, pa upajmo, da ne bodo in naj bodo vesele počitnice!« je še pristavila.

ZIMSKE POČITNICE '85

Tako vam želim tudi jaz, vsem počitničarjem, tistim, ki že uživajo, in tistim, ki še boste. V Ljubljani namreč malo zaostajamo, Mariborčani pa nam delajo družbo. Šolska vrata se tu še vedno vsak dan odpirajo in zapirajo. Zdaj je pri nas tisto hudo spraševanje in zaključevanje ocen. Da bi le bile čim boljše! Potem pa – HURA – na počitnice! Nihče ne bo prikrajšan zanje, za zimsko veselje, saj starka Zima tokrat ni štedila s snegom. Pošteno ga je natrosila po hribih in dolinah. Prepričana sem, da bodo ne samo velika smučišča z vlečnicami, ampak tudi vsi vaški griči prepredeni z vaškimi smučinami. Seveda ne bodo zaostajali sankaci, vmes pa bodo letele kepe.

Zdaj pa poglejmo, dragi mladi prijatelji, kaj so za počitniški čas pripravili v Kranju. Morda je to primer, ki bi ga bilo dobro posnemati. Zveza društev prijateljev mladine občine Kranj nam je poslala bilten s programom aktivnosti med zimskimi počitnicami od 14. do 28. januarja. Organizirali so celo vrsto dejavnosti, ki bodo potekale v samem mestu Kranju oziroma v posameznih krajevnih skupnostih in šolah. K sodelovanju so povabili razne družbene organizacije in društva ter institucije. Nekateri se, kljub temu da v svojih vrstah združujejo mlade, vabilo niso odzvali. Na drugi strani pa so organizacije in društva, ki so z željo, da s svojimi dejavnostmi zapolnijo prosti čas učencev, pripravile pestre programe. Izbira je res velika: od drsanja, plavanja, kinopredstav, likovnih razstav, lutkovnih predstav do družabnega plesa, jazz baleta, glasbe, taborništva, hortikulture, na svoj račun bodo prišli tudi gasilci, za tiste, ki imajo najraje knjige, pa bo poskrbela Pionirska knjižnica z urami pravljic.

Kako se bo obneslo, nam sporočite tisti, ki se boste udeležili tega ali onega v kranjski občini. Oglasite pa se tudi vsi drugi, ki boste preživljali počitnice drugje, po svoje ali organizirano. Za vse velja, naj ob koncu teh počitnic nihče ne ostane praznih rok!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Tudi v krajevni skupnosti se zbirajo pionirji

Smo pionirji krajevne skupnosti Fric Keršič. Na pobudo borcev te KS smo ustanovili pionirski partizanski krožek. Vanj smo vključeni pionirji, ki se zanimamo za našo zgodovinsko preteklost.

Sedaj pripravljamo letni program dela. Nekateri pionirji predlagajo izlet v partizanske kraje, pohode, srečanja z borci, drugi predlagajo proslave.

Šestindvajsetega novembra smo tri pionirke doživele prijetno srečanje. Pozdravile in čestitale smo našemu revirskemu narodnemu heroju Antoneskuju. Sprejel je listino častnega člana od združenja revirskih vojaških starešin iz strojne tovarne Trbovlje.

Devetindvajsetega novembra pa smo pripravili kulturni program starejšim občanom v KS.

Vsi pionirji in zlasti tovarišici, ki nas vodita, pa želimo, da bi se v naš krožek vključilo še več pionirjev.

BOŽENA HOLEŠEK, 6. b
KATARINA ROTER
OŠ Trbovlje

Načrti borcev 14. divizije v Mariboru V Duplje bomo še prišli

V domu družbenih organizacij v Mariboru se je pod vodstvom predsednika Janeza Jermana sestal pododbor 14. divizije pri MO ZZB NOV Maribor in razpravljalo o programu dela v letošnjem letu. Tako bodo borci sodelovali na vseh manifestacijah, ki so povezane s 14-letnico osvoboditve. Tako se bodo udeležili 22. tradicionalnega srečanja borcev 14. divizije 2. februarja v Ljubljani in slovesnosti v Sedlarjevem 6. februarja letos. Skupaj z mladino, planinci in JLA se bodo udeležili proslave na Graški gori, ki bo 25. maja letos ob koncu pohoda po planinski magistrali 14. divizije. Sodelovali bodo pri organizaciji in izvedbi pohoda po poteh preboja štirih bataljonov 14. divizije na Pohorje, ki ga bo organizirala pohodna brigada Ljubo Šerčer iz Slovenj Gradca, in pri pohodu mladinske pohodne brigade iz Maribora prek Kozjaka in Pohorja na Poljano. SO Radlje bodo predlagali, naj bi odkritje spominskega obeležja Tomšičevi brigadi povezali z občinskim praznikom. Skupaj s taborniki taborniškega odreda 14. divizije iz Maribora bodo organizirali pohod k spominskemu obeležju Milenka Kneževića na Tolstem vrhu. Organizirali bodo taborniško organizacijo pri osnovni šoli Fram, ki bo nosila ime po Bračičevi brigadi, in pri osnovni šoli Rib-

nica, ki bo nosila ime po Tomšičevi brigadi. Pomagali bodo tudi pri delu taborniškega odreda 14. divizije in odreda Ljubo Šerčer.

Borci 14. divizije iz Maribora bodo sodelovali pri uresničevanju samoupravnega sporazuma o enotnem razvoju Pohorja, ki so ga v Mariboru podpisale obpohorske občine.

Organizirali bodo tudi delovne konference brigad, izpopolnili seznam borcev in komisijam za odlikovanja predlagali borce, ki imajo možnosti za to. Zaslužnim borcem bodo podelili tudi plaketo brigad. Sodelovali bodo s šolami, ki nosijo imena posameznih brigad 14. divizije oziroma je podobor z njimi podpisal listino o sodelovanju. Določeno število borcev bodo vključili v skupino mentorjev pri srednjih šolah. Sodelovali bodo tudi s pododborom 14. divizije v Celju, s pododbori brigad in odredov v Mariboru, z Muzejem narodne osvoboditve v Mariboru in enotami JLA, ki nosijo ime brigad in divizije. Skupaj z občinskim odborom oziroma svetom za tradicije bodo poiskali mentorje, ki bodo poskrbeli za vzdrževanje spominskih obeležij brigad in 14. divizije. Posebno skrb bodo posvečali socialnemu in zdravstvenemu stanju borcev.

M. K.

»...Rada pomagam, če le morem...«

»Kar prepogosto se danes dogaja, da je človek človeku volk in ne brat ali sestra«, je poudarila Amalija Golčer iz Gotovlj, najstarejša članica ZB v KS in med najstarejšimi v občini Žalec. Z njo smo se pogovarjali ob srečanju starejših krajanov, ki ga je pripravila krajevna organizacija RK.

KS Gotovlje šteje približno 1200 krajanov. Gotovlje so tako rekoč zgodovinski kraj. Najdeni so bili staroslovanski grobovi, razni predmeti iz rimskih časov in še kaj. Leta 1932 je bila v šoli ustanovljena ena prvih kmečko-delavskih pa tijskih celic v Savinjski dolini.

Vseh dogodkov se 85-letna Malika živo spominja. »Tako, kot da se je zgodilo včeraj«, zatrjuje. »V družini nas je bilo več otrok. Od vseh sem ostala samo jaz. Oče je bil kolar, mi pravimo bogar, in zato vaščani pravijo pri Bogarjevih. Pojdi po Bogarjevo Maliko! – rečejo, kadar kdo umre, se kaj hudega zgodi. Sem tudi neke vrste domači zdravnik. O, včasih je bilo trdo življenje, bili pa smo malo bolj složni. Bolj revni smo držali skupaj, bogati pa skupaj. Zlata duša pa je bil oče Pajk. Prek trideset let je bil župan. Ja, nekdanj smo imeli svojo občino, hranilnico in posojilnico. Oče Pajk je imel veliko posestvo, bil je bogat. Bil pa je med redkimi, ki ni zaničeval revnejših. Rekla bi, da je bil neke vrste Prešeren. Otrokom je delil piškote, bonbone, žemlje, rogljiče. Bil je med prvimi pobudniki, da si Gotovljani zgradijo tudi svojo šolo. In so jo zgradili. V enem letu.«

Med pripovedjo je pohvalila organizacijo RK, ki si pod novim vodstvom resno prizadeva kar najbolj približati krajanom. Kulturni program je bil izredno skrbno pripravljen. Ne predolg, ne prekratek. Pester in zanimiv. Sodelovali so predšolski, šolski otroci, mladina in ženski pevski zbor.

»Vedno sem bila za kulturne prireditve. Gotovljani so znani po zelo različnih dejavnostih: šport,

petje, igranje na odru. Dale so tudi nekaj učenih mož: evropsko znani botanik Cilenšek, kronista, zbiratelj starin in znamk, Jordana in Raka. Nekdanj smo imeli majhno keramično tovarno. Sedaj imamo samo še nekaj močnih obrtnikov. In nekaj sodobno urejenih kmetij. Vse drugo je zaposleno drugje.«

Spet se zamisli. Čutiti je, da ne bi rada preveč govorila. Potrdila je, da v slogi in ljubezni živita s hčerko. Obe sta upokojeni, skupaj skrbita, da je domek kar najbolje urejen. Obe radi bereta, potujeta, saj imata veliko sorodnikov.

»Takole mislim: takih srečanj bi moralo biti čim več. Kar pogledate po dvorani, tudi starejši človek se ob tako številnem srečanju pomladi. Sarejši človek začuti in globoko občuti, da ni sam.«

Naj kdo od vodilnih govori še tako hvalisave besede, mene ne bo prepričal, da ni mnogo ostarelih še kako osamljenih. Imamo borce, ki so stari 55 let. Kar precejšnje število je takih. Zakaj ne obiščejo takih, ki bodo vsak čas osemdeset in mogoče še več? Tudi v naši vasi imamo jurišnega tomšičevca, ki je bil vzor krajevne organizacije ZB. Danes? Žena, ki je bila prav tako z dušo in telesom za partizane, mu je umrla. Zdaj je s svojimi partizanskimi čustvi sam, čisto sam...

Jaz nisem sama. Na srečo imam mnogo znancev in prijateljev. Tudi iz vojnih let. Res je, začela sem že kar enainštiridesetega. V Šoštanju smo imeli in še imamo sorodnike. Po nekaj mesecih vojne sem se spoznala z dr. Konradom Kodela. Kaj storiti? Imela sem poznanstva z lekarnarji v Žalcu, v Celju. Najbrž sem bila med najstarejšimi kurirkami v Spodnji Savinjski dolini. Moja dolžnost: po najkrajši poti zdravila, hrana, pošta za naše borce. Tudi zasede so bile. Znam dokaj dobro nemško in vedno sem se izmuznila, dospela sem pravočasno na cilj. Vedno, vse do osvoboditve.

S priznanjem sem imela velike težave. Ljudje so pač nevoščljivi. Toda, imela sem in še imam lepo število prvorcev, mojih medvojnihih tovarišev. Najbolj se je zame zavzel Janjo Krašovec, prav tako aktivist od leta 1941. Janjo, hvala!

Po vojni sem bila sedemnajst let snažilka v osnovni šoli v Gotovljah. Spoznala sem, občutila, da nisem bila enakopraven član kolektiva. Biti snažilka, snažilec je za mnoge – tudi danes! – nekaj ponižujočega. Trdno sem prepričana, da so učitelji vedeli, da sem delala za partizane vse od leta 1941. Otrokom tega nihče ni omenil. Najčesče so vabili v šolo ljudi, ki so začeli ali pa bili borci od jeseni 1944. Se pravi v času, ko je skoraj vsak otrok vedel, da so vojno Nemci zgubili. Vedno sem vesela, ko preberem članek o kmetijah v naših hribovitih predelih, o tamkajšnjih ljudeh, ki so za ceno življenja dajali streho in hrano našim borcem vsa štiri leta krvavega boja. Žal, toda resnično, nanje smo skoraj pozabili. Tudi v naših hribih je nekaj takih...

Spet upre oči na oder, kjer domači muzikantje »udarjajo« domače viže, pa spet v dvorano, kjer plešejo stari, srednji in mladi.

»S sosedom, zdaj že tudi prek osemdesetletno Tanavarjevo mamo, sva leta in leta hodili na obiske k bolnim in še starejšim krajanom, seveda s paketi in jih je pripravil krajevni odbor RK. Organizacija ZB in RK bi morali biti še tesneje povezani. Vesela sem, ker si je novi odbor RK zadal nalogo, da bodo taki obiski in pomoč kar najbolj pogosti. Bodimo bratje in sestre in ne volkovi. Jaz sem srečna, če lahko komu pomagam, zares sem srečna. Pravijo, več znaš, več veljaš. Strijam se. Jaz pa bi k pregovoru še dodala: Pomagaj sočloveku, pomoči potrebnemu in toplo bo tvoje osebno zadovoljstvo...«

V imenu krajevnega ZB Gotovlje
Drago Kumer

Temni oblaki in vse pogostejše snežinke niso obetali preveč razveseljivo, vsaj v Ljubljani ne, ko smo se minulo nedeljo v zgodnjih jutranjih urah odpeljali proti Gorenjski. Nas, ki smo prišli z avtobusi do Kranja,

Ivan Jošt

je čakalo še eno presenečenje – žal ne preveč spodbudno. Kljub zagotovilom delavcev tamkajšnje avtobusne postaje, avtobusa proti Dupljani ni bilo. Nekako smo se pretolkli do Naklega, od tam pa peš čez bele poljane mimo Strahinj v Duplje, kjer je bilo že vse pripravljeno, čeprav sta do starta manjkali še dve uri.

Organizatorji letošnjega jubilejnega teka Po poteh Kokrškega odreda, že desetega po vrsti, so bili upravičeno zadovoljni, ne le z uspeho prirediteljev, pač pa tudi z udeležbo, saj se je prijavilo nekaj več kot 1.400 udeležencev. Tudi tokrat so startali nekdanji borci, pripadniki JLA in TO, miličniki, mladina pa tudi vrhunski reprezentanti.

Stane Bobek

Pred štartom, nekaj po deveti uri se je sestal častni odbor. Ob tej priložnosti so izročili priznanja in skromne nagrade vsem, ki so prispevali k uspehu dosedanjih dupljanskih tekov. Tudi učenci osnovnih šol so tekmovali. Ne le s smučmi, pač pa tudi s spisi in likovnimi

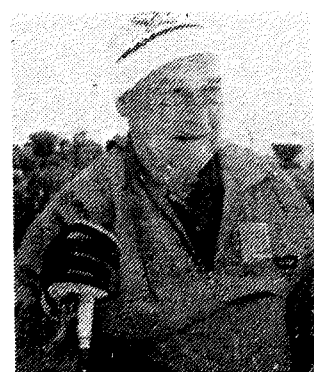
deli na temo S smučmi po poteh Kokrškega odreda. Komisija, ki je pregledala spise, je spis učenca 8. razrede Jureta Šorlija iz osnovne šole Franceta Prešerna iz Kranja ocenila za najboljšega.

Da je letošnji tek Po poteh Kokrškega odreda v celoti uspel, ni dvoma. To so potrdili organizatorji, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in tekmovalci sami.

Po prihodu na cilj smo nekateri udeležence povprašali o vtisih. Z enim stavkom so nam povedali vse: »Hvala vam prireditelji, hvala vam Dupljanci!«

Ivan Jošt iz Naklega, borec Kokrškega odreda, je bil zmagovalec v svoji kategoriji: »Če se ne bi smučal, bi me že kdaj pobralo. Pred desetimi leti sem si nabral kar 102 kilograma teže in ti odvečni kilogrami so mi že pošteno načelnjali zdravje.

Duplje bom še prišel. Všeč mi je, da so bili med nami številni mladi pa tudi reprezentanti, in to me je posebej

Franc Globočnik

spodbujalo. Dupljanski teki bodo še živeli. V Maribor pa se vračam s prijetnimi vtisi in novimi spoznanji.

Zmagovalca na najdaljši, 30-kilometrski progi, sta Dušan Djuričič pri moških in Milena Kordeš pri ženskah. V kategoriji vetera-

Začel sem se smučati in danes kazalec na tehtnici kaže le 82 kilogramov! Smučal bom in tekel dokler mi bodo dopuščale moči.«

Franc Globočnik iz Tržiča je prav tako borec Kokrškega odreda: »Dupljanskega teka se bom še udeležil, ta je že osmi. Tek na smučeh mi je vsebolj všeč in ni razloga, da ne bi še sodeloval. Zadovaljen sem z udeležbo predvsem mladih. Organizatorjem lahko izrečem vse priznanje in zahvalo in da bi na prihodnjem teku doživel vsaj enak uspeh in zadovoljstvo.«

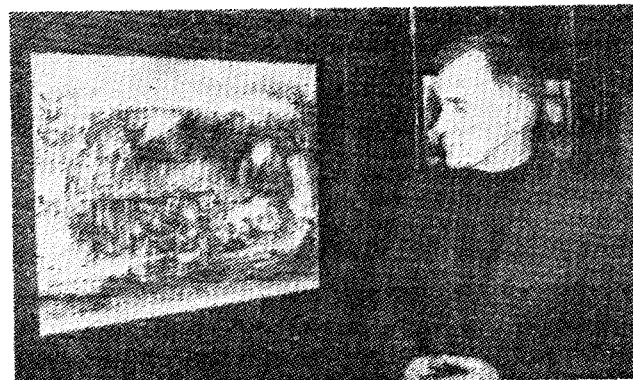
Stane Bobek, borec Prešernove brigade, je iz Maribora. Na dupljanskih smučinah je letos že tretjič: »Kaj bi govoril o počutju in vtisih. Vse je potekalo tako, kot sem po tistem upal. V

nov, ki so tekmovali na 7 kilometrov, je uvrstitev borcev taka: prvi je bil Ivan Jošt, Kokrški odred, drugi Jože Žvan, Bazoviška brigada in tretji Srečko Štern, Kokrški odred. Velja omeniti tudi ime Ivana Štularja, ki se je kot stoo odstotni invalid prismočal v cilj šesti v borčevski kategoriji.

Ob koncu so najboljšim tekačem izročili medalje, učencem knjige za najboljše spise in likovna dela, najhitrejša kmetica in kmet pa sta postala lastnika pokala. Letošnji konec teka Po poteh Kokrškega odreda je izzvenel v tovariškem srečanju na Trnovcu (nekdanji partizanski javki), pri tem pa ni manjkalo borbenih pesmi in zaobljube: Prihodnje leto v Dupljah spet na svendenje.

Jože Čurin

Slana v tržaškem Kulturnem domu

Te dni razstavlja slovenski akademski slikar, partizan France Slana v tržaškem kulturnem domu več kot šestdeset svojih akvarelov in olj. Razstavo so pripravile uprava Kulturnega doma, Kmečka banka iz Gorice in Ljubljanska banka.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolanjskimi Toplicami in Semičem

»Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK, Odgovorni urednik: TONE URBAS, Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35